

Oci nocturn a les Illes Balears

Diagnòstic i propostes de qualitat des de la Salut Pública

PADIB

Pla d'Addiccions i Drogodependències
de les Illes Balears

**Govern
de les Illes Balears**
Conselleria
de Salut i Consum
Direcció General
de Salut Pública i Participació

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE SANIDAD
Y POLÍTICA SOCIAL

Autors i col·laboradors

Autors

Montse Juan Jerez

Amador Calafat Far

Maria Àngels Duch Moyá

Nicole Blay Branzke

Elena Tejera Rifé

Cristina Mayol Quetglas

Revisió

Miquel Amengual Munar

Mª Magdalena Crespí Bennàssar

Margalida Fiol Gelabert

Col·laboradors

Isabel Blanco

Francisco Javier Bobadilla

Antoni Far

Antonia Ferragut

Ana Frigola

Belen Hernandez

Ana Köhler

Noelia Martínez

Pau Puiguriquer

Paulino Posada

Joan Recasens

Sandro Romero

Margalida Ros

Claudia Rosselló

Rafel Umbert

OCI NOCTURN A LES ILLES BALEARS
DIAGNÒSTIC I PROPOSTES DE QUALITAT DES DE LA SALUT PÚBLICA

Agraïments	6
Prefaci	7
1. Saber per prevenir. Diagnòstic de l'oci nocturn juvenil	
• Els antecedents	10
• La qüestió de les drogues en l'oci nocturn	11
• El cost de la diversió nocturna	12
• Algunes reflexions sobre intervencions preventives. L'etapa ingènua	13
• Des de l'experiència cap a un nou paradigma	14
• Resum del capítol	18
2. Consum de drogues en els adolescents de les Illes Balears	
• Consum de drogues a les Illes Balears. Una anàlisi de conjunt	19
▪ Consum de drogues. Evolució i prevalença	20
▪ Consum de drogues. Las borratxeres i el consum accelerat o <i>binge drinking</i>	29
▪ Facilitat d'accés a las substàncies	31
▪ Consum i participació en el context recreatiu	35
▪ Percepció del risc	39
▪ Conseqüències del consum de drogues	40
• Consum de drogues a Menorca	43
• Consum de drogues a Eivissa i Formentera	45
• Consum de drogues a Mallorca	49
• Resum del capítol	56
3. Les Illes Balears com a centre turístic internacional	
• El turisme i l'oci nocturn	59
• Els turistes joves que venen a les Illes Balears	61
• Per què trien els turistes joves a Mallorca i Eivissa com a destí turístic?	63
• Preferències dels turistes al escollir locals d'oci nocturn	66
• Turistes, riscos i context. Com veuen els turistes les zones d'oci nocturn	67

• Conductes de risc dels turistes a la vida recreativa nocturna	70
▪ Consum de substàncies	70
▪ La violència durant les vacances	72
• Comparació entre destinacions turístiques del sud d'Europa	74
• Resum del capítol	81
4. Les Illes Balears, paradís nocturn de la diversió?	
• Presentació. Com son i què passa en les àrees recreatives d'oci nocturn?	80
• Les Pitiüses	83
• Menorca	89
• Mallorca	93
• Els santuaris de la diversió. Els locals recreatius	107
• Resum del capítol	111
5. L'impacte de la diversió nocturna a les urgències mèdiques	
• Conseqüències del consum de drogues sobre la salut	115
• Els serveis d'urgències. Detectar i intervenir	115
• Altres conseqüències: sexualitat de risc, violència i conducció	116
• Les urgències mèdiques en las Illes Balears	117
• Urgències hospitalàries	118
• Valoració dels professionals d'urgències respecte al consum de substàncies recreatives	121
• Resum del capítol	124
6. Actuacions preventives a la vida recreativa nocturna	
• Presentació	126
• Relació d'actuacions preventives	129
▪ Àmbit familiar	130
▪ Àmbit institucional	131
▪ Àmbit comunitari	134
▪ Els usuaris de l'oci recreatiu nocturn: els joves	135
▪ La indústria recreativa	136
▪ Els medis de comunicació	150

7. Reflexions finals

• Oci nocturn com element de socialització	151
• Reflexió sobre la societat actual	152
• Oci nocturn i turisme	152
• Enfocament comunitari	153
• A tots els joves	153

Bibliografia

Annexes

Qüestionaris

Agraïments

Aquest estudi ha estat possible gràcies a l'esforç de moltes persones i professionals. La Conselleria de Salut i Consum, de la Direcció General de Salut Pública i Participació, i el Pla d'Addiccions i Drogodependències de les Illes Balears (PADIB) han estat les institucions que han impulsat i també finançat aquest projecte per tal de consolidar polítiques fonamentades en dades sobre la realitat social i l'evidència científica. Al seu costat, volem agrair també la participació als tècnics de les administracions que han facilitat l'accés a la informació i han ajudat a crear una xarxa de contactes mitjançant els quals ha estat possible un desenvolupament eficient del treball de camp.

Per dur a terme la recerca pura i dura, el que anomenem 'treball de camp', han estat necessaris els col·laboradors, tots ells joves ben preparats, que han contribuït a elaborar la informació tant de les àrees recreatives com dels locals d'oci nocturn. Desenvolupar una metodologia correcta és difícil i implica tant esforç com disciplina. Tots ells ho han aconseguit i han acceptat amb bon sentit del humor ser supervisats de forma continuada. No n'hi ha prou amb la remuneració pels serveis desenvolupats. Per dur a terme el treball de forma escaient es necessita també un cert grau d'interès, una sintonia amb els objectius i una sensibilitat etnogràfica que tots ells han demostrat.

Han estat molts els tècnics i professionals que han aportat informació, sempre amb generositat, sovint amb presses i alguna vegada fins i tot amb escepticisme. A tots ells, gràcies! No esmentem ningú perquè alguns demanaren mantenir l'anonimat; així que la mateixa mesura s'aplica a tots. Això sí, volem mostrar el nostre agraïment als agents de la Policia Local, als tècnics dels Ajuntaments, als metges i les infermeres del sistema de Salut Pública i, en concret, a tots aquells que treballen en els serveis de urgències. També, i molt especialment, volem donar les gràcies als responsables de les entitats ciutadanes que han acceptat participar. Han estat moltes les associacions de veïns que han contribuït activament i molts dels seus responsables han dedicat el seu temps a la realització d'aquest estudi.

Els responsables de la indústria recreativa, els representants de les organitzacions que crea la indústria i els responsables dels locals visitats han contribuït convençuts de que és necessari emprendre noves vies. Molts d'ells no saben encara com conjugar interessos enfrontats, però estan disposats a intentar-ho. La nostra major satisfacció seria que aquest estudi contribuís a un debat social que permetés establir negociacions i acords que beneficiessin a tothom.

Prefaci

Per prevenir un ric s'ha de intervenir sobre els processos que condicionen la seva aparició. Això ens duu inevitablement a la necessitat de conèixer els factors i mecanismes que poden explicar perquè es produeix, o bé ens ajudaran a entendre com succeeix o quines son les coses que ho agreugen o redueixen. Si fem cas a les nombroses evidències científiques que posseïm actualment, comprovarem que el consum actual d'alcohol i altres drogues entre els joves, i els riscos relacionats amb aquest consum, adquireix gran part de la seva lògica i coherència en el context recreatiu nocturn (CRN). De tal forma que podem, fins i tot, afirmar que el propi CRN constitueix un dels factors de risc per aquest consum de drogues així com per altres perills a aquest consum.

La pregunta que ens plantejem és si es troba en la nostra mà el poder fer alguna cosa. Y si la resposta és positiva, llavors, què podem fer? Quines accions haurien d'activar-se i posar-se en marxa des de la pròpia comunitat? Quins missatges, normes i valors hauríem de transmetre al nostre jovent per potenciar una diversió lliure del risc del consum de drogues? Quins són els actors que haurien d'assumir aquesta tasca i amb quines responsabilitats? I, més específicament, de quina manera pot contribuir la indústria recreativa en la prevenció de riscos? Quin suport necessitaria la indústria recreativa per poder actuar com una entitat preventiva?

L'objectiu d'aquest informe és respondre a aquestes preguntes aportant dades contrastables sobre la nostra realitat social que ens permetin avaluar la dimensió i característiques dels problemes que enfrontem, identificar a tots els sectors i àmbits implicats, i avançar en la recerca d'unes solucions pràctiques i eficaces amb les que tots ens podem sentir compromesos.

Aquest estudi es desenvolupa en cinc apartats, cadascun d'ells amb entitat pròpia, que tenen com a fil conductor la descripció i l'anàlisi dels riscos per a la salut i la seguretat relacionats amb el consum de drogues en el context de l'activitat recreativa nocturna a les Illes Balears. Això inclou tant l'estudi dels factors de risc més freqüents com el de les necessitats preventives.

El capítol 1 recull una anàlisi de la literatura científica internacional sobre aquestes qüestions, que contribueix a establir les bases teòriques i metodològiques que guiaran els altres capítols. A més, aquesta anàlisi ens permet situar-nos en un context global, ja que el tema tractat no afecta només a les Illes Balears sinó que s'estén al conjunt de països del nostre entorn. També cal destacar que el fet que l'extensió del consum

de drogues juvenil sigui un fenomen que compartim amb molts altres països, no hauria de ser un motiu per relaxar-nos considerant com un 'mal de molts'.

En el capítol 2 es presenten dades epidemiològiques sobre els adolescents de les Illes Balears i el consum de drogues. S'han tingut en compte les últimes enquestes i estudis realitzats, com són les enquestes escolars ESTUDES que des del 2004 fins el 2008 s'han realitzat a nivell de la Comunitat Autònoma, així com altres estudis específics de cada illa.

El capítol 3 presenta dades de dos estudis duts a terme a les Illes Balears, el primer al llarg de 2007 i el segon el 2009¹, sobre turistes joves que arriben atrets per la seva oferta recreativa nocturna. Les Illes Balears són una destinació turística internacional i això suposa que tant el sector serveis com la denominada oferta complementària hagin esdevingut en un important motor econòmic. Una part del turisme que ens arriba són joves atrets per l'activitat recreativa nocturna. Atendre a la qualitat del context recreatiu nocturn implica també assolir un context saludable i segur, especialment quan alguns dels països de procedència d'aquests turistes han realitzat ja importants esforços per aconseguir uns bons estàndards en termes de salut pública i seguretat en aquests entorns.

El capítol 4 mostra informació etnogràfica dels vint àrees recreatives més populars de les Illes Balears, pertanyents a catorze municipis diferents. S'ha triat una mostra dels 47 locals recreatius més populars d'aquestes zones, que han estat analitzats i avaluats seguint un protocol específic per tal de detectar aquelles qüestions que és puguin relacionar amb els riscos. També és pretén utilitzar la informació obtinguda per elaborar una estratègia que permeti evitar o, almenys, reduir els riscos percebuts.

El capítol 5, Serveix per descriure l'impacte negatiu, a curt termini, que té sobre la salut el consum de drogues. És important adonar-se de que no solament l'ús crònic de drogues pot afectar negativament la salut i de que el dany no tant sols es produeix a molt llarg termini. Els cost del consum de drogues pot ser força immediat, la qual cosa indica que les mesures preventives també poden tenir efectes positius en el present o en un futur molt proper. Aquest apartat ha estat elaborat mitjançant la informació recollida a tres hospitals de les Illes Balears i a través de entrevistes semi-estructurades realitzades a onze professionals sanitaris relacionats amb els serveis d'urgències mèdiques.

El capítol 6 apunta les mesures que han de tenir-se en compte a l'hora de formular una política preventiva en el context recreatiu, de manera coordinada i coherent amb tots els àmbits implicats. Inclou propostes per l'elaboració d'una estratègia

d'intervenció elaborada a partir de la informació recollida d'una revisió sistemàtica de més de quaranta guies d'àmbit internacional.

Reflexions finals

Que l'oci recreatiu nocturn incorpori també criteris de salut necessita el suport de molts actors. Orientar els contextos recreatius cap a aquests nous contextos de qualitat exigits suposa anar integrant de forma progressiva certs criteris preventius. Aquesta prevenció requereix d'una visió estratègica comuna i consensuada en la qual hauria de participar, l'administració, la indústria recreativa i els diferents sectors de la comunitat implicats en la gestió de la vida recreativa. Aquesta prevenció, per descomptat, s'ha de sustentar en l'evidència empírica i ha de tenir en compte els contextos, els subjectes i, en especial, l'efectivitat de les diferents estratègies preventives, desenvolupades en diferents camps.

Però també el que es requereix és que els diferents sectors implicats siguin valents, generosos i vulguin treballar conjuntament, cadascun, per descomptat, des de la seva responsabilitat. La indústria recreativa, els polítics i els professionals saben que les qüestions ètiques, en empreses i negocis, formen part de la responsabilitat social corporativa i poden constituir una bona estratègia de màrqueting. D'aquesta manera, incorporar la prevenció dels riscos és també una inversió de futur. Les societats europees contemporànies hem anat desenvolupant, cada vegada més, un desig de control i domini tecnològic i social de la realitat circumdant juntament amb un creixent rebuig a la fatalitat. Consolidar la qualitat actual i incorporar nous aspectes com la protecció de la salut i la seguretat constituïran a curt termini estratègies de promoció de la indústria de l'oci recreatiu.

Ens agradaria posar de manifest que la indústria recreativa, col·laboració la qual constitueix una de les claus de l'èxit de qualsevol iniciativa preventiva, ha contribuït activament en el desenvolupament d'aquest projecte col·laborant en la recollida d'informació. La major part dels empresaris contactats i entrevistats són els principals interessats en trencar el vincle establert durant els darrers anys entre diversió i consum de drogues. Els empresaris contactats es mostren d'acord en afirmar que l'oferta recreativa ha de ser competitiva i de qualitat, i que el negoci només prosperarà amb el manteniment de criteris ètics que incloguin la salut. Entenen que a les Illes Balears s'hauria de realitzar aquest esforç, entre altres raons, perquè la nostra comunitat competeix cada vegada més en un món més globalitzat on aquestes qüestions ja formen part de les exigències i requeriments a què està sotmès aquest sector en altres països.

1. Saber per prevenir. Diagnòstic de l'oci nocturn juvenil

Els antecedents

Quan parlem "d'oci nocturn" ens referim a l'activitat que els joves anomenen 'sortir de marxa'. Aquesta és una activitat que es du a terme principalment durant el cap de setmana i més aviat de nit, encara que pot tenir continuïtat durant el dia. Es tracta d'un fenomen modern i relativament nou del qual és difícil datar la seva aparició, però que comença a consolidar-se en els anys 60, quan es comença a disposar de més temps lliure i de més mitjans per a l'oci, encara que llavors no existia encara una cultura de l'oci massiva. Serien els adolescents dels anys 70-75 els que varen començar a construir una cultura de cert oci alternatiu, i en això les Illes Balears varen resultar pioneres. Si bé, fins als anys 80, la nocturnitat va constituir una pràctica més minoritària i l'oci consumista es practicava tímidament i, en bona part, lligat als períodes de vacances i les festes locals. Va ser a partir dels anys 80 quan, alhora que es consolidava el sistema democràtic de llibertats individuals i la cultura consumista, quan es va consolidar també el model dual entre dies laborables i cap de setmana, i augmenten la mesura, el valor afegit i els beneficis del sector de la indústria recreativa varen experimentar un notable augment. Al mateix temps s'estenia la creença unànime entre els joves que aquesta és una conquesta que no admet retrocessos.

Tres dècades després, en observar l'oci nocturn, hem d'admetre que comporta aspectes culturals molt notables (quant a música, ball, cultures juvenils, noves tecnologies, etc.) als quals hem d'afegir aspectes una mica més problemàtics com ara el "botellot", el consum de drogues, les conductes sexuals de risc, la conducció de risc, la violència, el soroll i els diferents problemes de convivència entre d'altres. No és que la relació entre consum de drogues i oci sigui un fenomen nou, ja que ha existit sempre, però durant les últimes dècades s'han produït canvis importants que li donen una nova dimensió. Entre aquests canvis cal assenyalar que el consum de drogues ha deixat de ser patrimoni d'uns pocs i arriba a una elevada proporció de persones, i a més han aparegut en el mercat noves substàncies creades de manera expressa per ser utilitzades en el context de l'oci, de la festa o de la diversió. Tot això ha donat lloc a una "cultura de les drogues" vinculada realment i simbòlicament a certes formes de diversió i les diverses cultures juvenils.

Les societats es reestructuren per fer front a aquesta nova necessitat de temps per a la festa i la diversió, com a eix central de la vida social. En la nostra societat la tradició facilita aquests canvis. Comptam amb una cultura mil·lenària que ha anat teixint i recreant l'art de la festa, una experiència pròpia de la diversió i un estil de vida quotidià on el gaudir està integrat com a part del costum. En altres països europeus de tradició calvinista aquests canvis resulten més controvertits i difícils, encara que també s'han anat consolidant durant les darreres dècades. En els anys 70 i principalment en els 80, aquest model va experimentar una gran expansió a Europa, i va donar lloc a canvis molt visibles en els hàbits de diversió entre els joves². Les variants d'oci nocturn actuals estan ja molt orientades als joves i basades en la música, les discoteques i el ball, especialment en zones turístiques com les Illes Balears. Gràcies al creixement que han experimentat els transports en les últimes dècades, facilitant una espectacular mobilitat de les persones, el mercat de l'oci nocturn s'ha anat desenvolupant a la nostra Comunitat i l'ha convertida en un context d'oci internacional.

La globalització afecta també a les Illes Balears i les posa de moda. En el Congrés del CLUB HEALTH, fet a l'illa d'Eivissa el 2008, va quedar ben establert que les Illes constitueixen un punt de referència de l'oci nocturn. Això ens concedeix certa autoritat, però també responsabilitat. Conèixer una mica millor el que està passant ens ajudarà a entendre per què les Illes Balears s'han convertit, segons l'Observatori Europeu de Drogues, en un centre d'experimentació de noves substàncies i de noves pautes de consum, molt vinculades a l'oci nocturn.

La qüestió de les drogues en l'oci nocturn

Primer de tot cal destacar que els estils de consum, tant d'alcohol com d'altres drogues, van canviant, adquireixen nous formats, apareixen noves substàncies i s'estenen a nous col·lectius. En l'actualitat, el major consum d'alcohol i drogues el practiquen joves que pertanyen, majoritàriament, a un sector socioeconòmic mitjà amb un bon nivell d'integració social³. Una altra pauta a considerar és que el consum es troba íntimament lligat a la idea de diversió, de relació amb els amics i al desig d'experimentar noves sensacions; tots aquests objectius molt estimables, de manera que és enormement difícil el qüestionament del consum sense entrar a debatre'n els objectius.

Per tant, en l'actualitat, hem de tenir en compte que necessitam revisar els factors de risc i protecció per a que integrin el consum d'alcohol i drogues en connexió amb els contextos recreatius nocturns de cap de setmana^{4, 5, 6} i molt especialment caldrà explorar de manera específica la interacció que s'estableix entre el context recreatiu i el consum de drogues.

No és fàcil descobrir aspectes nocius i problemàtics en una activitat com la diversió nocturna en la qual participen una majoria de joves amb bones habilitats socials, excel·lent nivell d'integració i exercint els seus drets sobre el seu temps d'oci. Perquè la veritat és que la majoria de joves sap com "gestionar saludablement" els riscos que aquest model de diversió comporta. Però també cal tenir en compte a aquell nombrós grup que troba dificultats per gestionar-lo adequadament. Perquè també és cert que els nostres joves comencen a consumir alcohol en l'adolescència, que les borratxeres augmenten i afecten la meitat dels que surten de marxa, que alguns condueixen després d'haver begut⁷, i que altres participen en baralles o mantenen relacions sexuals sense prendre precaucions (es parla més extensament d'això en el capítol 2). Els riscos són presents i cal tenir-los en compte perquè es poden prevenir. Els joves han de ser conscients d'això i assumir les seves responsabilitats, de la mateixa manera que ho hauria de fer el conjunt de la societat, amb les famílies i els educadors al capdavant, sense oblidar els responsables d'institucions i, en general, el que podem anomenar el món adult.

Des de mitjan del segle vint, l'àmbit de l'oferta de drogues s'ha convertit en un engranatge comercial altament sofisticat i insuficientment regulat, i fins i tot en alguns ambients l'elecció sobre si consumir o no consumir drogues ha deixat de ser una opció per convertir-se en el que s'espera i "el més normal"⁸. En aquestes circumstàncies, una de les característiques més valorades pels joves en relació a les pràctiques d'oci com és la sensació d'estar realitzant una activitat lliurement triada, és altament qüestionable.

El cost de la diversió nocturna

D'acord amb investigacions desenvolupades a les Illes Balears, en altres regions d'Espanya i, fins i tot, en altres països del nostre entorn, els principals problemes o riscos que afecten l'oci nocturn es poden resumir de la manera següent:

- **Problemes de salut.** Com ara intoxicacions, ferides, deteriorament auditiu, trastorns mentals, hipertèrmia i addiccions entre d'altres. Hi ha una relació sòlidament documentada entre determinats ambients recreatius nocturns i el consum de substàncies sintètiques, així com proves clares d'una elevada prevalença de consum de substàncies recreatives en relació amb la participació en aquests ambients^{9, 10, 11}. De tal manera que «investigacions centrades en joves europeus que freqüenten esdeveniments musicals demostren invariablement una prevalença molt més elevada del consum de drogues que la registrada entre la població general. Passa el mateix en tots els països on s'han realitzat investigacions similars»¹².
- **Consum d'alcohol entre menors d'edat.** Atès el consum que observam entre els joves, no hi ha dubte que la venda de begudes alcohòliques i de tabac a menors d'edat és un fenomen relativament usual. Encara que la legislació regula la venda d'aquests productes i, fins i tot, prohibeix de manera expressa la venda a menors, és evident que segueixen essent totalment accessibles als més joves i no sembla que hi hagi la suficient sensibilització al respecte de manera que es pugui garantir el compliment de la llei.
- **La violència nocturna és de cada vegada més preocupant.** Les investigacions demostren que en l'oci nocturn es produeixen situacions de violència física, en bona part motivada pel consum de drogues, especialment d'alcohol i cocaïna. Aquests actes de violència es concentren en les nits dels caps de setmana, en locals recreatius (pubs i discoteques) i els seus voltants¹³. En el Regne Unit, la cinquena part dels atacs violents es produeix a l'interior o a prop d'un pub o discoteca, i gairebé la meitat de tots els incidents de violència i desordres ocorren durant les nits dels caps de setmana¹⁴. Un petit nombre d'establiments registren la major part de aldarulls i agressions^{15,16, 17} de manera que sembla evident que aquells que participen en activitats violentes tendeixen a anar preferentment a aquests locals¹⁸, potser perquè l'oferta o l'ambient que s'hi troba atrau les persones més violentes.
- **Sexe insegur o 'no desitjat'.** Per a molts d'usuaris de l'oci nocturn, el consum de substàncies forma part integral de la seva estratègia d'accés a les relacions sexuals. Fins i tot tenen certa idea dels efectes que poden esperar de cada droga sobre la seva sexualitat. Les drogues recreatives i el consum concentrat d'alcohol alteren la forma en què aborden les relacions sexuals i incrementen les possibilitats de practicar sexe insegur, de lamentar la seva pràctica amb posterioritat, i de patir lesions i agressions^{19, 20}.
- **El transport** cap a i des de les zones d'oci provoca importants problemes, sobretot perquè el mitjà de transport més freqüent és l'automòbil particulars (37,5%). D'acord amb una mostra de 1.363 clients habituals d'establiments nocturns de nou ciutats europees al 2006, durant l'últim mes, el 18% de la mostra havia conduït en estat d'embriaguesa, el 13% sota l'efecte de les drogues, i el 37

% havia viatjat en un cotxe conduït per algú embriagat o sota els efectes de les drogues²¹.

- **Molèsties socials** tals com soroll, brutícia, consum d'alcohol al carrer i vandalisme, entre d'altres. La presència de locals recreatius incideix de manera tant positiva com negativa a les zones on s'ubiquen. L'expansió de l'economia de l'oci nocturn al centre de la ciutat de Manchester ha creat uns 12.000 llocs de treball, entre cambrers de barra i sala, serveis de menjars i personal de seguretat. Però tot aquest desenvolupament ha comportat també problemes. Alguns ciutadans tenen la sensació que les ciutats han estat colonitzades per certs joves que imposen una llei d'apropiació, per interessos personals, d'un espai que és públic.

Algunes reflexions sobre intervencions preventives. L'etapa ingènua.

Quan ens plantejam quines polítiques preventives podrien ser més útils a les Illes Balears, es sol començar per dirigir la nostra vista al voltant per veure què és el que s'ha fet fins ara en altres llocs. I entre les primeres coses que descobrim és que, encara que s'ha avançat en les mesures de prevenció en l'oci nocturn, les intervencions són encara poc satisfactòries. Hi ha pocs programes, i els existents no tenen en la seva majoria avaluació, o demostren poca efectivitat.

Les intervencions més populars a Europa, i a gairebé a tot arreu, més que intentar reduir el consum, s'han limitat durant molts anys a oferir informació sobre la reducció de danys als joves clients dels locals d'oci nocturn. Però ja en el 2003, analitzant una mostra de 40 programes de prevenció concernents a ambients i activitats recreatives nocturnes de deu països europeus, no es va trobar cap iniciativa basada en l'evidència. El principal objectiu del 80% d'aquestes intervencions era proporcionar informació sobre les drogues i reduir el dany associat al seu consum. També, un estudi de l'observatori Europeu²² va demostrar que, de 78 projectes executats per 15 països europeus, 52 tenien com a principal objectiu reduir el risc donant informació, i només 26 es proposaven la prevenció i la reducció del consum de drogues.

En dates més recents, les intervencions més populars han inclòs serveis sobre la dispensació responsable de begudes (DRB), la formació del personal de porta i els programes de conductors designats, a més de les conegudes intervencions basades en la informació a l'usuari, que recomanen responsabilitat a l'hora de beure o que expliquen estratègies individuals de reducció del dany. Aquestes intervencions, populars i amb el suport en la seva majoria de la indústria, poden resultar molt efectives quan s'entenen com a part de la responsabilitat social corporativa. La implicació de la gerència és imprescindible perquè resultin eficaços.

En moltes ciutats i països s'actua davant els riscos esmentats anteriorment. Les qüestions allà plantejades han donat lloc a una dècada d'experimentació d'accions preventives, aplicades específicament a aquest model d'oci i de consum de substàncies. Però la situació a cada país és diferent. En alguns països europeus hi ha formes de control per concessió de llicències, és a dir, que la venda d'alcohol en bars és una activitat regulada amb permisos i exigències específiques. Això ha constituït un sistema d'intervenció molt freqüent i eficaç per controlar els problemes en llocs

recreatius. Però al nostre país, la venda d'alcohol és menys restrictiva i cal pensar estratègies des d'altres perspectives.

La ingenuïtat de l'etapa inicial, la de fa una dècada, hauria de superar-se. L'experiència ens hauria de permetre esmenar errors i avançar. Els programes més de moda en aquell moment, orientats a una reducció del dany i limitats, bàsicament, a informar els clients sobre les conseqüències de la seva conducta (a través de fullets, anàlisi de pastilles, etc.) han demostrat poca efectivitat²³.

Com s'ha vist, en l'ambient de l'oci nocturn, com que es tracta d'un sector molt dinàmic, les intervencions no són senzilles ni fàcils de sistematitzar. També perquè no hi ha una consciència generalitzada sobre els problemes que pot implicar. En general, la població considera l'oci nocturn com una activitat lúdica i obvia els problemes. És més, assenyalar els problemes que es presenten en aquests ambients és vist en moltes ocasions com una crítica al dret dels joves a ser feliços o, encara més, com una crítica als joves pel simple fet de ser-ho.

Des de l'experiència cap a un nou paradigma.

Un principi essencial a qualsevol pràctica preventiva diu que una intervenció, perquè sigui efectiva, haurà de ser el més integral possible. Aplicat a la prevenció en el context de la vida recreativa nocturna, això significa que haurem de prestar atenció a tres tipus d'elements: en primer lloc, haurem de tenir molt en compte les característiques que presenta el problema en la nostra comunitat, en segon lloc, caldrà posar èmfasi especial en la cooperació entre els diferents agents i representants d'institucions amb vistes a constituir una plataforma per gestionar les iniciatives que s'emprenguin, i, finalment, caldrà disposar d'un ampli ventall d'intervencions preventives des dels més diversos punts de vista i amb objectius complementaris i convergents. Per limitar-nos a la gestió de les àrees d'oci nocturn, això pot incloure, per exemple, la creació de locals i àrees recreatives segures (mitjançant normes de la casa, polítiques d'accés clares, bona ventilació i àrees de descans), la formació del personal (que inclou tant el personal de servei i de les portes com als directors), l'educació del client (perquè conegui els riscos de la ingesta en excés), la promoció de regles i la seva aplicació.

Per tot això resulta imprescindible involucrar tant els copartíceps locals, com els residents i els propietaris de negocis, especialment els dels locals de vida recreativa nocturna. De la mateixa manera, cal implicar els representants polítics, aconseguir la participació de persones que puguin establir llaços amb altres iniciatives locals rellevants, i involucrar els operadors turístics perquè les seves campanyes de màrqueting siguin gestionades d'acord amb guies de bones pràctiques.

En coherència amb l'evidència i avalats per la investigació científica hi ha una sèrie de punts que no poden ser obviats a l'hora de plantejar noves estratègies de prevenció :

- **Les intervencions haurien de concentrar-se en el consum d'alcohol.** Encara que bona part dels esforços en aquests últims anys s'han concentrat en les drogues il·legals, la majoria de problemes sorgeixen del consum d'alcohol o de la seva combinació amb altres drogues.

- **Les mesures fiscals són efectives.** L'augment de preus ha demostrat la seva efectivitat en la disminució del consum d'alcohol entre adolescents i joves. Per tant, les polítiques d'imposts s'haurien de tenir en compte a l'hora d'abordar polítiques de disminució del consum en menors, especialment a Espanya, on aquests impostos especials es troben entre els més baixos de la UE per a totes les graduacions del producte. Així mateix, totes **les mesures reguladores són les que presenten un major impacte** en la reducció del dany relacionat amb l'ús d'alcohol i drogues, tant entre joves com entre adults. Aquestes inclouen, juntament amb la pujada d'imposts, la restricció de les hores i dies de venda, la reducció de la densitat dels punts de venda, l'establiment de controls d'alcoholèmia, la reducció dels límits permesos d'alcohol en sang, l'augment de l'edat mínima per comprar alcohol, i la suspensió de les llicències administratives i altres mesures similars en cas d'incompliment de la normativa. Però les propostes legals de regulació no han prosperat al nostre país. Els diferents governs que han intentat fer-les s'han trobat amb dificultats a causa de la pressió exercida des de diferents sectors econòmics clau, amb interessos directes o indirectes en l'oferta d'alcohol. Les mesures de control i regulació requereixen **una major responsabilitat en l'aplicació d'aquestes**. Seria suficient amb reforçar un determinat conjunt de mesures, garantint la seva execució perquè es deixàs, per exemple, de vendre alcohol a menors. Però l'aplicació de la llei necessita suport polític i social, i no és fàcil de dur a la pràctica quan no hi ha una consciència social dels problemes.
- **Professionalitzar els mediadors és clau.** Existeixen raons ben fonamentades que apunten a la necessitat de professionalitzar les actuacions i implantar programes de reducció de riscos específics per a l'àmbit recreatiu²⁴. És evident que això afecta en especial els professionals que treballen en l'oci nocturn, però no només a ells. També cal que tècnics i professionals que realitzen funcions de mediació en els programes de reducció de riscos i danys estiguin adequadament qualificats. En general, s'hauria de facilitar i exigir una formació adequada i sensible culturalment a cadascun dels grups socials que realitzen funcions de mediació en l'àmbit de l'oci.
- **Convé tenir molt presents els aspectes culturals.** A l'actualitat, les drogues compleixen funcions simbòliques diferents a les que tenien en altres èpoques, fins i tot recents. Avui serveixen, de manera destacada, el gaudir de valors que s'han erigit com a dominants en les societats postmodernes, com ara el viure el moment, la immediatesa, l'hedonisme i la vida recreativa nocturna resumeix de forma paradigmàtica aquesta situació. Actualment, en les nostres societats, l'individu està sent pressionat tant per treballar com per divertir-se, atorgant la significació necessària perquè les dues activitats es complementin coherentment. La diversió és avui dia una gran indústria, per tant, divertir-se no és només una necessitat per a l'individu, sinó que és «bé» per al nostre sistema econòmic. Segons càlculs de Jeremy Rifkin²⁵, l'any 2015, el sector de l'entreteniment suposarà el 50% del PIB dels Estats Units. És molt possible que a les Illes Balears, amb una economia tan enfocada al turisme, aquesta ràtio sigui major. Això ens hauria de fer reflexionar sobre el paper funcional que les drogues adquireixen en un sistema econòmic en el qual la diversió és un pilar econòmic. Divertir-se ja no és un acte transgressor, tot el contrari, és un deure adquirir.

- **Les millors intervencions són multicomponents.** La millor estratègia és la combinació de formació, cooperació i aplicació de la llei. En el cas d'intervencions en els locals on es consumeix alcohol, s'aconsegueix un major efecte combinant la formació dels empleats, l'educació dels clients, el desenvolupament de polítiques de reducció de riscos i el control per assegurar el compliment de les normatives amb vistes a la disminució dels riscos derivats de l'alcohol²⁶.
- **Les intervencions comunitàries,** que són sempre intervencions multicomponents, són les que produeixen els efectes més duradors i significatius. No obstant això, resulten cares, necessiten suport polític i social i, a mig termini, presenten problemes de compliment i sostenibilitat.
- **Les intervencions s'han de situar a escala global.** L'establiment de criteris de qualitat internacionals resulta de gran importància en un món en què molts de joves participen de l'oci recreatiu en centres mundials. Amb això s'evitaria que els clients es desplaressin de les zones més exigents normativament a aquelles que no ho són, o ho són menys. Per tant, cal crear xarxes exhaustives i duradores a nivell local, nacional i internacional en què participin tant els països d'origen dels clients com els de destinació.
- **Les noves tecnologies ofereixen moltes possibilitats d'intervenció.** Internet ofereix possibilitats per transmetre missatges preventius, establir contactes, documentar informació sobre riscos, etc., la qual cosa pot resultar de gran utilitat. Però també mecanismes d'intervenció com la vigilància per vídeo, la verificació electrònica de l'edat, o els dispositius antiengorgada dels cotxes per evitar que els conductors embriagats condueixin.
- **És necessari avaluar les intervencions.** Les bones intervencions no són només les més acceptades, encara que aquest pugui ser un dels criteris a tenir en compte. Les bones intervencions són les que aconsegueixen els objectius cercats, és a dir, les eficaces. L'aplicació d'intervencions o estratègies ineficaces no només suposa una tuda de diners, sinó que a més exerceix un efecte pervers. Les persones que hi participen, pel simple fet de col·laborar en un projecte ben valorat socialment, tenen la sensació de complir o de fer alguna cosa útil, per ineficaç que sigui, i, per tant, ja no cerquen alternatives. Hi ha moltes raons perquè segueixin en marxa programes ineficaços (la creença que el programa és bo a causa d'una determinada ideologia, el costum o el fet que en altres llocs també es facin les mateixes coses, la por a descobrir que el que s'ha fet no serveix de res, etc.). Per això és necessària l'avaluació, per confrontar amb fets les creences i els costums que impedeixen l'avanç cap a sistemes més eficaços socialment i econòmicament. Però l'avaluació requereix inversions i estratègies experimentals correctes. Per exemple, després de dues dècades del programa DRB (dispensació responsable de begudes), encara no coneixem el contingut, format i durada òptima de la formació²³.

En l'actualitat, els programes existents es poden classificar seguint l'esquema següent:

Intervencions multicomponents i a la comunitat.

Campanyes educatives.

Context, ambient, i voltants del barri.

Implementació de polítiques en col·laboració amb la indústria de l'oci.

Consolidar la qualitat en locals recreatius.

- Programes de formació del personal dels locals, inclosa la gerència. Normes de la casa.
- Codis de pràctiques i altres acords.
- Hores d'obertura. Aforament.
- Entorn físic i contextual.
- Anàlisi de pastilles.

Actuacions en serveis d'urgències, serveis mèdics i de primers auxilis.

Control de llicències, aplicació de la llei i control de menors d'edat.

Programes contra la conducció sota els efectes de l'alcohol i altres drogues.

Programes d'oci alternatiu.

Enfocaments culturals.

Mesures de prevenció «clàssiques» (mesures reguladores).

Tenint en compte tota aquesta informació s'ha elaborat una descripció de mesures preventives més utilitzades. (Veure capítol 6).

Resum del capítol

Aprendre per prevenir. Diagnòstic de l'oci nocturn juvenil.

Antecedents	Anàlisi de l'oci nocturn a través de tres dècades d'història on es posa de manifest l'extensió del seu consum i l'aparició de substàncies que s'hi vinculen i que han donat lloc a una 'cultura de les drogues'.
La qüestió de les drogues en l'oci nocturn	El consum de drogues es troba íntimament lligat a la idea de diversió, de relació amb els amics i d'experimentar noves sensacions. En aquesta activitat participen una majoria de joves, amb bones habilitats socials i excel·lent nivell d'integració la qual cosa dificulta veure els aspectes més negatius i problemàtics d'aquesta activitat.
El cost de la diversió nocturna	• Problemes de salut. • Consum d'alcohol entre menors d'edat. • La violència nocturna. • Sexe insegur o no desitjat. • El transport. • Les molèsties socials.
Algunes reflexions sobre intervencions preventives. L'etapa ingènua.	Revisió de les primeres intervencions preventives que majoritàriament només oferien informació sobre reducció de riscos als clients dels locals d'oci nocturn.
Des de l'experiència al nou paradigma. Punts que no poden ser obviats en les estratègies de prevenció.	• Potenciar la prevenció del consum d'alcohol. • Les mesures fiscals i reguladores. • Assegurar l'aplicació de la llei. • La professionalització dels mediadors • Els aspectes culturals. • Les intervencions multicomponent. • Les intervencions comunitàries. • Les intervencions a escala global. • Tenir en consideració les noves tecnologies. • Fomentar l'avaluació de les intervencions.
Classificació dels programes existents	• Multicomponent i en la comunitat. • Campanyes educatives. • Context, ambient i barriada. • Implementació de polítiques en col·laboració.

2. Consum de drogues en els adolescents de les Illes Balears

Consum de drogues a les Illes Balears. Una anàlisi de conjunt

Enquesta estatal sobre l'ús de drogues a l'ensenyança secundària (ESTUDES) 2004-2008

L'Enquesta estatal sobre l'ús de drogues a l'ensenyança secundària (ESTUDES) s'enquadra en una sèrie d'enquestes biennals que des de 1994 es dirigeixen als estudiants d'ensenyaments secundaris de 14 a 18 anys (3r i 4t d'ESO, batxillerat i cicles formatius de grau mitjà) i que abasta totes les comunitats autònomes de l'Estat espanyol.

L'objectiu general de l'Enquesta és conèixer la situació i les tendències del consum de drogues entre els escolars en les edats en què s'inicien en aquest consum. Permet observar les tendències del consum de drogues psicoactives, els patrons de consum i els seus factors associats i les opinions i actituds dels estudiants enfront de les drogues.

La finalitat és poder obtenir informació útil per dissenyar i avaluar polítiques dirigides a prevenir el consum i els problemes relacionats amb les drogues.

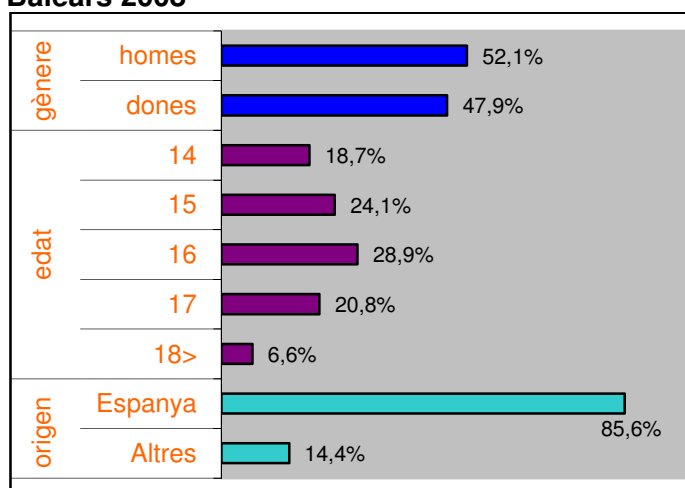
El total de la mostra nacional de l'estudi ESTUDES el 2008 va ser de 30.183 estudiants de 784 centres educatius públics i privats. Les dades que es presenten aquí són d'aquesta última edició (2008) i recullen les dades corresponents a la submostra de les Illes Balears. Aquest any, el Govern de les Illes Balears, a través del Pla d'Addiccions i Drogodependències de les Illes Balears (PADIB) ha contribuït incrementant la mostra local per tal que els resultats siguin representatius de la població d'estudiants de les Illes Balears. El total d'alumnes enquestats a les Illes és de 1.492. En algunes taules també es mostren dades de l'any 2004, de la mateixa enquesta, per tal de poder analitzar les tendències. Vegeu la **taula 2.1.1** amb les dades de les mostres dels anys 2004 i 2008.

Taula 2.1.1: Mostra dels estudiants que participen en l'Enquesta a les Illes Balears (edició del 2004 i 2008)

	2004	2008
Nombre d'estudiants	34.804	32.843
Nombre de participants en l'enquesta	1.795	1.492
Nombre de centres escolares	32	41
Nombre d'aules	93	82

El **gràfic 2.1.1** il·lustra la distribució de la mostra per sexe i edat, així com per país d'origen (nacional vs altres països).

Gràfic 2.1.1: Dades sociodemogràfiques de la mostra ESTUDES de les Illes Balears 2008

El percentatge d'homes és una mica superior (52,1% vs 47,9%).

Pel que fa a la distribució per edat, el grup majoritari és de 16 anys (28,9%). Només el grup dels majors de 18 anys és escàs, i representa el 6,6%.

Els alumnes procedents d'altres països constitueixen el 14,4% de la mostra.

Consum de drogues. Evolució i prevalença.

Les dades de la **taula 2.1.2** permeten comprovar l'evolució dels consums en els darrers 4 anys, comparant les dades de 2004 i 2008. Per la seva banda, el **gràfic 2.1.2** mostra la prevalença del consum de les principals substàncies segons les freqüències d'aquest, per a l'any 2008. Les freqüències s'han categoritzat de la manera següent:

1. Aquells que han consumit **alguna vegada a la vida** (consum experimental o moderat).
2. Els que a més han consumit **durant l'últim any**.
3. Els que han consumit **durant l'últim mes**. Aquesta categoria és la que millor identifica el col·lectiu de consumidors habituals i, per això, es sol considerar com indicador de referència.

La prevalença dels consums de totes les substàncies segueix tendències molt desiguals que requereixen ser analitzades segons la substància i segons la freqüència de consum. Com és lògic, a mesura que ens acostam al consum durant l'últim mes, el percentatge de consumidors és menor.

Tabac: el consum entre adolescents disminueix en el grup que ho fa de forma experimental (passa d'un 61,6% a un 42,5% el 2008), però només el 10,2% refereix consumir de forma diària.

Alcohol: el consum d'alcohol disminueix en totes les seves freqüències, en particular, respecte al consum en els darrers 30 dies, apareix un descens de 63,3% el 2004 a 54,1% durant el 2008. Això vol dir que una mica menys de la meitat de joves enquestats no ha consumit alcohol durant l'últim mes.

Cànnabis: respecte a aquesta substància, igual que succeeix amb l'alcohol, els consums disminueixen en totes les freqüències, especialment entre els que fan un consum experimental o puntual (46% vs. 38,5% el 2008).

Tranquil·litzants: el consum de tranquil·litzants sense recepta mèdica augmenta en totes les seves freqüències de consum. El 2008, un 6,8% va consumir durant l'últim any, i un 3,4% ho va fer durant l'últim mes. El consum d'aquesta substància té una funció complementària en la parafernàlia de consum, al final de la nit, quan es vol posar fi a la festa. És la droga que ajuda a relaxar l'efecte de les altres substàncies i

permet dormir. El consum dels escolars de les Illes Balears és més alt que el consum mitjà dels escolars d'Espanya

Èxtasi o MDMA: és una amfetamina estimulante que es va fer popular en els anys 90. La tendència de consum és cada vegada més baixa, hi ha menys consumidors en totes les freqüències. El 2008, un 2,1% dels adolescents diu haver consumit èxtasi alguna vegada a la vida, un 1,3% ho ha fet l'últim any i el 0,5 l'ha consumit durant l'últim mes. L'èxtasi sembla haver deixat de ser una de les drogues amb més impacte entre els més joves de les Illes, els percentatges de consum a les illes són més baixos que en el conjunt de l'Estat.

Cocaïna: el consum de cocaïna també baixa respecte al 2004 en totes les seves freqüències. Podem apreciar com, en termes generals, el consum de cocaïna supera el d'èxtasi el 2008. En aquest any, refereixen consum puntual un 3,8%; un 2,6% durant l'últim mes i de forma habitual un 1,2%. A les Illes Balears els percentatges de consum són més baixos que a la resta d'Espanya.

Amfetamines: a diferència de l'èxtasi, el grup de consumidors d'aquesta substància, que eren molt escassos a les Illes Balears, comença a augmentar el 2008. Almenys en les seves freqüències més esporàdiques: dels que ho han provat alguna vegada a la vida, passam d'un 3 a un 3,9% el 2008, i en consums de l'últim any, el percentatge pràcticament es dobla (1,6% el 2004 vs 3% el 2008). No obstant això, si atenem els consums durant l'últim mes, aquests són lleugerament més baixos el 2008: només un 0,8% refereix aquest tipus de consum.

Al·lucinògens: el nombre de consumidors és significativament menor en totes les freqüències, per exemple pel que fa als últims 12 mesos, el consum passa d'un 4,3% el 2004 a un 2,6% el 2008 (pràcticament la meitat), i respecte al consum en l'últim mes, hi ha un descens en aquests quatre anys, de 2,1% a un 0,7%. Això indica que els que consumeixen ho fan de manera molt esporàdica.

Heroïna: els consums d'heroïna han augmentat una mica en el grup de consumidors esporàdics (de 0,6% a 1%), així com en els que refereixen haver consumit l'últim any (de 0,5% a 0,8%). No obstant això, per als nivells de consum dins l'últim mes, són els mateixos tant per el 2004 com per el 2008.

Inhalades/volàtils: el consum d'aquest grup de substàncies disminueix en totes les seves freqüències. El consum durant l'últim any és d'1,7% i durant l'últim mes, de 0,9% (més gran que l'heroïna i els al·lucinògens).

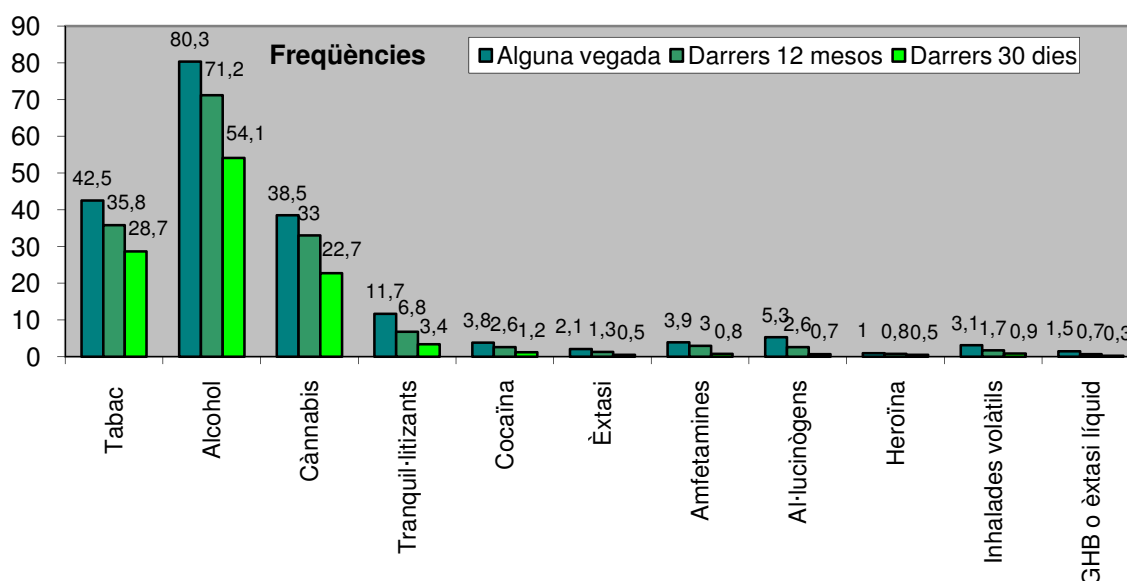
GHB: aquestes sigles són l'acrònim de gammahidroxibutirat, anomenat incorrectament èxtasi líquid. En realitat es tracta d'un anestèsic i depressor del sistema nerviós central. Té forma líquida incolora i inodora. No hi ha dades del seu consum el 2004, ja que la seva popularització és relativament recent. El 2008, un 1,5% l'ha provat alguna vegada, un 0,7% durant l'últim any, i un 0,3% durant l'últim mes.

Taula 2.1.2: Evolució de les prevalences de consum de substàncies psicoactives entre els estudiants d'ensenyança secundària de 14-18 anys (en percentatges). ESTUDES- Illes Balears 2004-2008.

	2004	2008	Evolució
Prevalença de consum alguna vegada a la vida (%)			
Tabac	61,6	42,5	↓
Alcohol	81,0	80,3	↓
Cànnabis	46,0	38,5	↓
Tranquil·litzants s/r	7,6	11,7	↑
Cocaïna	7,0	3,8	↓
Èxtasi	3,6	2,1	↓
Amfetamines	3,0	3,9	↑
Al·lucinògens	6,5	5,3	↓
Heroïna	0,6	1,0	↑
Inhalades/volàtils	3,3	3,1	↓
GHB (èxtasi líquid)	-	1,5	-
Prevalença de consum en els 12 últims mesos			
Tabac	-	35,8	-
Alcohol	80,2	71,2	↓
Cànnabis	38,5	33,0	↓
Tranquil·litzants s/r	4,8	6,8	↑
Cocaïna	4,9	2,6	↓
Èxtasi	1,9	1,3	↓
Amfetamines	1,6	3,0	↑
Al·lucinògens	4,3	2,6	↓
Heroïna	0,5	0,8	↑
Inhalades/volàtils	2,3	1,7	↓
GHB (èxtasi líquid)	-	0,7	-

Prevalença de consum en els últims 30 dies			
Tabac	23,0	28,7	↑
Tabac diari	-	10,2	↓
Alcohol	63,3	54,1	↓
Cànnabis	26,5	22,7	↓
Tranquil·litzants s/r	2,8	3,4	↑
Cocaïna	2,2	1,1	↓
Èxtasi	0,9	0,5	↓
Amfetamines	1,1	0,8	↓
Al·lucinògens	2,1	0,7	↓
Heroïna	0,5	0,5	=
Inhalades/volàtils	1,4	0,9	↓
GHB (èxtasi líquid)	-	0,3	-

Gràfic 2.1.2: Prevalença del consum de les principals substàncies segons freqüències, ESTUDES-Illes Balears 2008

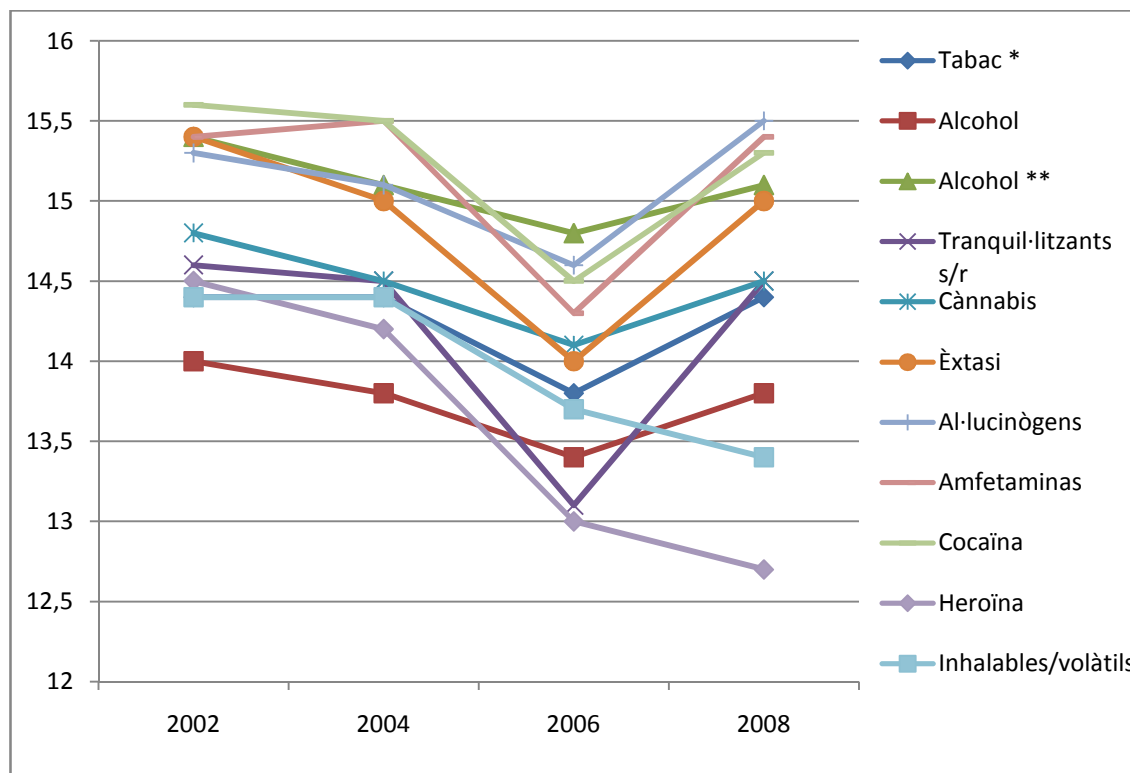
L'edat d'inici és un dels indicadors més rellevants en el consum de drogues. Com més aviat s'iniciï el consum majors seran les conseqüències nocives. Per analitzar l'evolució d'aquest indicador hem inclòs dades de les mostres de 2002, 2004, 2006 i 2008. Com es pot comprovar en la **taula 2.1.3** i en el gràfic, entre 2002 i 2006 l'edat d'inici del consum d'algunes drogues va baixar, però en aquesta darrera etapa (2006-2008) torna a pujar, encara que no per a totes les substàncies. Entre els que consumeixen heroïna i inhalades, encara que es tracta de consums molt minoritaris, l'edat d'inici és cada vegada més primerenca.

Taula 2.1.3: Evolució de l'edat mitjana d'inici en el consum de substàncies psicoactives, ESTUDES-Illes Balears 2002-2006 i 2008

	2002	2004	2006	2008
Tabac	13,3	-	12,7	13,2
Tabac *	14,4	14,4	13,8	14,4
Alcohol	14,0	13,8	13,4	13,8
Alcohol **	15,4	-	14,8	15,1
Primera borratxera	-	-	-	14,7
Tranquil·litzants s/r	14,6	14,5	13,1	14,5
Cànnabis	14,6	14,5	14,1	14,5
Èxtasi	15,4	15,0	14,0	15,0
Al·lucinògens	15,4	15,1	14,6	15,5
Amfetamines	15,4	15,5	14,3	15,4
Cocaïna	15,6	15,5	14,5	15,4
Heroïna	14,4	14,2	13,0	12,7
Inhalades/volàtils	14,4	14,4	13,7	13,4
GHB (èxtasi líquid)	-	-	14,1	15,0

* Consum diari ** consum setmanal

Gràfic 2.1.3: Evolució de l'edat d'inici al consum de les diferents substàncies, ESTUDES- Illes Balears 2002-2008

* Consum diari

** consum setmanal

Els 13 anys constitueixen un punt d'inflexió en l'inici del consum. Al voltant dels 14 anys, es produeixen els primers consums d'alcohol, tabac i cànnabis. A les Illes Balears, les festes populars són els moments en què els adolescents tenen l'oportunitat de consumir i són moments iniciàtics. Cap als 15 anys es troba l'edat mitjana d'inici de les altres substàncies de consum més minoritari com, per exemple, cocaïna, èxtasi, amfetamines, GHB, tranquil·litzants i al·lucinògens.

Les dones s'estan incorporant progressivament al consum, de manera que les diferències en el percentatge de consumidors entre sexes tendeixen a reduir-se, i fins i tot en alguns casos com, per exemple, el tabac, s'inverteixen. El que cada vegada s'igualin més els nivells de consum entre sexes no deixa de ser una dada estadística, i de cap manera ens ha de dur a la conclusió que les diferències de gènere com a indicador sociocultural s'estiguin superant; més aviat al contrari, aquestes diferències es mantenen i, en qualsevol cas, haurem d'analitzar més a fons el comportament juvenil per entendre les causes d'aquesta convergència en el consum de drogues, les seves conseqüències, els valors i les motivacions implicats, etc. D'això dependrà que puguem millorar les estratègies preventives per atendre les necessitats dels adolescents i joves d'una manera específica i diferenciada per a ambdós sexes.

Taula 2.1.4: Evolució de les prevalences de consum de substàncies psicoactives segons sexe, ESTUDES-Illes Balears 2008

	Homes %	Dones %
Prevalença de consum alguna vegada a la vida per sexes		
Tabac	41,6	43,5
Alcohol	81,7	78,8
Tranquil·litzants s/r	9,9	13,7
Cànnabis	41,5	35,2
Èxtasi	2,2	2,0
Cocaïna	3,5	2,7
Cocaïna Base	1,9	1,4
Amfetamines	4,1	3,6
Al·lucinògens	6,3	4,2
Heroïna	1,3	0,7
Inhalades/volàtils	4,4	1,8
GHB (èxtasi líquid)	1,7	1,3
Prevalença de consum en els 12 darrers mesos per sexes		
Tabac	34,9	36,8
Alcohol	71,4	71,0
Tranquil·litzants s/r	5,5	8,1
Cànnabis	36,7	29,1
Èxtasi	1,4	1,3
Cocaïna pols	2,8	1,5
Cocaïna base	1,0	0,6
Amfetamines	3,2	2,8
Al·lucinògens	3,5	1,7
Heroïna	1,2	0,4
Inhalades/volàtils	2,6	0,8
GHB (èxtasi líquid)	0,6	0,7
Prevalença de consum en els darrers 30 dies per sexes		
Tabac	28,1	29,4
Alcohol*	56,4	51,6
Tranquil·litzants s/r	2,7	4,1
Cànnabis	26,9	18,0
Èxtasi	0,6	0,3
Cocaïna pols	1,4	0,7
Cocaïna base	0,6	0,1
Amfetamines	0,9	0,7
Al·lucinògens	1,0	0,4
Heroïna	0,6	0,3
Inhalades/volàtils	1,3	0,4
GHB (èxtasi líquid)	0,3	0,3

La **taula 2.1.4** presenta els percentatges dels escolars que consumeixen segons si són homes o dones i per freqüències de consum. Les diferències entre sexes només són estadísticament significatives en els consums més esporàdics (alguna vegada a la vida o en l'últim any) de tres de les substàncies (tranquil·litzants, més consumits per dones; cànnabis i inhalades, més consumits per homes). En els consums més recents —en els últims 30 dies— només hi ha diferència en el consum de cànnabis, on els homes consumeixen aproximadament un 10% més que les dones. Respecte a la resta de substàncies, les diferències percentuals que es poden observar no arriben a ser estadísticament significatives.

Encara que les diferències no siguin significatives, i les haguem de prendre amb certa cautela, la veritat és que trobam més dones consumidores de tabac diari i de tranquil·litzants que homes. Per això, sospitam que el col·lectiu de dones està igualant els homes en el consum. Aquest fet pot tenir un efecte important, ja que tradicionalment les dones exercien un important paper en la contenció del consum, rol que ara moltes ja han abandonat. També, aquesta equiparació del consum de les dones al dels homes pot tenir com a conseqüència un major efecte en la salut de les dones, ja que, per raons biològiques, poden ser més vulnerables que els homes. En tot cas, les estratègies en prevenció haurien de tenir en compte l'increment del consum de les dones com un fet de màxima importància.

La **taula 2.1.5.** presenta les diferències segons edat, per freqüències. Com era d'esperar, la tendència observada és que a mesura que augmenta l'edat també trobem un percentatge més gran de consumidors. Aquesta tendència es comprova en el consum de totes les drogues i en totes les seves freqüències.

Taula 2.1.5: Prevalença de consum de substàncies psicoactives segons edat, ESTUDES-Illes Balears 2008					
	14	15	16	17	18
Prevalença de consum alguna vegada a la vida per edat					
Tabac	23,1	38,5	48,6	56,9	49,0
Alcohol	60,3	76,5	86,1	93,8	93,9
Cànnabis	17,4	33,2	43,1	54,5	59,2
Tranquil·litzants s/r	8,2	10,9	11,4	14,6	19,2
Cocaïna	1,3	2,5	3,9	5,9	9,2
Èxtasi	0,9	1,4	1,9	3,8	4,0
Amfetamines	0,0	2,2	4,2	8,7	7,1
Al·lucinògens	0,3	3,6	5,6	11,1	9,2
Heroïna	0,9	0,8	0,9	1,0	2,0
Inhalades/volàtils	0,9	3,1	3,9	4,9	2,0
GHB (èxtasi líquid)	0,6	1,4	1,9	1,7	2,0
Prevalença de consum en els 12 últims mesos per edat					
Tabac	19,6	33,8	41,4	46,0	40,8
Alcohol	48,9	66,5	78,7	85,1	86,9
Cànnabis	13,3	29,3	38,9	45,6	46,9
Tranquil·litzants s/r	4,4	6,1	6,3	9,0	13,3
Cocaïna	0,3	1,4	2,8	4,2	8,2
Èxtasi	0,6	0,8	1,2	2,4	3,0
Amfetamines	0,0	1,7	3,2	6,3	7,1
Al·lucinògens	0,3	1,7	3,2	3,8	6,1
Heroïna	0,3	0,8	0,7	1,0	2,0
Inhalades/volàtils	0,3	2,2	1,6	3,1	1,0
GHB (èxtasi líquid)	0,3	0,6	0,9	1,4	0,0
Prevalença de consum últims 30 dies per edat					
Tabac	14,8	27,1	33,1	36,8	36,4
Alcohol	28,2	44,7	66,4	66,6	81,6
Cànnabis	8,5	20,9	26,0	32,3	31,3
Tranquil·litzants s/r	2,5	2,2	3,2	4,9	6,1
Cocaïna	0,3	0,6	0,7	2,4	5,1
Èxtasi	0,3	0,6	0,7	2,4	5,1

Amfetamines	0,0	0,6	0,5	2,4	2,0
Al·lucinògens	0,3	0,8	0,0	0,7	5,1
Heroïna	0,3	0,6	0,0	0,7	2,0
Inhalades/volàtils	0,3	1,7	0,5	1,4	1,0
GHB (èxtasi líquid)	0,0	0,6	0	0,7	0,0

Entre els 14 i els 15 anys és quan es produeix el major increment del consum. Per exemple, entre aquestes edats el percentatge dels que han fumat cànnabis es duplica i als 17 anys, més de la meitat dels escolars ja ha fumat tabac o cànnabid. El consum d'alcohol alguna vegada a la vida, encara que no experimenta un increment tan notable, és molt més extens: passa del 60,3% als 14 anys, al 93,8% als 17.

Als 15 anys també es produeix un augment notable entre aquells que han provat al·lucinògens (LSD), amfetamines, inhalades, i també cocaïna, èxtasi i GHB. Però és després, als 16 i als 17 anys, quan el consum experimental segueix augmentant a vegades de forma espectacular. El cas dels al·lucinògens és paradigmàtic: als 14 anys l'havien provat un 0,3%, als 15 el percentatge passa al 3,6% i als 17 ja trobam un 11,1% dels adolescents que ha provat al·lucinògens. D'una forma similar passa amb les altres drogues il·legals: als 17 anys un 8,7% ha consumit amfetamines alguna vegada, un 5,9% cocaïna, un 4,9% inhalades i un 3,8%, èxtasi. És evident que els 16 i 17 anys són edats crucials en l'inici del consum de drogues il·legals, el que ens indica que, encara que els programes preventius ja s'han d'haver iniciat abans, cal prestar una atenció especial al que fan els joves a aquestes edats i oferir-los formes de diversió més saludables.

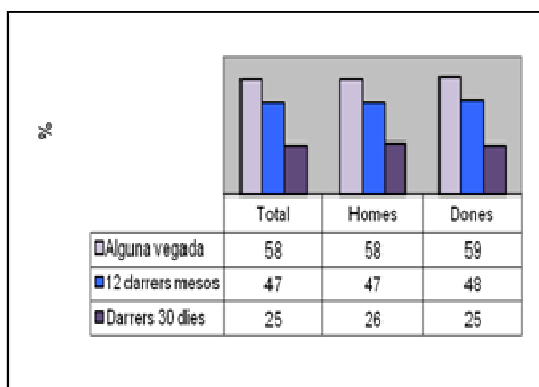
El consum en els últims dotze mesos segueix tendències semblants, augmenta a mesura que avança l'edat, i és aquest augment significatiu en totes les substàncies, excepte en les de consum més minoritari (heroïna, inhalades i GHB). Els que afirmen haver consumit alcohol en l'últim any passen del 48,9% als 14 anys fins al 86,9% als 18, gairebé el doble. Amb el cànnabis, l'increment és encara més significatiu: del 13,3% de consumidors als 14 anys es passa a 45,6% en el grup de 17 anys i a 46,9% als 18. El consum de tranquil·litzants també es dobla, als 17 anys el consumeix el 9% dels joves. La resta de substàncies il·legals també experimenten augments similars amb l'edat, tot i que a partir de percentatges més reduïts no criden tant l'atenció, tot i així és destacable als 17 anys el consum d'amfetamines (6,3%), el d'al·lucinògens (3,8%) i el de cocaïna (4,2%).

Els consums per edats en l'últim mes són importants perquè solen representar els consumidors habituals de cada substància, mentre que les freqüències anteriors reflecteixen més aviat consums més experimentals. Les substàncies més consumides, com són el tabac i l'alcohol, amb l'edat tripliquen els nivells de consum. El consum habitual de cànnabis, d'altra banda, augmenta des d'un 8,5% als 14 anys fins al 32,3% als 17 anys tot i que als 18 anys disminueix una mica una altra vegada: 31,3%. El consum habitual de tranquil·litzants també es dobla amb l'edat. De les altres substàncies destaca la cocaïna, que passa d'un 0,3% als 14, a ser consumida per un 5,1% als 17 anys.

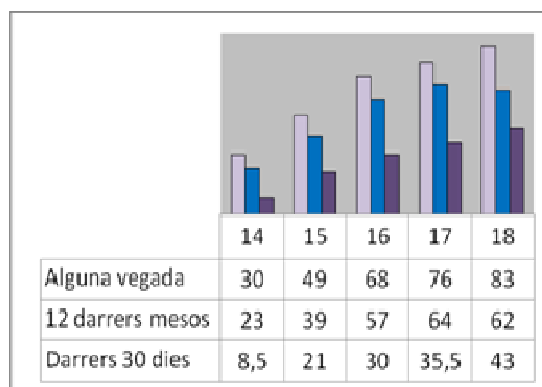
Consum de drogues. Les borratxeres i el consum accelerat o *binge drinking*

L'alcohol és la substància més popular, consumida a totes les edats, tant per homes com per dones. Tot i ser una substància tradicional en la nostra cultura, l'estil de consum s'ha anat transformant i amb això s'ha passat de la moderació a l'abús durant els caps de setmana i les festes. L'aprenentatge d'un consum moderat en les noves generacions és una de les assignatures pendents. Els **gràfics 2.1.4, 2.1.5 i 2.1.6** mostren l'extensió de les borratxeres entre els escolars. Els percentatges es refereixen al total de la mostra. D'aquests, el 58% s'ha emborratxat alguna vegada en la seva vida, el 47,3% alguna vegada durant l'últim any i el 25,2% durant l'últim mes. Les dones s'han emborratxat més sovint alguna vegada a la vida i durant l'últim any, però les diferències no són significatives. Si atenem a les diferències per edat, les borratxeres augmenten de forma molt significativa, de manera que als 14 anys ja s'han embriagat alguna vegada un 30,4% i als 17 anys aquest percentatge augmenta fins a representar el 76,4% d'aquest grup. Durant l'últim any, els percentatges passen del 23,3% als 14 anys fins al 64,1% als 17 anys, percentatge que disminueix a 62,2% als 18 anys. Els que s'embriaguen habitualment (en els últims 30 dies), passen d'un 8,5% als 14 anys a un 43,3% als 18 anys. El període en què es va realitzar l'enquesta va ser el novembre/desembre de 2008, en una època sense massa festes ni celebracions (encara no havia transcorregut el Nadal). Si es té en compte que els grans abusos tenen a veure amb l'estiu i les festes populars, aquests percentatges —tot i que ja ens poden semblar elevats— són presumiblement més baixos que els que podríem trobar en altres períodes estacionals.

Gràfic 2.1.4: Incidència de les borratxeres, ESTUDES Illes Balears 2008 segons gènere

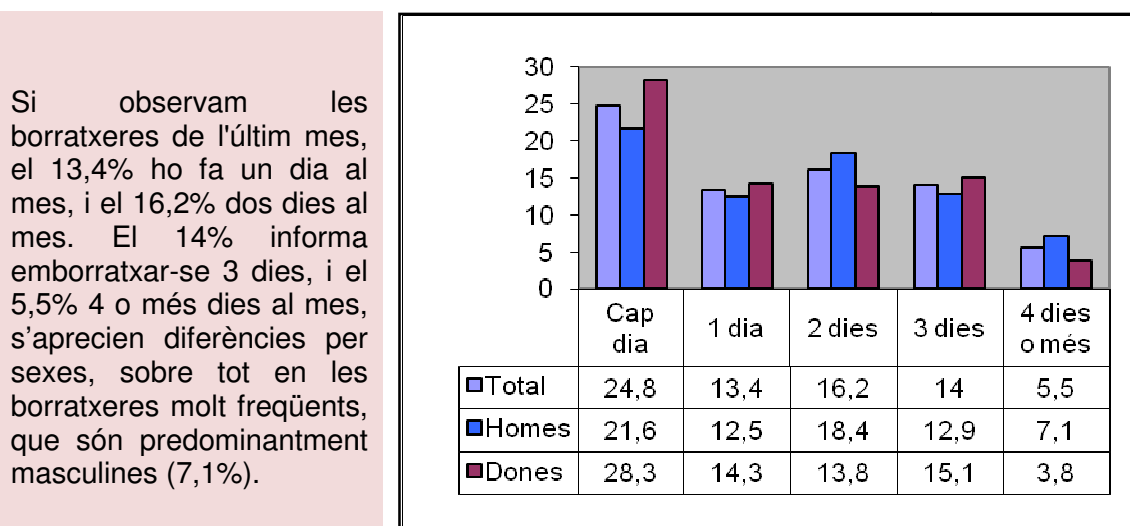

Gràfic 2.1.5: Incidència de les borratxeres, ESTUDES Illes Balears 2008 segons edat.

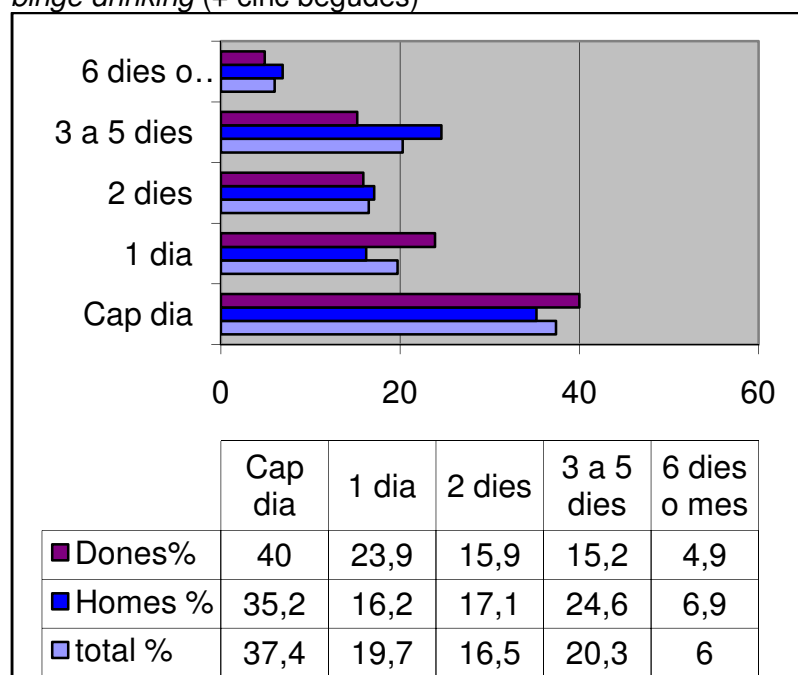
El **consum accelerat** és una altra mesura d'abús d'alcohol. Consisteix en beure en poc temps una quantitat elevada d'alcohol. L'estàndard internacional per identificar aquest tipus de consum, que és el que s'ha tengut en compte en aquesta enquesta, és de cinc o més begudes seguides o en un interval de com màxim dues hores. Aquest tipus de consum es troba tradicionalment més arrelat en les cultures del nord d'Europa, però s'està estenent cap al sud. El **gràfic 2.1.6** mostra les prevalença d'aquest estil de consum d'alcohol en totals per dies i per diferències, segons sexes.

Gràfic 2.1.6: Prevalença de borratxeres en l'últim mes segons gènere, ESTUDES Illes Balears, 2008

Gràfic 2.1.7: Prevalença de consum accelerat, segons nombre de dies que han realitzat aquesta pràctica durant l'últim mes, ESTUDES Illes Balears 2008

binge drinking (+ cinc begudes)

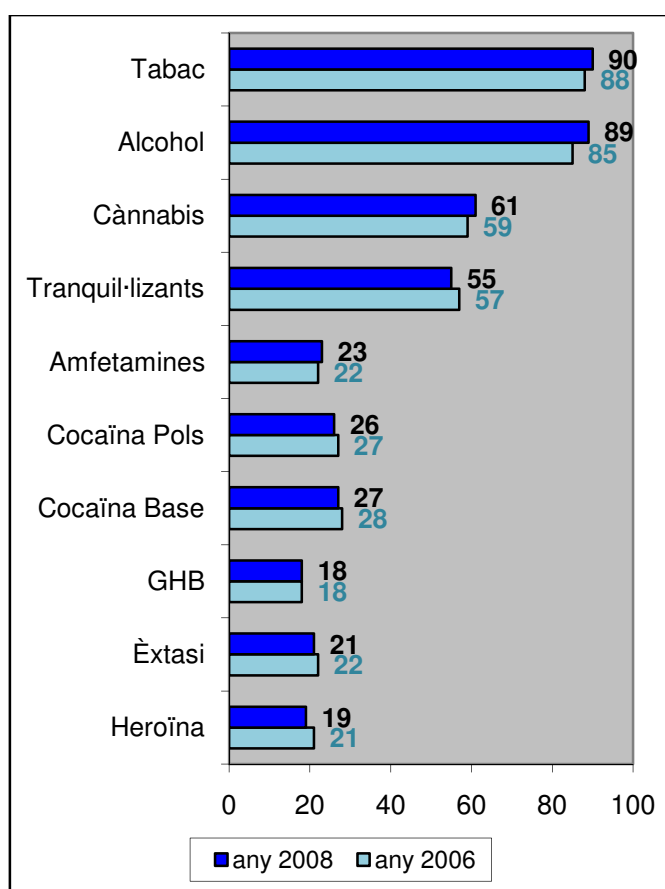

Més de la meitat dels escolars que han begut alcohol durant l'últim mes, practica el consum d'alcohol accelerat (cinc o més begudes seguides o en un interval aproximat de dues hores). D'aquests, un terç ho ha fet una o dues vegades l'últim mes, però al voltant d'un 20% ho ha fet entre 3 i 5 vegades, i un 6% més sis vegades. Si atenem les diferències per sexes, les dones mostren percentatges majors en consum accelerat un cop al mes, mentre que la tendència s'inverteix en les freqüències més altes.

Facilitat d'accés a les substàncies

L'accessibilitat a les substàncies és un indicador important que mostra la tolerància d'una societat cap a les drogues. Legalment, els menors de 18 anys no poden comprar alcohol ni tabac. Tot i això, més d'un 80% dels enquestats troben que aconseguir alcohol i tabac (**gràfic 2.1.8 i taula 2.1.6**) és fàcil. La percepció que és fàcil accedir a les substàncies il·legals, independentment de l'edat del subjecte, també és bastant alta, especialment per al cànnabis i els tranquil·litzants. La percepció d'aquest fàcil accés ha anat en augment durant els últims anys, encara que podem destacar, com a dada favorable a la nostra comunitat, que la disponibilitat percebuda de qualsevol de les substàncies és menor en la mostra de Illes Balears que en la mostra espanyola.

Gràfic 2.1.8: Facilitat percebuda per accedir a les substàncies. Comparació entre les dades ESTUDES Illes Balears 2006 i 2008

Els percentatges mostrats indiquen la proporció d'estudiants que consideren com relativament o fins i tot molt fàcil poder aconseguir cada substància.

La facilitat d'accés percebuda, augmenta al 2008 sobre el tabac, alcohol, cànnabis i amfetamines. La resta de substàncies, es perceben com més assequibles el 2006 que el 2008. En la majoria dels casos, les diferències entre ambdós anys són mínimes.

Saber com accedir no vol dir necessàriament que es consumeixi. De fet, són més els escolars que saben com accedir a les substàncies que els que les consumeixen. Però, un fàcil accés és un factor de risc per al consum.

El 2008, aconseguir tabac és vist com fàcil o molt fàcil pel 90% i alcohol per el 89,4%. El cànnabis per el 61,4%, els tranquil·litzants per el 55,5%, i la cocaïna, tant en pols com en base, al voltant del 26-27%.

El control de l'accés a les drogues és una de les estratègies possibles de prevenció. Per la mateixa raó, la facilitat per aconseguir les substàncies està en relació directa amb el consum. Espanya és un dels països on els joves perceben tenir més facilitat per adquirir substàncies. En aquesta mostra d'escolars de les Illes Balears es tracta de joves encara menors d'edat, de manera que cal suposar que en edats posteriors la percepció de facilitat d'accés augmenta en termes generals.

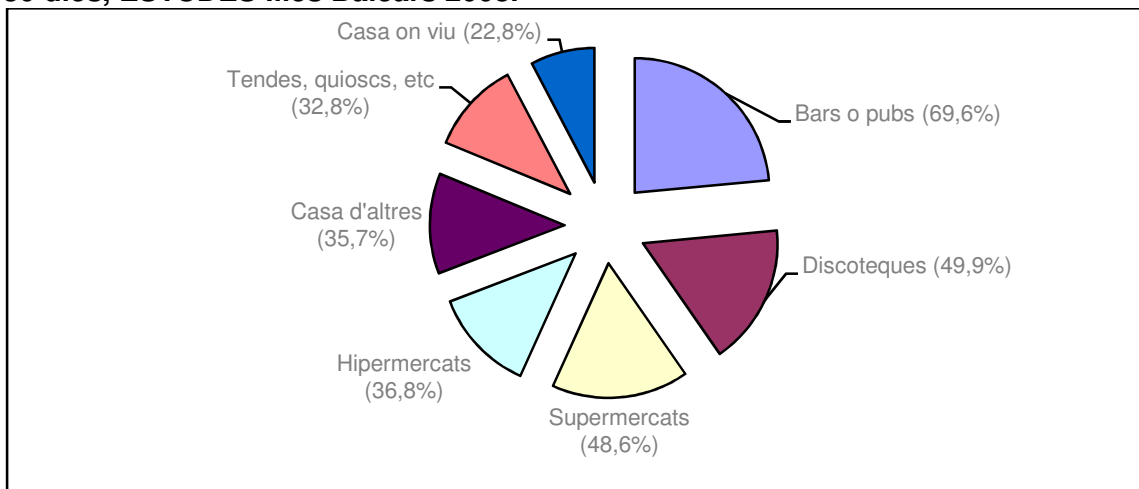
Taula 2.1.6. Estudiants d'ensenyança secundària que pensen que els seria fàcil o molt fàcil aconseguir cada droga si volguessin (en %), ESTUDES Illes Balears 2008

Substàncies	Total	Gènere		Edat				
		Homes	Dones	14	15	16	17	18
Tabac	90	89,5	90,5	74,0	89,9	93,5	98,5	98,9
Alcohol	89,4	89	89,9	72,8	88,7	93,8	97,0	100
Cànnabis	61,4	66,2	56,3	34,7	52,9	67,1	81,7	87,3
Tranquil·litzants	55,5	51,7	59,5	43,2	50,0	57,3	63,1	87,0
Cocaïna	26,3	30,8	22,1	11,7	22,2	28,0	38,2	50,0
Al·lucinògens	25,2	29	21,6	10,6	20,2	29,7	31,6	54,5
Amfetamines	23,4	26,6	20,3	9,1	18,5	26,5	33,3	47,7
Èxtasi	20,7	22,9	18,6	9,1	17,0	23,2	28,3	40,6
Heroïna	18,9	23,0	14,9	8,9	17,5	21,1	21,1	40,6
GHB	18,3	20,7	16,0	8,7	15,9	21,2	21,1	39,7

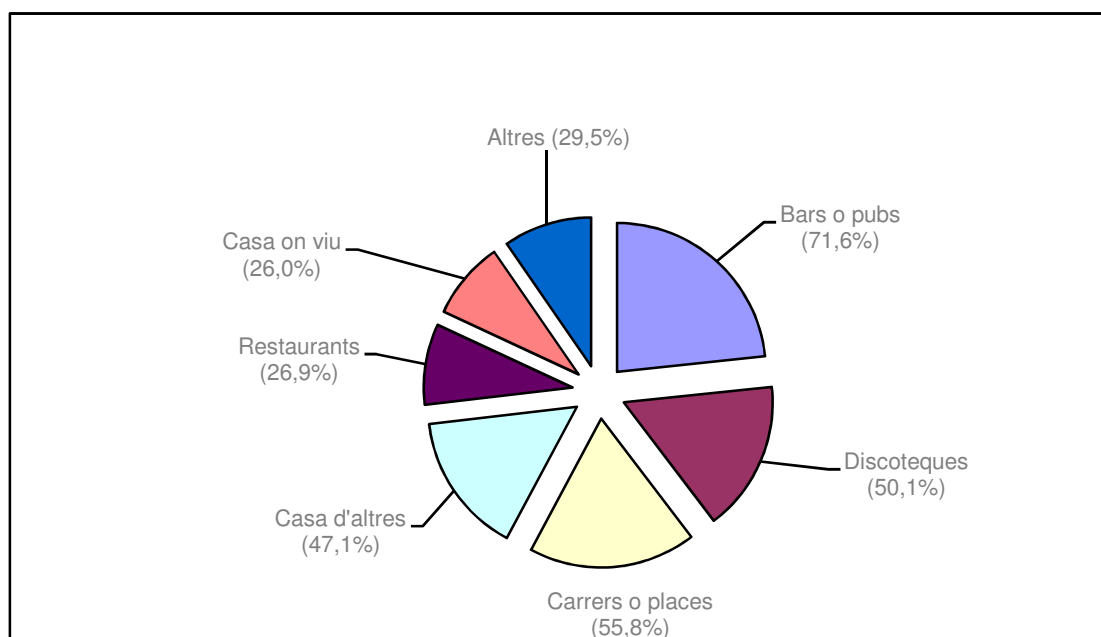
Ateses les diferències per sexe i edat en la percepció de la facilitat d'accés a les drogues, es dona un patró similar al que es produeix en el consum. Hi ha diferències per sexe, especialment en referència a la cocaïna, al·lucinògens, amfetamines, heroïna i GHB, els homes creuen que podrien accedir amb més facilitat. D'altra banda, es percep una major facilitat d'accés a mesura que augmenta l'edat.

L'alcohol és la droga més consumida, potser perquè com que són legals tant els canals de distribució com el seu consum han adquirit un estatus de normalitat. No obstant això, per a les edats objecte de l'enquesta que ens ocupa, no sembla que hauria de ser així. L'alcohol és una substància restringida en aquesta edat, està prohibida la seva venda i la seva dispensació en llocs públics a menors de 18 anys. En canvi, la transgressió social de la normativa es troba molt generalitzada. En els **gràfics 2.1.9 i 2.1.10** es pot veure què responen els escolars quan se'ls demana on aconseguixen begudes alcohòliques i, també, on les consumeixen.

Gràfic 2.1.9: Llocs on els escolars compren o adquireixen alcohol en els darrers 30 dies, ESTUDES Illes Balears 2008.

Gràfic 2.1.10: Llocs on els escolars consumeixen alcohol en els darrers 30 dies, ESTUDES Illes Balears 2008

Taula 2.1.7: Llocs on els joves refereixen haver comprat/aconseguit begudes alcohòliques en els últims 30 dies, ESTUDES Illes Balears 2008 (%)

Han comprat a...	Total	14 anys	15 anys	16 anys	17 anys	18 anys
Bars o pubs	69,6	44,2	57,5	70,9	84,2	85,8
Discoteques	49,9	33,0	50,9	46,6	57,3	61,1
Supermercats	48,6	30,4	39,8	53,1	56,2	54,3
Hipermercats	36,8	19,6	27,1	40,1	44,0	48,8
Casa d'altres	35,7	43,1	34,8	37,8	32,3	29,6
Tendes, quioscs,	32,8	18,3	31,2	39,0	30,7	36,4
Casa on viu	22,8	23,2	21,6	21,9	24,9	23,5
Venda ambulant	3,8	8,2	4,8	3,1	3,2	0,0

NOTA: La suma de percentatges no és necessàriament igual a 100, atès que és un ítem amb possibilitat de resposta múltiple.

Taula 2.1.8: Llocs on els joves refereixen haver consumit begudes alcohòliques en els últims 30 dies, ESTUDES Illes Balears 2008 (%)

Han consumit a	Total	14 anys	15 anys	16 anys	17 anys	18 anys
Bars o pub	71,6	39,8	61,3	73,9	85,8	90,0
Discoteques	50,1	32,4	45,3	49,1	58,9	64,9
Carrers o places	55,8	43,0	49,6	62,8	58,6	53,1
Casa d'altres	47,1	45,2	44,8	51,2	44,7	45,6
Restaurants	26,9	12,2	11,5	30,2	35,4	46,3
Casa on viu	26,0	25,3	21,2	26,6	23,7	41,3
Altres	29,5	35,0	29,5	28,6	24,4	38,7

NOTA: La suma de percentatges no és necessàriament igual a 100, atès que és un ítem amb possibilitat de resposta múltiple.

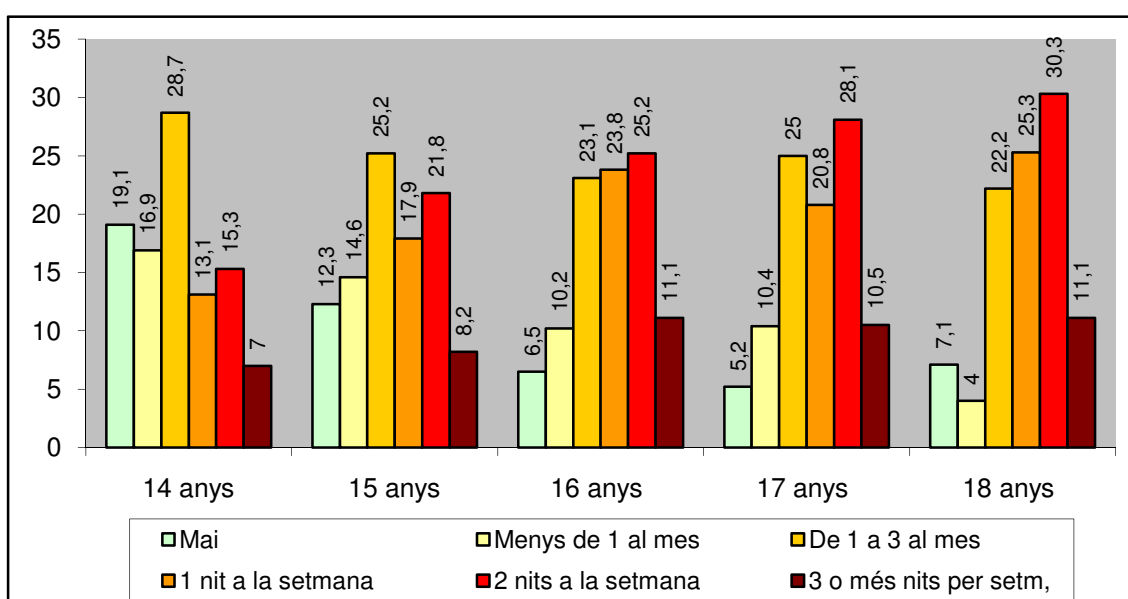
Consum i participació en el context recreatiu

La vida recreativa nocturna és un dels principals espais on els joves, des d'edats molt primerenques, consumeixen drogues, especialment, alcohol. Sortir de marxa en la nostra societat és una activitat popular, regida per un model de diversió on participen la majoria de joves i des d'edats molt primerenques. La freqüència de les sortides nocturnes té relació amb els consums. En certa manera, es pot afirmar que entre els escolars que surten de marxa, aquells que surten amb més freqüència són els que tenen més possibilitats de consumir. Observeu a la **taula 2.1.9** i al **gràfic 2.1.11** la distribució de les freqüències de sortides nocturnes durant l'últim mes.

Taula 2.1.9: Freqüència de les sortides nocturnes dels estudiants segons sexe i edat en els darrers 12 mesos, ESTUDES Illes Balears 2008 (%)

		SEXE (%)		EDAT (%)				
Vegades que han sortit el darrer any	Total	H	D	14	15	16	17	18
Mai	10,3	11,2	9,3	19,1	12,3	6,5	5,2	7,1
Menys de 1 al mes	12,3	11,5	13,2	16,9	14,6	10,2	10,4	4
De 1 a 3 al mes	25,1	23,6	26,8	28,7	25,2	23,1	25	22,2
1 nit a la setmana	19,6	21,0	18,1	13,1	17,9	23,8	20,8	25,3
2 nits a la setmana	23,3	23,5	23,0	15,3	21,8	25,2	28,1	30,3
3 o + nits per setmana	9,4	9,1	9,7	7	8,2	11,1	10,5	11,1

Gràfic 2.1.11: Dies en que els escolars surten de marxa segons la seva edat, ESTUDES Illes Balears 2008

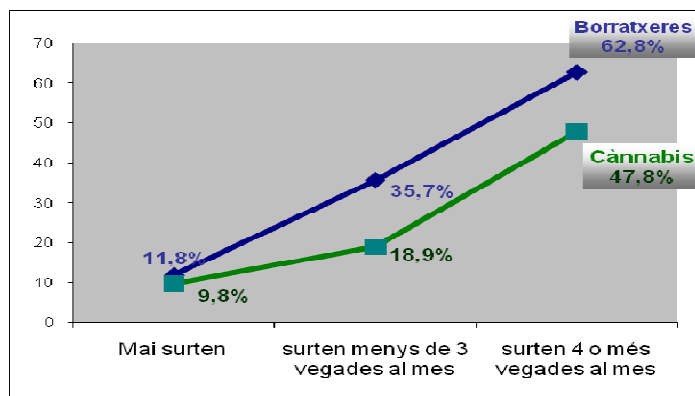
Hi ha un 10,3% dels escolars que no surt mai de marxa, mentre que un 12,3% sí que ho fa, però d'una manera molt moderada (menys d'una vegada al mes). El grup majoritari, un 25,1%, el representen els que surten d'1 a 3 vegades al mes. La resta surt amb la freqüència setmanal que segueix: el 19,6% un cop a la setmana, el 23,3% dues nits i el 9,4% surt 3 o més nits per setmana.

Les dades indiquen que la majoria dels escolars de 14 a 18 anys participen de la diversió nocturna i la meitat d'ells ho fa amb una freqüència setmanal.

El consum de drogues emergeix com un 'facilitador' en el ritual de pas de la quotidianitat a la festa, d'un estat emotiu normal al 'plaer'. Els seus aliats són els espais recreatius nocturns, el cotxe, els diners, els llums i la música. Els joves són, de forma creixent, més 'analfabets' a la pràctica de diversió no consumista. Les drogues, i en especial l'alcohol, s'estan convertint en els promotors d'un estil de diversió que cada vegada és més dominant, que s'està convertint en 'hegemònic' entre els joves i els adolescents.

Aquí és important tenir en compte la família com a nucli que ha d'educar - també supervisar - en l'experiència de la diversió. Però apareixen nous i importants actors. Un fenomen que s'està consolidant en els últims anys és que una part cada vegada més important de la socialització dels nostres joves té lloc dins el context recreatiu. Com que la indústria de la diversió és la que gestiona principalment aquests nous contextos de socialització, necessàriament es troba en el punt de mira de la resta de la societat, i és inevitable que s'hagi d'adaptar de manera progressiva a aquest nou i inesperat paper, amb les seves exigències i responsabilitats

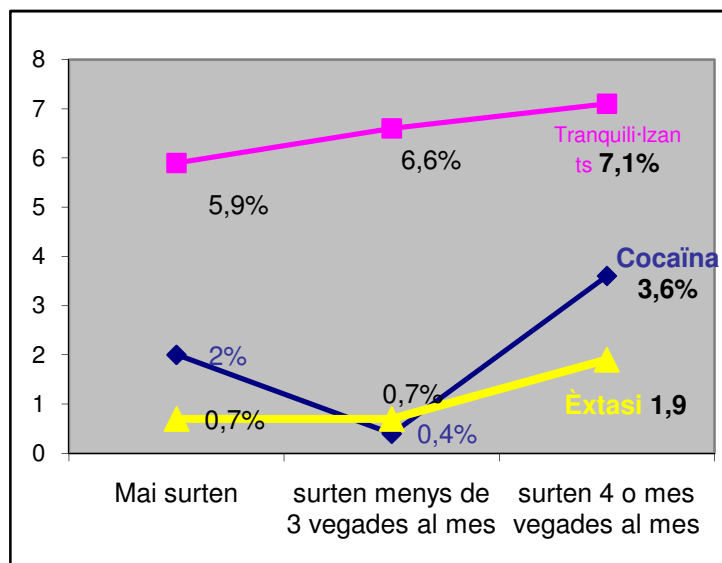
Gràfic 2.1.12: Freqüència de sortides nocturnes en els darrers dotze mesos, per prevalença de borratxeres i consum de cànnabis, ESTUDES Illes Balears 2008

En analitzar la relació entre les freqüències de sortida i els consums apareixen dades rellevants: entre els que han sortit més dies trobem més subjectes que s'han embriagat, i major percentatge de consumidors de cànnabis.

Gràfic 2.1.13: Escolars que han consumit tranquil·litzants sense recepta, èxtasi i cocaïna en pols durant els últims 12 mesos, segons la freqüència de sortida nocturna en l'últim mes, ESTUDES Illes Balears 2008.

Igualment passa amb els consums de cocaïna, tranquil·litzants sense recepta i èxtasi (**gràfic 1.13**). Els percentatges de consumidors tendeixen a augmentar quan augmenten les sortides. Pel que fa al consum de cocaïna trobem una dada sorprenent: entre els que no surten mai apareix un 2% de consumidors, aquest percentatge baixa al 0,7% entre els que surten moderadament, però després es dispara al 3,6% entre els que surten 4 o més vegades al mes.

Taula 2.1.10: Percentatge dels escolars que s'han emborratxat i han consumit drogues il·legals durant els últims 12 mesos, segons la freqüència de sortides nocturnes en els últims 12 mesos, ESTUDES Illes Balears 2008

	Mai surten	Surten 3 o menys vegades al mes	Surten 4 o més vegades al mes
Borratxeres	11,8	35,7	62,8
Cànnabis	9,8	18,9	47,8
Cocaïna	2,0	0,4	3,6
Tranquil·litzants	5,9	6,6	7,1
Èxtasi	0,7	0,7	1,9

Un aspecte complementari de la freqüència amb què es surt de marxa és l'hora de la tornada a casa. Entre els que surten (el 89,2% del total) un 38% torna a casa abans de les dues de la matinada, però la majoria, el 62%, torna més tard. En la majoria de municipis de les Illes Balears els establiments nocturns tanquen entre les 4h i les 6h de la matinada i és a partir d'aquesta hora quan alguns tornen, encara que també abunden els que decideixen seguir la festa.

Taula 2.1.11. Hora de tornada a casa de la darrera vegada que vas sortir per la nit en cap de setmana, segons sexe i edat, ESTUDES Illes Balears 2008 (%)

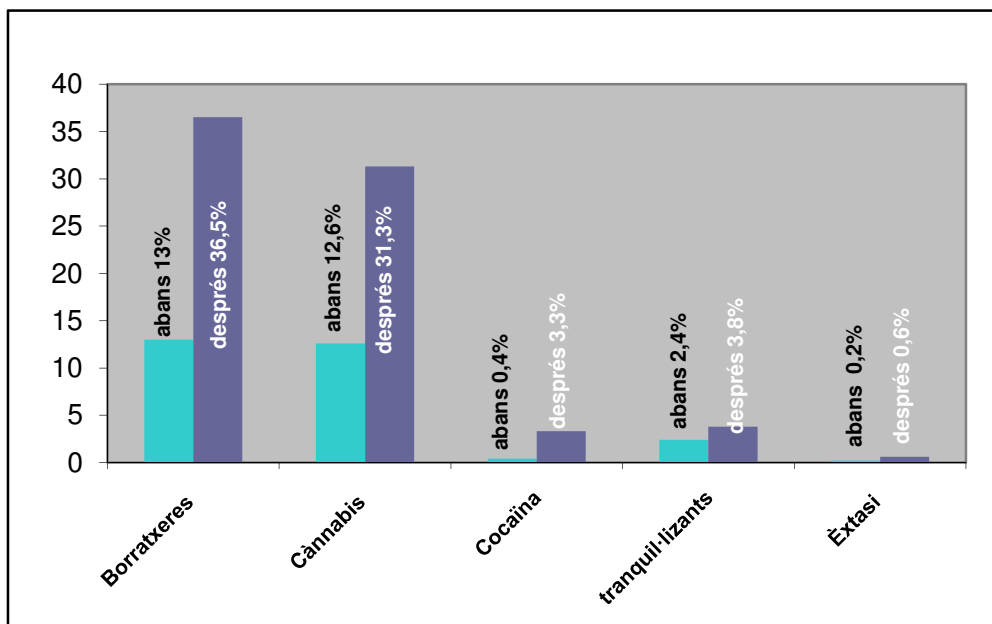
Hora de tornada a casa	Total (N=1,330)	SEXE (%)		EDAT (%)				
		H	D	14	15	16	17	18
Abans de les 2	38,0	34,4	41,8	72,4	53,9	25,1	14,3	15,4
Després de les 2	62,0	65,6	58,2	27,6	46,1	74,9	85,7	84,6
		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

L'hora de tornada a casa es troba també relacionada amb el consum. Entre el grup de consumidors s'ha constatat que, com més tard es torna més possibilitats de consum apareixen (vegeu **taula 2.1.12**). Entre els que tornen més tard de les dues de la matinada, les borratxeres es multipliquen per 5 i el consum de cànnabis per 4. Tots els consumidors de cocaïna estan entre els que arriben més tard de les dues, i hi ha més del doble de consumidors de tranquil·litzants, així com 5 vegades més consumidors d'èxtasi dins aquest grup.

Taula 2.1.12: Consum de drogues il·legals i borratxeres els últims 30 dies segons hora de tornada a casa, ESTUDES Illes Balears 2008

Substància	Tornada a casa < 2h (%)	Tornada a casa > 2h (%)
Borratxeres	13,0	36,5
Cànnabis	12,6	31,3
Cocaïna en pols	0,4	3,3
Tranquil·litzants sense recepta	2,4	3,8
Èxtasi	0,2	0,6

Gràfic 2.1.14: Consum de drogues il·legals i borratxeres durant l'últim mes, segons hora de tornada a casa (abans o després de les 2h), ESTUDES Illes Balears 2008

Percepció del risc

La percepció del risc és un dels factors que contribueixen a explicar el consum de drogues. Com més risc percebut, menor probabilitat de consum. És per això que indagar en la percepció del risc constitueix un dels objectius de la majoria d'estudis que intenten comprendre les causes del consum. A la **taula 2.1.13** s'analitza l'opinió dels joves respecte a si el consum de substàncies ocasiona problemes de salut o no. En general, la percepció del risc és alta entre les substàncies il·legals, però no tant quan es tracta de substàncies etiquetades de "legals" o entre les més corrents (com el cànnabis). A la **taula 2.1.13** es presenten els percentatges per sexe i per edat d'aquells que consideren poc o gens perillós el consum d'algunes substàncies segons la freqüència de consum que es faci.

Taula 2.1.13. Percepció del risc: opinió sobre els problemes de salut que poden generar els diferents consums, ESTUDES Illes Balears 2008

		SEXE (%)		EDAT (%)				
	Total %	H	D	14	15	16	17	18
Tabac diari (1 paquet)	11,7	15,6	7,9	9,4	11,5	11,1	16,5	8,0
Alcohol caps de setmana	49,9	53,2	46,4	34,9	43,1	56,2	61,8	55,4
Alcohol diari	9,2	12,2	6,3	7,3	12,1	8,4	9,5	8,3
Haixix habitualment	12,1	18,2	5,9	7,6	11,6	11,6	17,8	14,8

NOTA: els percentatges es refereixen als que creuen que aquest consum genera *pocs o cap problema de salut*.

La popularitat del tabac no impedeix que la majoria de joves opini que és una substància perillosa. No obstant això, i malgrat totes les campanyes, encara un 11,7% creu que no ho és. Atenent les diferències per sexe, trobam el doble d'homes que nega o minimitza els efectes negatius del tabac. Apareixen diferències significatives per edat en la valoració del consum diari de tabac.

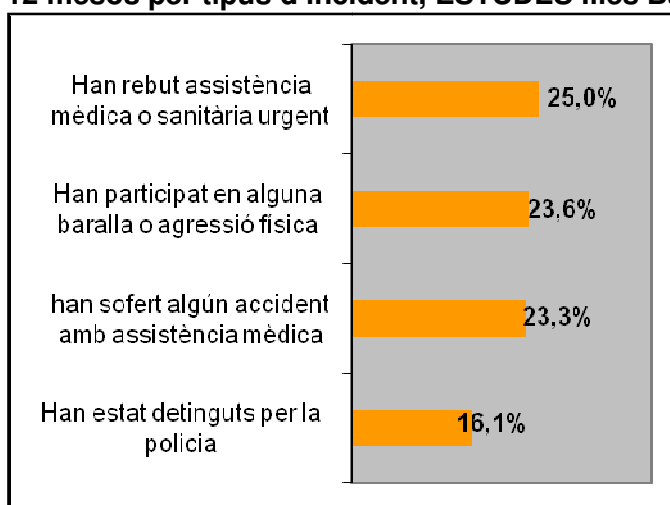
Respecte a l'alcohol, la percepció del risc varia considerablement depenent de si parlem de consum setmanal o de consum diari. A excepció d'un 9,2% que no considera que beure cada dia tenguí efectes sobre la salut, la resta, independentment de l'edat, és conscient dels problemes que suposa. No obstant això, quan es demana sobre un consum de cap de setmana gairebé la meitat dels joves (el 49,9%) no veu problemes. Aquesta percepció segurament té a veure amb la minimització de conseqüències sobre el seu propi consum (major durant els caps de setmana) per tal d'evitar dissonàncies cognitives sobre això, és a dir, per tal d'evitar la incongruència entre el que es pensa i el que es fa. Els més joves, que són també els que consumeixen menys, perceben major risc en el consum d'alcohol els caps de setmana. Els al·lots i les al·lotes difereixen en la seva percepció del risc de totes les substàncies. Les dones les troben en general més perilloses que els homes.

La percepció del risc tendeix a ser més baixa entre els consumidors, la qual cosa es pot comprovar en valorar les diferents percepcions entre els que consumeixen, per exemple, alcohol i cànnabis.

Conseqüències del consum de drogues

Les conseqüències negatives del consum de drogues no es limiten als danys sobre la salut física o les alteracions psicològiques que poden produir, encara que aquestes siguin les més percebudes pels joves. De fet, se sap que el consum de drogues pot ocasionar danys molt diversos, com ara els relacionats amb els accidents (principalment de trànsit, però també d'altres classes), problemes amb la justícia, implicació en situacions de violència, sexualitat de risc, problemes econòmics, conflictes acadèmics, laborals o familiars, etc.

Gràfic 2.1.15: Percentatge de joves involucrats en alguna incidència als darrers 12 mesos per tipus d'incident, ESTUDES Illes Balears 2008

Entre els joves que consumeixen alguna droga, una quarta part ha manifestat que han rebut assistència mèdica o sanitària, gairebé una quarta part s'ha vist embolicat en accions violentes, uns altres han tengut accidents que han necessitat assistència mèdica i un 16,1% ha estat detingut per la policia.

Aquestes xifres són molt reveladores, mentre que mostren conseqüències que afecten la salut i la seguretat dels joves, i mostren les elevades taxes d'incidència al respecte.

La violència física és un dels grans problemes que pot comportar haver consumit drogues, ja sigui com a agressor o com a víctima. En l'estudi que comentam, el 23,5% dels escolars enquestats ha tingut alguna experiència d'aquest tipus.

En analitzar la relació que hi pot haver entre la participació en baralles o haver estat detingut i el consum de substàncies, descobrim una relació estadísticament significativa tant per l'abús d'alcohol (haver-se embriagat) com pel consum de cànnabis.

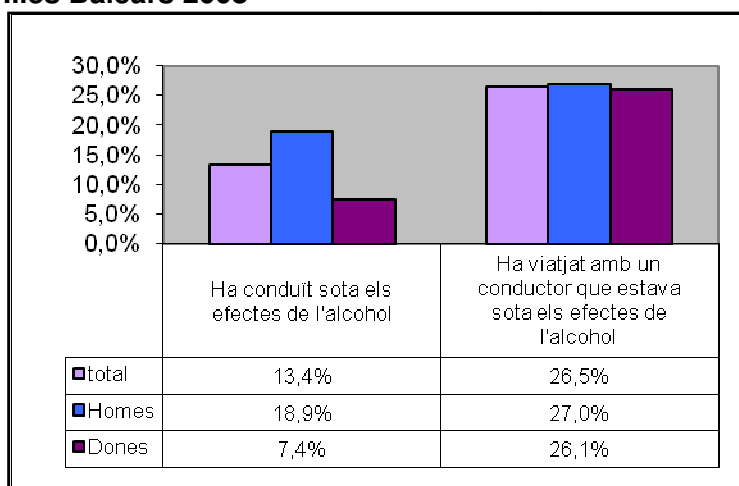
Els accidents de trànsit constitueixen un dels riscos més evidents a causa de la importància que revesteixen els vehicles privats en la cultura juvenil, i a l'ús massiu que se'n fa a l'hora de sortir de marxa.

Els vehicles a motor són percebuts com un element que dóna més llibertat, permet moure's entre les diferents àrees recreatives i proporciona intimitat i prestigi. La majoria de joves que han participat en l'enquesta encara no tenen edat per conduir, però en la seva xarxa d'amics n'hi pot haver alguns que sí que ho facin. En els **gràfics 2.1.16 i 2.1.17** es representen a aquells que han conduït sota els efectes de l'alcohol i també aquells que s'han pujat a un vehicle conduït per algú sota els seus efectes.

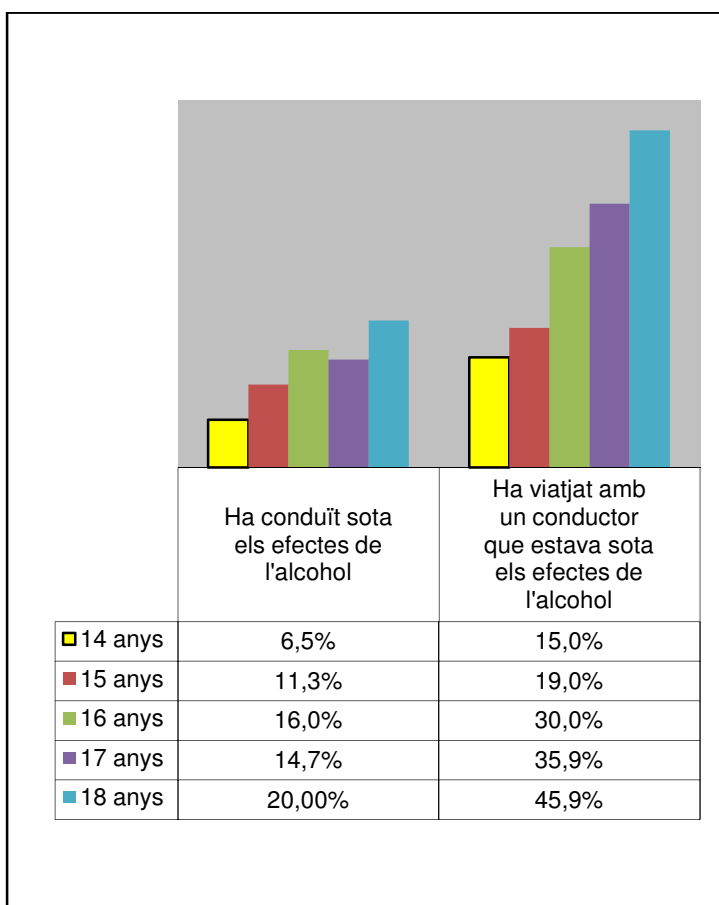
Gràfic 2.1.16: Conducció sota els efectes de l'alcohol durant els darrers 12 mesos per sexe, ESTUDES Illes Balears 2008

Un 13,4% dels joves ha conduït ebri. Apareixen diferències de gènere significatives, i són els homes els que més ho han fet.

Un 26,5% ha viatjat amb una altra persona que conduïa èbria, i de nou els homes són els que més assumeixen aquest risc.

Gràfic 2.1.17: Conducció sota els efectes de l'alcohol durant els darrers 12 mesos per edat, ESTUDES Illes Balears 2008

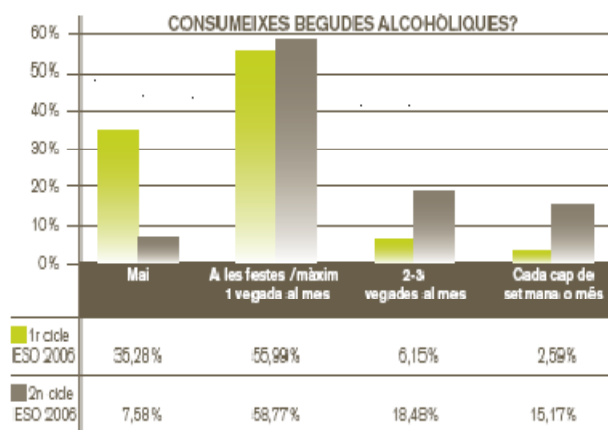
En discriminar per edats, és obvi que a menor edat també seran menys els que hagin conduït ebris ells mateixos (encara que només sigui perquè encara no tenen accés a un vehicle) i també els que es pugen a un vehicle conduït per un altre en estat d'embriaguesa.

2. Consum de drogues a Menorca

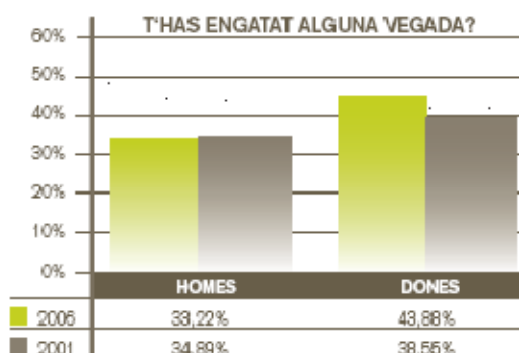
Aquest apartat es basa en les dades presentades en l'informe 'Consum de tabac, alcohol i altres drogues en l'adolescència', Menorca 1996 - 2006²⁷, que varen ser publicats pel Consell Insular de Menorca el 2007. És l'Enquesta més recent a la qual hem tengut accés. Les dades s'han recollit sobre una mostra de 530 alumnes de primer i segon d'ESO, entre 12 i 16 anys, durant el curs 2006-2007. Aquesta mostra inclou grups d'edat diferents del de l'Enquesta ESTUDES, ja que integra joves de menys edat (12-13 anys) i per contra exclou els de 17-18. Només els escolars, entre 14 i 16 anys són comuns en ambdues mostres i, per tant, no és possible comparar-les.

Gràfic 2.2.1: Consum d'alcohol entre escolars de 12-16 anys de Menorca (2007)

L'alcohol és la substància més consumida pels adolescents. Està prohibida la venda d'alcohol als menors de 18 anys i, tot i això, un 56% dels que tenen 12-13 anys ha consumit de manera ocasional, i un 58,7% dels de 14-15 anys.

Gràfic 2.2.2: Escolars que s'han embriagat alguna vegada en la seva vida, de 12 a 16 anys a Menorca (2007)

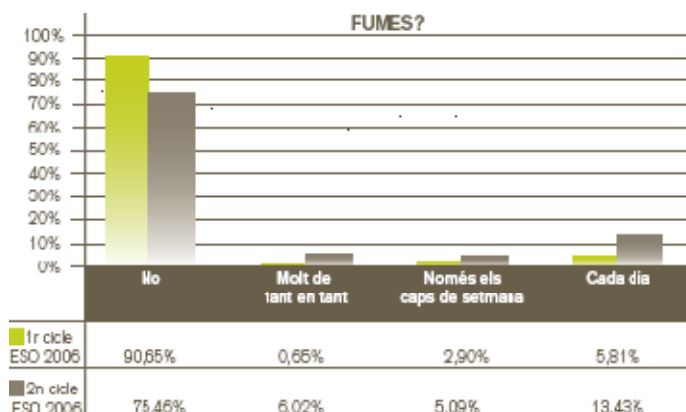

A Menorca, el 43,9% de dones adolescents enquestades i el 33,2% d'homes ja s'han embriagat alguna vegada en la seva vida.

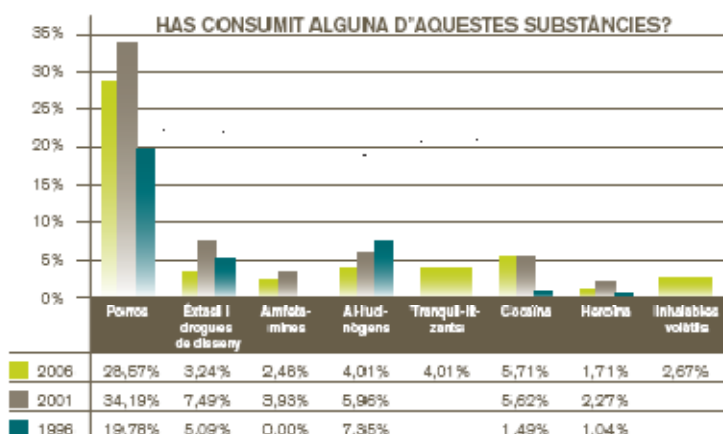
Cal destacar l'increment en les embriagueses de dones entre 2001 i 2006.

Gràfic 2.2.3: Consum de tabac entre escolars de 12 a 16 anys a Menorca (2007)

Dels escolars de primer cycle (12-13 anys), un 5,81% fumen cada dia. El percentatge de fumadors augmenta considerablement entre els de segon cycle (14-15 anys). Entre ells, el 13,43% fuma cada dia, i el 5,09% els caps de setmana.

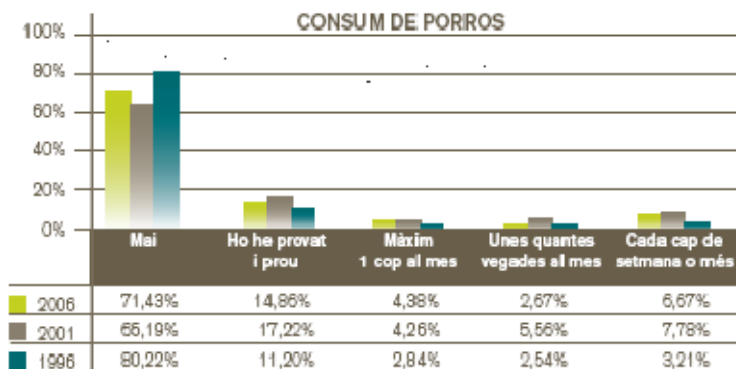
Gràfic 2.2.4: Consum de substàncies il·legals entre els escolars de 12 a 16 anys a Menorca (2007)

Els escolars de Menorca també consumeixen substàncies il·legals: un 28,6% ha consumit cànnabis, el 3,2% èxtasi, el 2,5% amfetamines, un 4% al·lucinògens i el mateix percentatge tranquil·litzants, cocaïna un 5,7%, heroïna un 1,7% i inhalades un 2,7%.

Gràfic 2.2.5: Consum de cànnabis entre els escolars de 12 a 16 anys de Menorca (2007)

El cànnabis és la substància il·legal més popular. Prop del 30% l'ha provat almenys una vegada o l'ha consumit amb alguna freqüència. Del grup de consumidors, al voltant del 7% ho fa de forma habitual.

3. Consum de drogues a Eivissa i Formentera

Els resultats presentats en aquest apartat es fonamenten, de forma paral·lela a la secció anterior, a les dades presentades en *l'Estudi sobre el consum de drogues a la població escolar d'Eivissa i Formentera 2005-2006*²⁸. L'estudi va ser realitzat durant el curs 2005-2006 pel Centre d'Estudi i Prevenció de Conductes Addictives (CEPC), a estudiants entre 14 a 18 anys que cursaven estudis secundaris d'ESO, Batxillerat, cicles formatius de grau mitjà o equivalents i garantia social de les illes d'Eivissa i Formentera. En total, han participat els 17 centres educatius de sis municipis (Eivissa, Sant Josep de sa Talaia, Sant Antoni de Portmany, Santa Eulària des Riu, Sant Joan de Labritja i Formentera). El total de la mostra és de 2.921 alumnes, que representen el 83,2% de la població de referència.

Les diferències en el qüestionari, la mostra, i la data de recollida de dades, no permeten comparació amb els altres estudis exposats en aquest capítol.

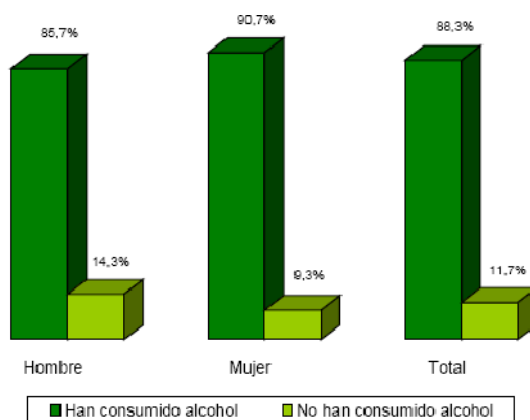
La principal substància consumida pels estudiants és l'alcohol (88,3%) seguit pel tabac (45,7%) i amb molt poca diferència el cànnabis (43,5%). De forma més reduïda, es consumeix cocaïna (6,5%), al·lucinògens (5,2%) i drogues de síntesi (3,3%); veure **taula 2.3.1**.

Taula 2.3.1: Prevalença del consum de diferents substàncies alguna vegada a la vida. Escolars de 14 a 18 anys d'Eivissa i Formentera 2005-2006

Sustancia	Estudio escolar 2005-06
Alcohol	88,3%
Tabaco	45,7%
Cannabis	43,5%
Cocaïna	6,5%
Alucinógenos	5,2%
Drogas de síntesis	3,3%

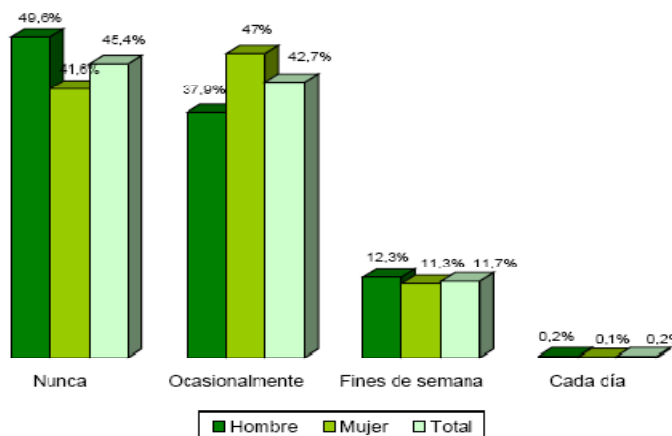
Gràfic 2.3.1: Prevalença del consum d'alcohol, segons sexe. Escolars de 14-18 anys d'Eivissa i Formentera 2005-2006

Consumeix alcohol gairebé el 90% dels escolars. Les dones consumeixen en major freqüència que els homes.

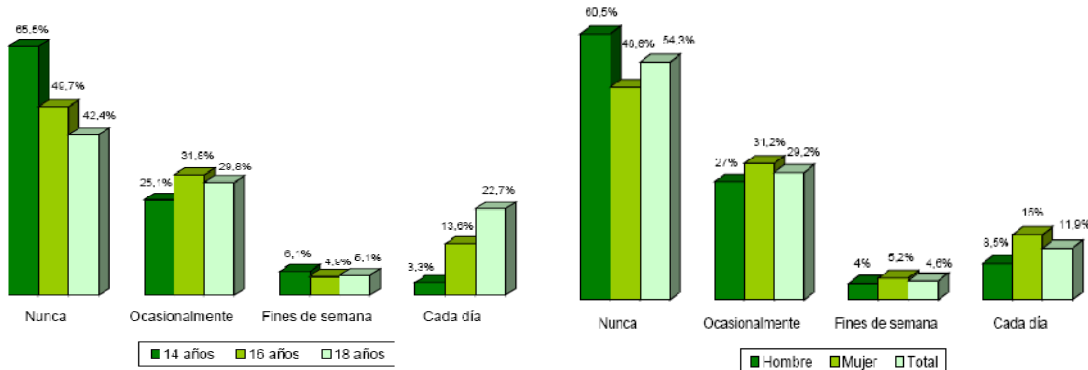

Gràfic 2.3.2: Prevalença de borratxeres, segons freqüències. Escolars de 14 a 18 anys d'Eivissa i Formentera 2005-2006

Per sexes trobam que un 37,9% dels homes s'ha emborratxat de manera ocasional, un 12,3% ho fa els caps de setmana i tan sols un 0,2%, de forma diària. El percentatge de dones que s'embriaga de manera ocasional és una mica superior al dels homes (47% vs. 42,7%). En les borratxeres de caps de setmana, no apareixen gairebé diferències per sexe (entorn de l'11% tots dos).

Gràfic 2.3.3 i 2.3.4: Prevalença del consum de tabac, segons freqüències per edat i sexe. Escolars de 14 a 18 anys d'Eivissa i Formentera 2005-2006

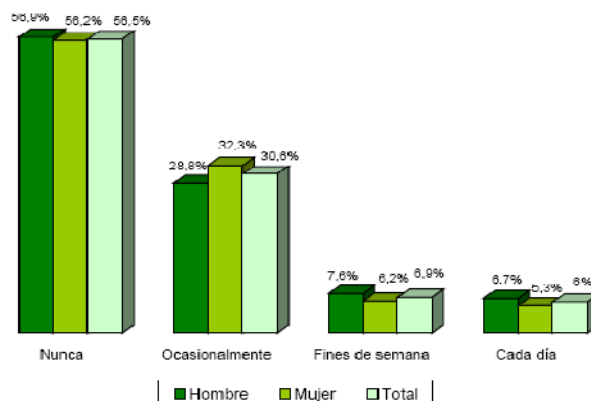

Un 52,8% dels joves enquestats no fuma. Dels que fumen als 14 anys, un 29,8% fuma de manera ocasional, un 6,1% els caps de setmana i un 3,3% diàriament. El percentatge de fumadors diaris creix significativament amb l'edat: del grup de 16 anys, fumen a diari un 13,6% i dels de 18 anys, un 22,7%.

El consum de tabac per gènere presenta una major incidència entre les dones en totes les freqüències, Fins i tot, és destacable que aquelles que fumen cada dia gairebé dupliquen els homes (15% vs 8,5%).

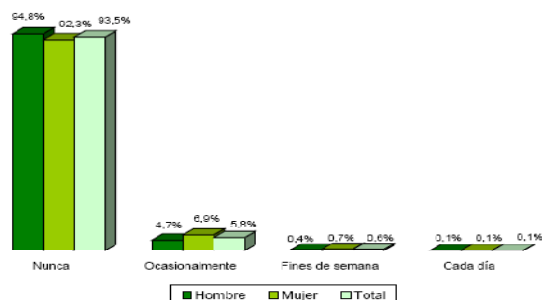
Gràfic 2.3.5: Prevalença del consum de cànnabis, segons freqüències i diferències de gènere. Escolars de 14 a 18 anys d'Eivissa i Formentera 2005-2006

El consum de cànnabis és considerablement alt entre els escolars de les Pitiüses. Aquí també és notable el consum femení, superior al de l'home quan és ocasional (28,8% ells enfront del 32,3% d'elles). Aquesta relació s'inverteix en el consum de caps de setmana (7,6% ells i 6,2% elles) i diari (6,7% ells i 5,3% elles), però sense arribar a ser molt significativa.

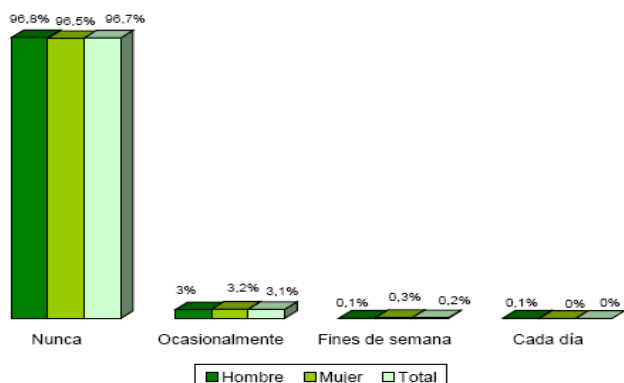

Gràfic 2.3.6: Prevalença del consum de cocaïna, segons freqüències i diferències de gènere. Escolars de 14 a 18 anys d'Eivissa i Formentera 2005-2006

El consum de cocaïna és més aviat ocasional. Ho fan un total de 5,8% d'escolars, més dones (6,9%) que homes (4,7%).

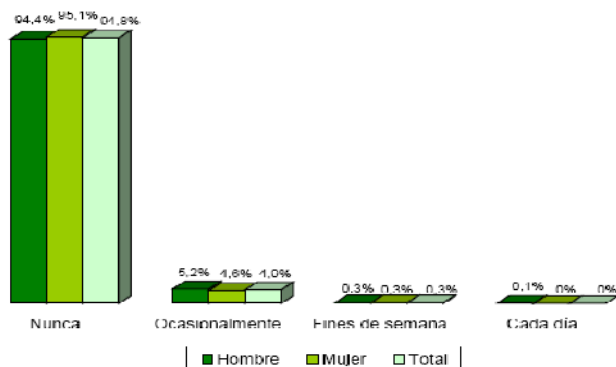
Gràfic 2.3.7: Prevalença del consum de drogues de síntesi, segons freqüències i diferències de gènere. Escolars de 14 a 18 anys d'Eivissa i Formentera 2005-2006

Les drogues de síntesi són bàsicament MDMA i amfetamines. Un 3,1% les consumeixen de manera ocasional, sense diferències entre sexes (3% ells, 3,2% elles). Els consums més freqüents es mantenen en un 0,2%.

Gràfic 2.3.8: Prevalença del consum d'al·lucinògens, segons freqüències i diferències de gènere. Escolars de 14 a 18 anys d'Eivissa i Formentera 2005-2006

Els al·lucinògens són substàncies que també atreuen alguns adolescents. Entre els que consumeixen, el 5,2% ho fa de forma ocasional. També és destacable que gairebé no hi ha diferències entre sexes (5,2% ells, 4,6% elles).

Cal destacar el major consum d'algunes substàncies que fan les dones; aquesta és una pauta davant la qual hem d'estar atents per les diverses conseqüències negatives que comporta, tant per al col·lectiu femení en si, com per al conjunt de la societat. Fins ara, Eivissa s'havia vist com un observatori de noves tendències en el consum de drogues per l'experimentació que es feia amb noves substàncies (drogues de síntesi, ketamina, GHB, etc.). En l'actualitat, potser que la nova tendència sigui el consum creixent dels adolescents i, en especial, de les dones.

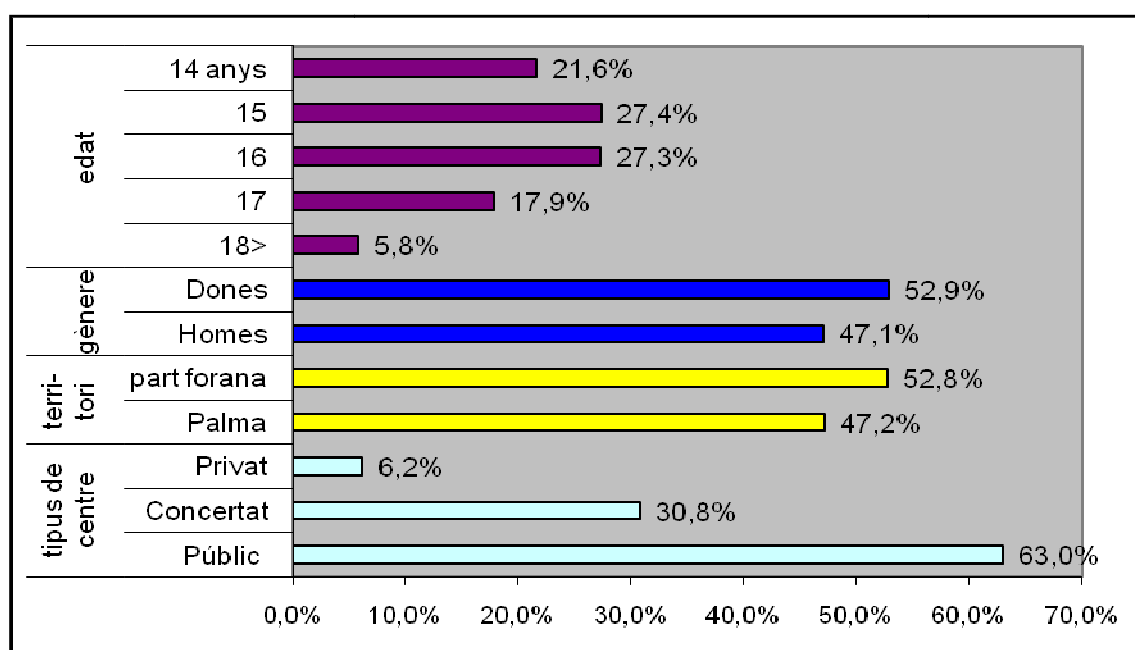
Els mateixos investigadors que han elaborat l'estudi que comentam posen l'accent en algunes qüestions que tenen a veure amb la supervisió familiar. Segons les dades obtingudes, el 62,3% dels pares sap que els seus fills consumeixen alcohol, el 33,7% sap que els seus fills fumen tabac i el 20,8% té coneixement del consum de cànnabis dels seus fills, respecte a la permissivitat, els pares són bastant més permissius amb el consum d'alcohol (40,4%) que amb el de tabac (16,1%) o el de cànnabis (5,9%). És destacable que els escolars amb un o dos progenitors fumadors, consumeixen tabac en major proporció que aquells amb pares que no fumen.

També han destacat que l'accessibilitat percebuda cap a les diferents substàncies confirma que les drogues més consumides són també les més accessibles, d'acord amb els altres resultats presentats anteriorment. El 96,4% de la població enquestada creu que li resultaria fàcil o molt fàcil obtenir alcohol i tabac, el 69,1% creu que li resultaria fàcil o molt fàcil obtenir cànnabis, el 36,1% creu que és fàcil o molt fàcil accedir a la cocaïna i un 26,2% fa la mateixa afirmació referint-se a les drogues de síntesi i als al·lucinògens.

4. Consum de drogues a Mallorca

Aquest apartat s'ha elaborat a partir de les dades proporcionades per '*l'Estudi sobre la relació entre el consum de drogues i el comportament de la família*', que va realitzar el Grup de Recerca d'Anàlisi de Dades de la Universitat de les Illes Balears entre la població escolar. Igual que en l'Enquesta ESTUDES, es va enquestar a joves entre 14 a 18 anys que cursaven estudis secundaris d'ESO, batxillerat, cicles formatius de grau mitjà o equivalents. En aquest cas, l'Enquesta va ser realitzada a 47 centres educatius i recull una mostra de 9.300 estudiants que representa el 41,16% de la grandària de la població de referència.

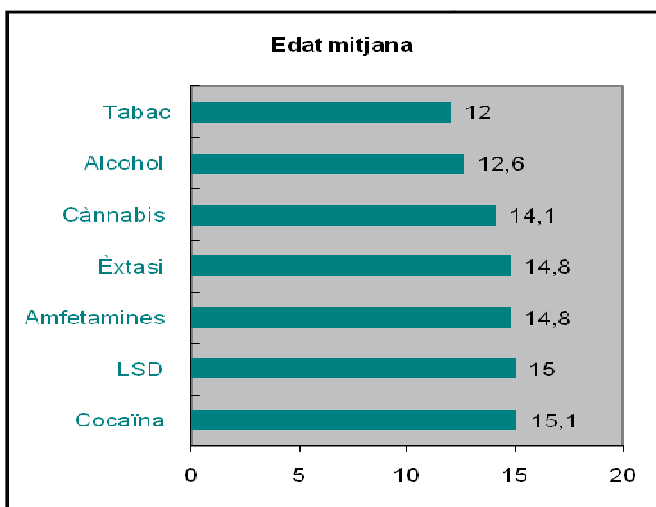
Gràfic 2.4.1: Dades sociodemogràfiques de la mostra. Escolars de 14 a 18 anys de Mallorca 2004-2005

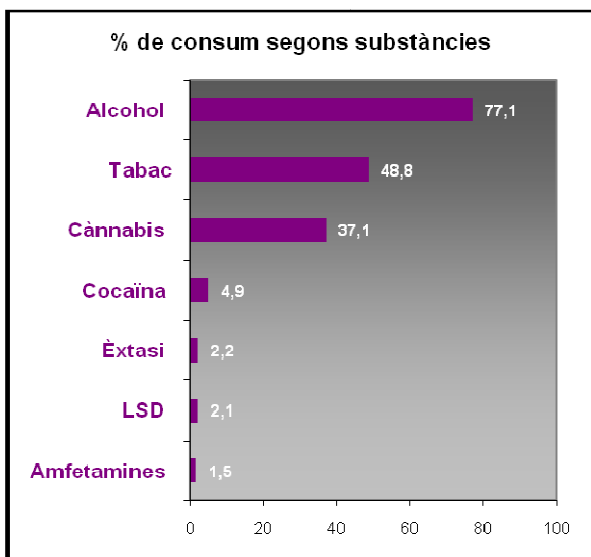
La mostra està composta per estudiants entre 14 a 18 anys, amb percentatges que varien segons cada edat i que responen a les variacions reals de l'univers d'estudiants de cada grup d'edat. Els dos gèneres estan bastant equilibrats, encara que hi ha més dones (52,9%) que d'homes (47,1%). Poc menys de la meitat són de Palma i la resta es troben repartits entre tots els municipis que componen l'Illa. Estan representats els tres tipus de centres educatius: públics (amb un 63% d'estudiants), concertats (un 30,8%) i privats (6,2%).

Gràfic 2.4.2: Edat mitjana en què els escolars s'inicien en el consum de les diferents substàncies. Escolars de 14 a 18 anys de Mallorca 2004-2005

La mitjana estadística d'inici és al voltant dels 12 anys per a l'alcohol i el tabac, les substàncies següents amb les quals experimenten són el cànnabis, l'èxtasi i les amfetamines, sobre els 14 anys. Els consums d'al·lucinògens i cocaïna són una mica més tardans, devers els 15 anys.

Gràfic 2.4.3: Consum alguna vegada de substàncies psicoactives. Escolars de 14 a 18 anys de Mallorca 2004-2005

L'alcohol i el tabac són les consumides pels més joves, són també de les que més s'abusa i són les que tenen més conseqüències negatives sobre la salut i la seguretat dels joves.

Entre les drogues il·legals, el cànnabis és la més consumida, el 37,1% dels joves mallorquins l'ha consumida, la cocaïna ho ha estat pel 4,9%, mentre que els consums d'èxtasi, LSD i amfetamines són bastant més baixos.

Taula 2.4.1. Freqüències de consum de les diferents substàncies. Escolars de 14 a 18 anys de Mallorca 2004-2005

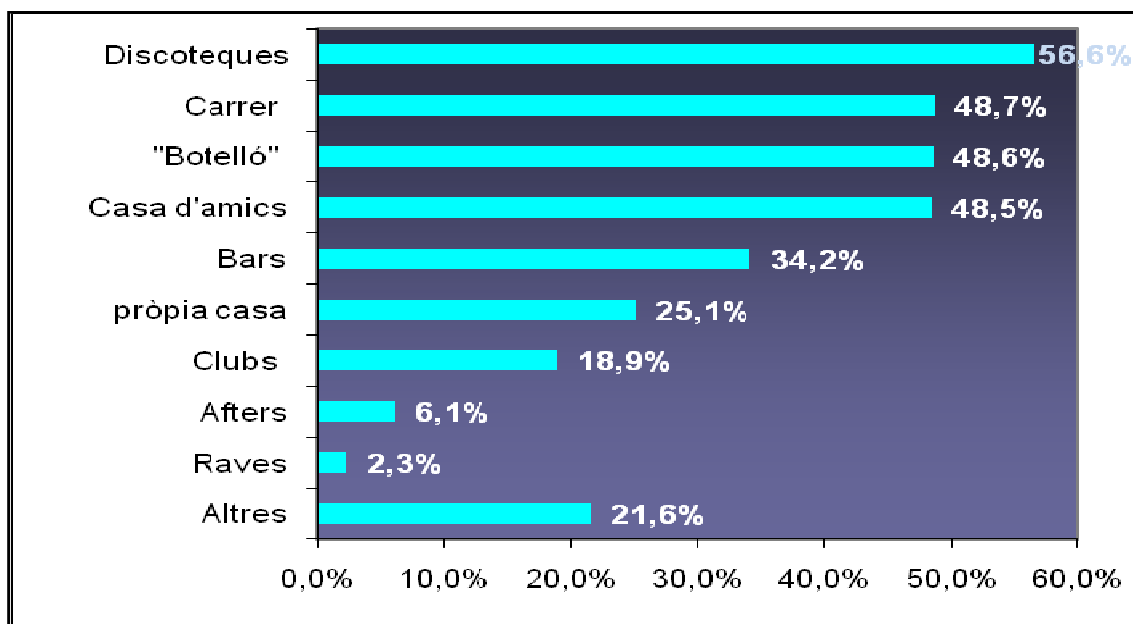
	Mai	Provat	Abans sí	Ocasional	Cap de setmana	Alguns dies a la setmana	A diari
Alcohol	23,1	21,8	2,5	16,6	35,0	0,8	0,4
Tabac	51,2	18,1	5,7	6,3	3,4	2,1	13,2
Cànnabis	62,9	14,1	4,4	7,6	4,6	2,4	4,0
Cocaïna	95,2	2,7	0,6	0,8	0,5	0,1	0,2
Èxtasi	97,8	1,0	0,3	0,3	0,3	0,1	0,2
LSD	97,8	1,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1
Amfetamines	98,5	0,8	0,1	0,3	0,1	0	0,2

En analitzar les freqüències de consum, es pot observar com l'alcohol i el tabac són les substàncies amb freqüències més altes, seguides del cànnabis. Un 35% dels joves consumeix alcohol durant el cap de setmana, i un 13,2% fuma cada dia. Respecte al consum de cànnabis, un 10% el consumeix setmanalment i un 4% cada dia. Les altres substàncies, es consumeixen de forma més esporàdica.

On consumeixen drogues els escolars

El consum de drogues entre els escolars de Mallorca té un marcat accent recreatiu: es consumeix com a part de la dinàmica d'un estil de diversió, com a ritual entre amics, com a element d'identitat que proporciona distinció i, alhora, vincula. El context recreatiu nocturn és l'espai on té lloc el consum, de vegades dins els propis locals i en altres en els seus voltants, o a casa abans o després de sortir de marxa. El **gràfic 4.4** mostra el que manifesten els estudiants respecte als llocs on consumeixen.

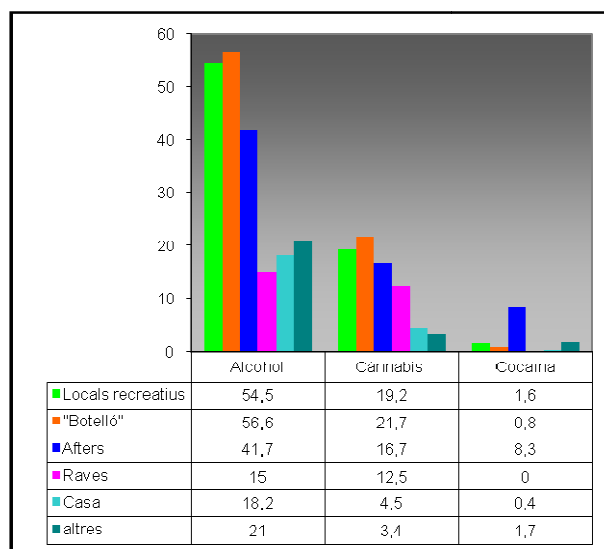
Gràfic 2.4.4: Llocs on els escolars consumeixen drogues. Escolars de 14-18 anys de Mallorca 2004-2005

Més de la meitat dels estudiants consumeixen drogues a les discoteques (el 56,6%), també al carrer (48,7%), en el "botellot" (el 48,6%), a casa d'amics (48,5 %) més que a la seva pròpia llar (25,1%). En els bars consumeix un 34,5%, i en clubs el 18,9%. A 'afters' i festes 'rave' són només una minoria perquè són llocs poc freqüentats per adolescents, tot i així, un 6,1% d'adolescents consumeix en aquests llocs.

Gràfic 2.4.5: Llocs on van quan surten de marxa per a consum d'alcohol, cànnabis i cocaïna. Escolars de 14 a 18 anys de Mallorca 2004-2005

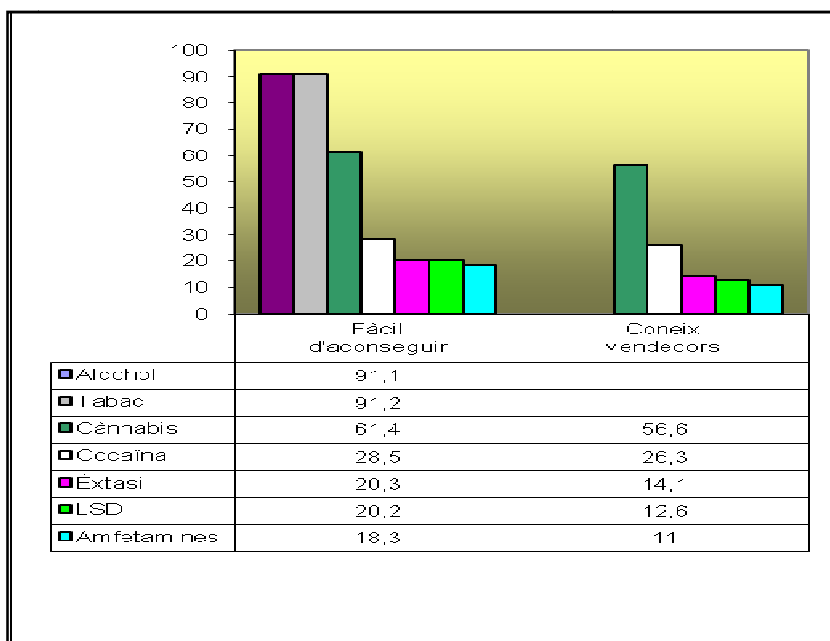
Hi ha una relació bastant clara entre els llocs on surten de marxa i el consum d'alcohol, cànnabis i cocaïna. Entre els que consumeixen alcohol, el 56,6% fa el "botellot", el 54,5% va a locals recreatius (discoteques, bars, clubs, pubs, etc.), mentre que un 41,1% va a 'afters', el 15% a 'raves' i el 18% es queda a casa.

El lloc més freqüentat pels consumidors de cànnabis és el "botellot", espai on va el 21,7% dels escolars, seguit de locals recreatius amb un 19,2%, 'afters' on es reuneix un 16,7% i festes 'rave' amb un 12,5%. Entre els consumidors de cocaïna, el lloc preferit per al consum són els 'afters' (el 8,3%) i els locals recreatius (1,6%).

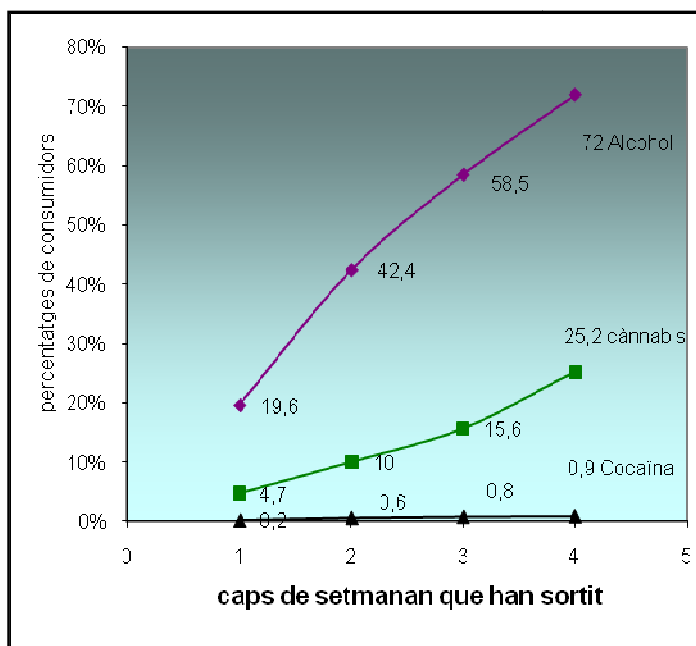
Gràfic 2.4.6: Facilitat en l'accés a les substàncies i coneixement dels escolars dels venedors de drogues il·legals. Escolars de 14 a 18 anys de Mallorca 2004-2005

Pel que fa a la facilitat d'accés percebuda pels escolars, l'alcohol i el tabac són accessibles per a la gran majoria, malgrat les restriccions legals que s'han anat implementant en els últims anys. El cànnabis sembla accessible per a la majoria i més de la meitat refereix conèixer venedors. La resta de substàncies, encara que menys accessibles, ho són per a una quarta part dels joves, aproximadament.

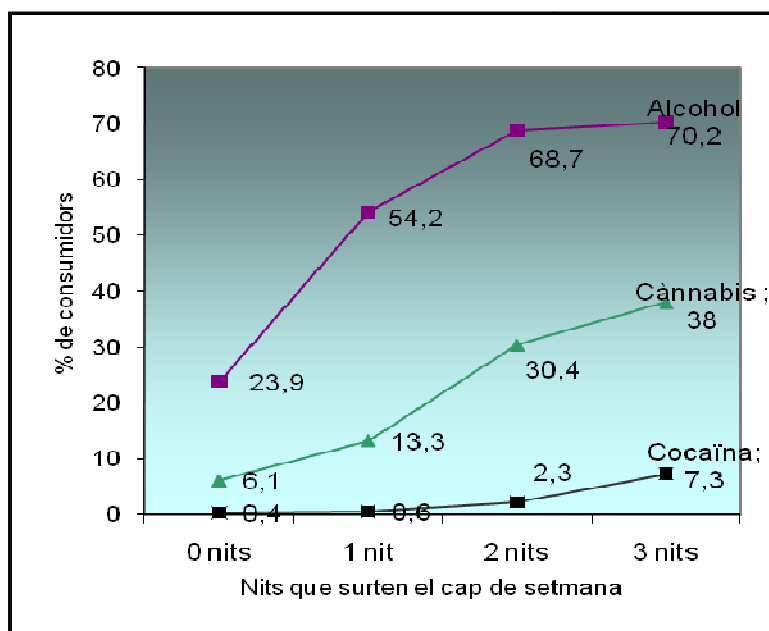
Gràfic 2.4.7: Relació entre el consum d'alcohol, cànnabis i cocaïna, i els caps de setmana que han sortit al mes. Escolars de 14 a 18 anys de Mallorca 2004-2005

Com més es surt de marxa, més augmenten les possibilitats de consum. En el cas de l'alcohol, entre els que surten tots els caps de setmana, el percentatge de consumidors és quatre vegades més gran que entre els que només surten un cap de setmana al mes. En el cas del cànnabis, la diferència entre uns i altres es quintuplica. En el cas de la cocaïna trobam una diferència semblant, però com que es tracta de percentatges més reduïts no dona la impressió de ser tan gran.

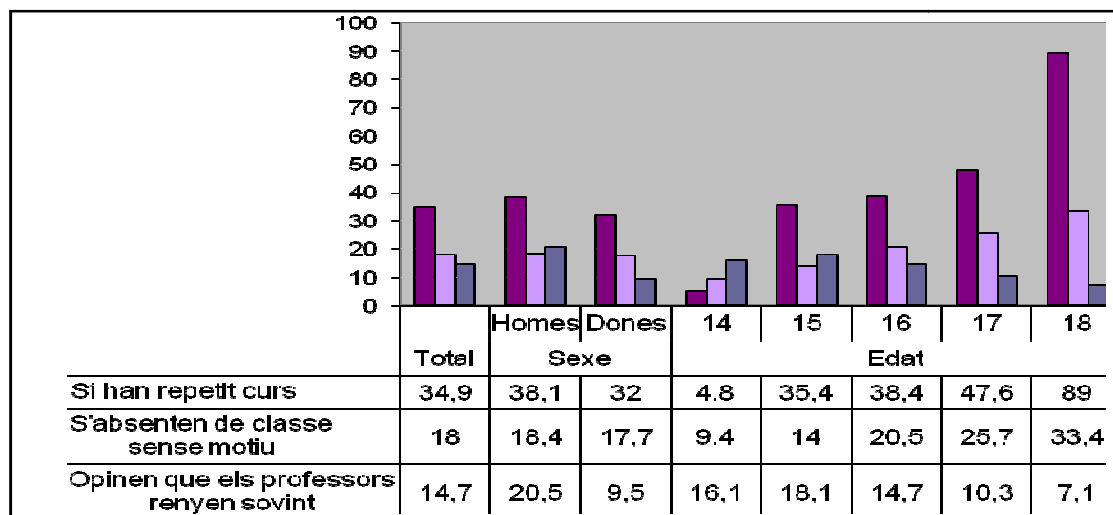

Gràfic 2.4.8: Relació entre el consum d'alcohol, cànnabis i cocaïna i les nits del cap de setmana que surten de marxa. Escolars de 14-18 anys de Mallorca 2004-2005

El mateix passa si analitzam el consum segons el nombre de nits que els joves surten el cap de setmana. Si comparam els que no surten de marxa, i els que ho fan fins a tres nits durant el cap de setmana, la probabilitat de consum d'alcohol és tres vegades major, la de cànnabis, sis, i la de cocaïna és més de quinze vegades major.

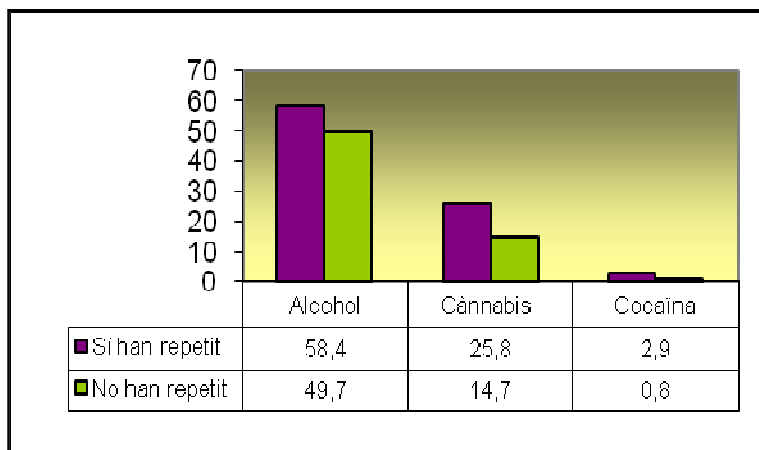
Gràfic 2.4.9: Rendiment acadèmic, absència en les aules i relació amb els professors, per gènere i edat. Escolars de 14-18 anys de Mallorca 2004-2005

La baixada en el rendiment i el fracàs escolar són qüestions presents en la nostra comunitat. En aquest estudi, la principal tasca dels participants en l'Enquesta és l'activitat acadèmica. Al **gràfic 4.9** es poden veure els percentatges d'alumnes que repeteixen curs (34,9%), els que s'absenten de classe sense motiu (18%) i els que se senten molt renyits pels professors (14,7%). Les repeticions de curs constitueixen un tema greu que afecta els dos sexes, encara que una mica més els homes, i que s'incrementa considerablement a mesura que avança l'edat.

Gràfic 2.4.10: Relació entre repetir curs i consum de drogues. Escolars de 14 a 18 anys de Mallorca 2004-2005

El consum de drogues no constitueix necessàriament una “causa per a”, o “conseqüència de” repetir curs, tot i que, tal com mostra el gràfic, els que consumeixen alguna de les tres substàncies esmentades (alcohol, cànnabis, i cocaïna) té una major probabilitat de ser repetidor.

Moltes vegades, s'estableix un cercle viciós mitjançant el qual l'estudiant baixa el seu rendiment acadèmic a causa dels seus consums (especialment si es tracta de haixix, ja que la seva memòria a curt termini es veu perjudicada) i comença a fracassar en els estudis. Això sol comportar una major desmotivació, que es reflecteix també en un major absentisme escolar. En no anar a classe, disposen de més temps i ambients propicis per al consum, la qual cosa condueix el jove a empitjorar més el seu rendiment, i així successivament.

Resum del capítol

Què sabem del consum de drogues en la població adolescent

Fonts d'informació	• Enquesta escolar de les Illes Balears. Recull informació dels escolars entre 14 a 18 anys del conjunt de les Illes. Aquesta és la font d'informació més completa, actualitzada i permet una anàlisi de l'evolució. • Hi ha enquestes específiques realitzades a cada illa. Les mostres i els anys de realització varien unes de les altres i per això la informació no és comparable.
Mostra de les Illes Balears: Edat i sexe	• L'edat mitjana d'inici del consum tendeix a baixar i se situa en la preadolescència. • Al voltant dels 14 anys, es produeixen els primers consums d'alcohol, tabac i cànnabis. També de tranquil·litzants i, encara que molt minoritari, el d'inhalades i d'heroïna. • Consum freqüent: El consum de tabac diari es multiplica per 8 entre els 14 i 18 anys, el d'alcohol en l'últim mes gairebé es triplica i el de cànnabis en l'últim mes es quadruplica amb l'edat. • L'edat mitjana d'inici de les altres substàncies: cocaïna, èxtasi, amfetamines i GHB, es situa al voltant dels 15 anys. • El consum de cocaïna és el que més s'incrementa amb l'edat: 6 vegades més entre els 14 i 18 anys. • La dones destaquen en el consum de tabac i tranquil·litzants. S'acosten als homes en el consum d'alcohol.
Mostra de les Illes Balears: Substàncies	• L'alcohol, el tabac i el cànnabis segueixen essent les substàncies d'ús i abús més generalitzades entre els adolescents. El seu consum tendeix a baixar. • Els tranquil·litzants es perfilen com una de les substàncies en alça, puja el seu consum, especialment entre dones. S'ha de prestar més atenció al consum d'aquestes substàncies. • El consum d'èxtasi ha anat disminuint i ha quedat com un consum esporàdic entre els més joves. • El consum de cocaïna ha començat a disminuir, després de l'alça en els últims anys, encara que aquesta substància segueix estant de moda i és valorada com a prestigiosa. • El consum de la resta de substàncies és més minoritari i tendeix a baixar, tot i que cal estar alerta a nous brots i combinacions.

Mostra de les Illes Balears: Altres risks	• És preocupant la prevalença i la incidència del consum accelerat i de les borratxeres • No hi ha diferències significatives entre sexes en les borratxeres. • Per edat, hi ha diferències significatives: els grans tenen més freqüència de borratxeres. Tot i així, és preocupant que la meitat dels que tenen 14 anys s'hagin emborratxat alguna vegada. • El consum accelerat (prendre cinc o més begudes seguides o en un interval màxim de dues hores) afecta el 63% dels escolars a Illes. • Els escolars han experimentat conseqüències a causa del seu consum de drogues: Una quarta part ha rebut assistència mèdica, també una quarta part ha participat en baralles o agressions, uns altres han patit accidents i un 16% han estat detinguts. • Un 13% ha conduït mentre estava sota els efectes de l'alcohol i un 26% ha pujat a un vehicle conduït per algú que estava ebri.
Mostra de les Illes Balears: Facilitat d'accés a les substàncies	• L'accessibilitat a les substàncies és un indicador de la tolerància d'una societat enfront de les drogues. • La venda als adolescents de totes les substàncies recollides, incloses l'alcohol i el tabac, està prohibida. • La percepció que tenen els adolescents sobre la facilitat d'accés de les diferents substàncies, el 2008 augmenta respecte de 2006. • Un 80% dels escolars troben fàcil aconseguir alcohol i tabac. • La meitat considera fàcil aconseguir cànnabis. • Els tranquil·litzants són fàcils d'aconseguir per a un 40% i la cocaïna per al 18%. • Els principals llocs on els escolars accedeixen a begudes alcohòliques i en consumeixen són els bars, els pubs, les discoteques i al carrer, encara que també hi ha altres espais minoritaris.

Menorca	• Estudi realitzat en el curs 2006-07 a escolars de Menorca. Els subjectes enquestats tenen de 12 a 16 anys, tot i això el consum d'alcohol i drogues és molt generalitzat. • La tolerància social davant el consum sembla legitimada per les festes i la tradició. • Massiva participació en festes, que duren tot l'estiu i esdevenen espais d'iniciació al consum. • Un 26,8% ha consumit cànnabis alguna vegada, cocaïna un 5,7%, el 3,2% èxtasi, un 4% al·lucinògens i en el mateix percentatge tranquil·litzants.
Pitiüses (Eivissa, Formentera)	• L'estudi va ser realitzat durant el curs 2005-2006 a estudiants entre 14 a 18 anys. • El 88% ha consumit alguna vegada alcohol, el 46% tabac, el 43% cànnabis i el 6,5 cocaïna. • Les dones consumeixen amb més freqüència alcohol. • Un 38% s'ha emborratxat de manera ocasional, un poc més les dones que els homes. • La permissivitat parental és bastant alta. El 62% dels pares sap que els seus fills consumeixen alcohol, el 33% sap que els seus fills fumen tabac i el 21% té coneixement del consum de cànnabis dels seus fills.
Mallorca	• L'estudi va ser realitzat durant el curs 2004-2005 a estudiants entre 14 a 18 anys. • Se segueixen pautes paral·leles. L'alcohol i el tabac són les substàncies més consumides, seguides del cànnabis i la cocaïna. • Els llocs principals on consumiren varen ser les discoteques, el carrer, fent "botellot" i la casa d'amics. • El temps dedicat a l'oci recreatiu nocturn (nombre de caps de setmana que surt i nits) té relació directa amb el consum d'alcohol, cànnabis i cocaïna. Com més es surt més es consumeix.

3. Les Illes Balears com a centre turístic internacional

El turisme i l'oci nocturn

Les vacances són moltes vegades per a la gent jove un temps d'excessos en què augmenta tant el consum d'alcohol com el de drogues il·lícites^{29, 30, 31, 32, 33}. La participació en la vida nocturna constitueix sovint per a ells, una prioritat durant les vacances i un factor primordial en la seva elecció de destinació. No és estrany doncs que, per satisfer una estesa demanda d'oci nocturn, els centres de vacances orientats als joves es caracteritzin per concentracions de bars i discoteques. Això suposa un atractiu important per als joves, però com és obvi també comporta riscos.

Hi ha una preocupació creixent sobre les conseqüències negatives que pot tenir per al turisme juvenil anar a determinats enclavaments turístics nocturns. Preocupa que les normatives i les exigències de qualitat en la vida recreativa nocturnes dels països emissors no es compleixin en els centres turístics internacionals o que, fins i tot, aquesta falta de regulació -o de compliment de la regulació- pugui ser utilitzada com a reclam. Però el que pot ser un atractiu a curt termini pot revertir negativament en la imatge d'una destinació turística a mig termini.

Però, fins i tot, a curt termini, no controlar les conseqüències negatives en les destinacions d'oci nocturn populars té un sobrecost que moltes vegades no es valora. Per exemple, els serveis mèdics es sobresaturen per intoxicacions, accidents i lesions, la policia i les institucions judicials han de controlar més infraccions, els ajuntaments han d'atendre danys en el mobiliari urbà i espais públics, etc.^{34, 35}.

Amb un turisme internacional en creixement, els responsables de les destinacions turístiques receptores han de controlar l'activitat recreativa nocturna que, en general, tenen regulacions més relaxades que les dels països de procedència dels turistes.

Amb la disponibilitat dels viatges de baix cost, que s'han incrementat de manera espectacular durant les últimes dècades³⁶, els joves d'avui en dia tenen una gran facilitat per anar a centres recreatius nocturns a l'estranger. No podem deixar de valorar els importants beneficis que genera aquesta activitat. Però això no ha d'impedir que s'opti per la qualitat i la responsabilitat.

La reputació internacional de la vida nocturna de les Illes Balears constitueix un factor molt important en l'elecció de destinació.

Hi ha la temptació de promoure aquest turisme jove utilitzant com a reclam la permissivitat, el sexe fàcil, l'alcohol barat, l'accessibilitat a les drogues il·legals...

Espanya és una destinació de vacances molt popular entre molts joves europeus ³⁷. Les illes de Mallorca i Eivissa³⁸ ocupen un lloc especial dins aquesta oferta. No només és el sol i la platja el que els atreu, sinó també la seva intensa vida nocturna. La publicitat segueix utilitzant en moltes ocasions el vell axioma de 'sexe, drogues i rock and roll'.

El sexe com a reclam per als joves turistes.

També és cert que l'espirit de vacances no facilita les coses pel que fa al que es refereix a prevenir riscos. Les persones quan estan de vacances tendeixen a funcionar amb menys inhibicions i les conseqüències de la seva conducta no preocupen tant. El turista té una predisposició a passar-ho bé, a acceptar més fàcilment les novetats, a conèixer gent diferent, a tenir comportaments que serien impensables en la seva vida quotidiana, predisposició que es veu reforçada per trobar-se en un ambient que no és l'habitual, on normalment no es controla ni l'idioma, ni els codis de conducta propis del lloc. Per tot això, la imatge que tots tenim normalment sol ser un període plaent i sense problemes. Però no sempre és així. Oferim a continuació dades de possibles riscos associats a l'activitat turística a partir d'un projecte de recerca realitzat entre tres equips científics de Regne Unit, Alemanya i Espanya. Es tracta d'avaluar els riscos que perceben i experimenten els joves turistes que visiten Mallorca i Eivissa en relació amb l'oci nocturn.

Els turistes joves que vénen a les Illes Balears

El 2008, a les Illes Balears, del total de turistes, el 78% varen ser estrangers i el 22% d'altres comunitats autònomes. Mallorca, la major de les Illes Balears, és aproximadament sis vegades més gran que Eivissa. Ambdues illes són conegudes pels seus centres turístics i tenen la seva ocupació més alta durant l'estiu. Encara que totes dues reben turistes alemanys, britànics i espanyols, principalment, l'illa d'Eivissa és visitada principalment per turistes espanyols (36%) i britànics (33%), i en una proporció menor per alemanys (14%) i italians (12%), i petites quantitats de molts d'altres països d'Europa. A Mallorca, arriben turistes alemanys, en primer lloc (39%), seguits dels britànics (24%) i espanyols (19%), encara que també de la resta d'Europa.

Dins cada illa es troben àrees que atrauen nacionalitats específiques: per exemple, la zona de s'Arenal (Mallorca) és visitada típicament per alemanys i, encara que menys, també per holandesos; allà es poden veure rètols en alemany en els bars i altres establiments, i personal que bàsicament parla aquesta llengua, mentre que altres zones com Sant Antoni (Eivissa) o Magaluf (Calvià, Mallorca), estan més orientades a turistes britànics. L'impacte a tots els nivells és notable: al llarg de l'any, Mallorca rep gairebé 12 visitants per resident, mentre que a Eivissa n'arriben 16 (veure **taula 3.1**).

Taula 3.1: Dades comparatives demogràfiques i turístiques entre Mallorca i Eivissa / Formentera relatives al 2008

	Mallorca	Eivissa
Km ²	3.640	541
Km de costa	623	239
Habitants	846.210	132.200
Turistes el 2008	9.875.408	2.093.860
Índex de visitants any/habitants	11.7	15,8
Principals nacionalitats dels turistes visitants		
Alemanys	39%	14%
Britànics	24%	33%
Espanyols	19%	36%
Principals zones recreatives		
	Arenal	Eivissa
	Magaluf	Sta. Eulàlia
	Palma	St. Antoni
	Alcúdia	

Font dades turisme: El Turisme a les Illes Balears. Dades informatives 2008, INESTUR
http://www.finestraturistica.org/p/todos_documentos.php?id_sec=16&cat=2&id_subsec=0
 Font de les dades sobre demografia: INE 2008

Quan s'analitzen les edats dels turistes que arriben a cada illa es pot veure que Eivissa exerceix major atracció sobre turistes alguna cosa més joves, mentre que a Mallorca arriben turistes d'edats més variades, una mica més de població adulta i gairebé el doble de visitants de la tercera edat que a Eivissa.

La temporalitat, en totes les seves dimensions, és una característica de les zones recreatives turístiques. Hi ha gran diferència en l'estil de vida no només entre temporada estiuenca i hivernal, sinó també entre el dia i la nit. És un fenomen social rellevant la transformació que experimenten les zones turístiques entre el dia i la nit, quan carrers relativament tranquils esdevenen llocs atestats i bulliciosos.

El dia i la nit d'un mateix carrer.

DURANT EL DIA

DURANT LA NIT

Font: fotografies cedides per cortesia de la Policia local d'Eivissa

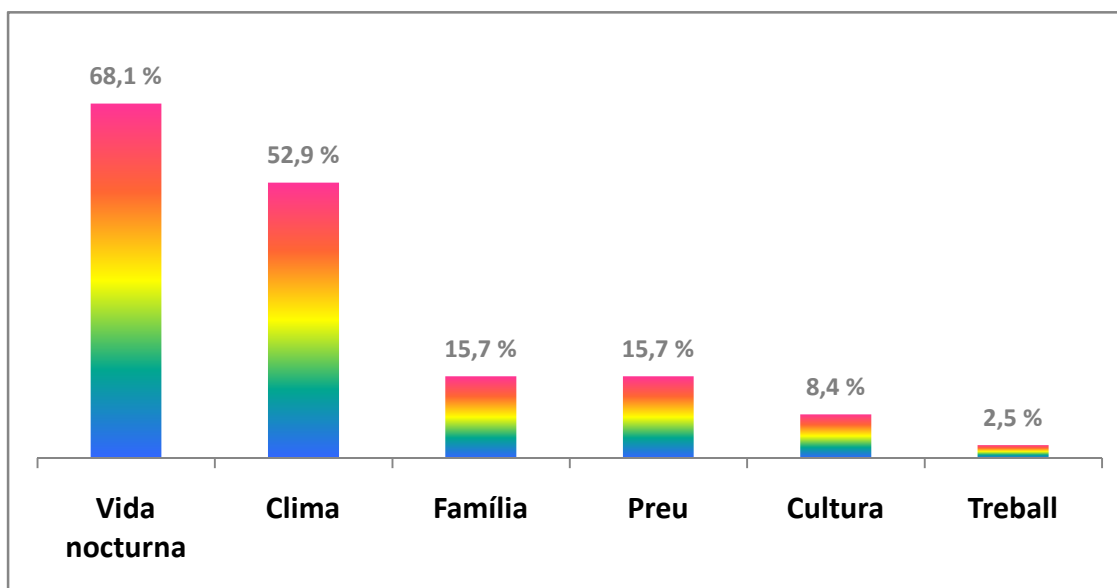
Per estudiar les conductes de risc dels turistes joves que freqüenten els contextos recreatius nocturns de les dues illes, s'han realitzat diversos estudis durant els estius del 2007 i del 2009. L'estiu del 2007 es va realitzar una enquesta a 3.003 turistes alemanys, britànics i espanyols (de 16-35 anys) que varen visitar Mallorca o Eivissa. Les entrevistes es varen fer en el moment en què abandonaven les illes i tornaven al seu país després del seu període de vacances. Es pot ampliar la informació sobre aquest estudi en alguns articles ^{39, 40, 41} ja publicats en revistes científiques i també en www.irefrea.org. A més de l'enquesta, també es varen entrevistar professionals relacionats amb el sector turístic i la indústria recreativa nocturna (cambrers, porters i altre personal de les discoteques, personal consular, agents de policia i personal sanitari), de manera que es varen obtenir dades que permeten completar i matisar les respostes dels joves.

La mitjana d'estada a Mallorca o Eivissa, per a totes les nacionalitats, oscil·lava entre set i deu dies. En conjunt, aproximadament la meitat de la mostra era masculina, sense diferències de gènere significatives entre ubicacions de l'enquesta. Les edats dels entrevistats difereixen segons les illes (la mostra d'Eivissa era més gran) i també segons les nacionalitats. Hi va haver diferències significatives en l'edat (els participants espanyols en ambdós llocs tenien una mitjana d'edat més alta que els provinents del Regne Unit o d'Alemanya).

Per què trien els turistes joves Mallorca i Eivissa com a destinació turística?

Es va demanar als joves turistes que identifiquessin les raons per les quals havien escollit visitar Mallorca o Eivissa, mitjançant una llista d'opcions a escollir (es podien triar múltiples opcions). La vida nocturna va ser l'opció d'elecció més freqüent, seguida del clima. (**gràfic 3.1.**).

Gràfic 3.1: Raons per les quals varen triar els turistes de la mostra Mallorca i Eivissa com a destinació turística (en%).

Els britànics són els que de manera més destacada trien l'estada a Mallorca o Eivissa per la seva oferta d'oci nocturn i una mica menys els alemanys, encara que també és la seva primera opció. Les respostes recollides indiquen que, per als visitants de totes les nacionalitats, l'elecció d'Eivissa com a destinació estava molt més vinculada a l'oci nocturn que Mallorca. Però per als espanyols que visiten Eivissa la raó de participar en la seva vida nocturna sembla que és el factor clau (el trien un 65% enfront del 20% dels que trien Mallorca).

El clima és també un element important, sobretot per als alemanys, alguns dels que vénen a Mallorca addueixen el preu com a motiu, el tenir família a l'illa és important sobretot per als espanyols que viatgen a Mallorca. Els aspectes culturals i el treball són les raons menys valorades (veure **taula 3.2.**)

Taula 3.2: Raons per a l'elecció de la destinació de vacances.

	Mallorca %					Eivissa %					
	Alemanys	Britànics	Espanyols	Total	P ¹	Alemanys	Britànics	Espanyols	Total	P ¹	P ²
Preu	31	18	18	22	***	16	7	6	9	***	***
Vida nocturna	78	83	19	60	***	74	89	65	76	***	***
Cultura	5	4,8	8,8	6	**	7	13	11	11	**	***
Clima	72	55	37	55	***	64	43	45	51	***	*
Treball	1	2	8	4	***	0,0	3	1	2	***	***
Visitar família/amics	9	8	40	19	***	8	10	20	12	***	***

P1 mostra diferències significatives entre nacionalitats per a cada illa. P2 mostra diferències significatives globals entre destinacions *** P<0.001; **P<0.01; *P<0.05

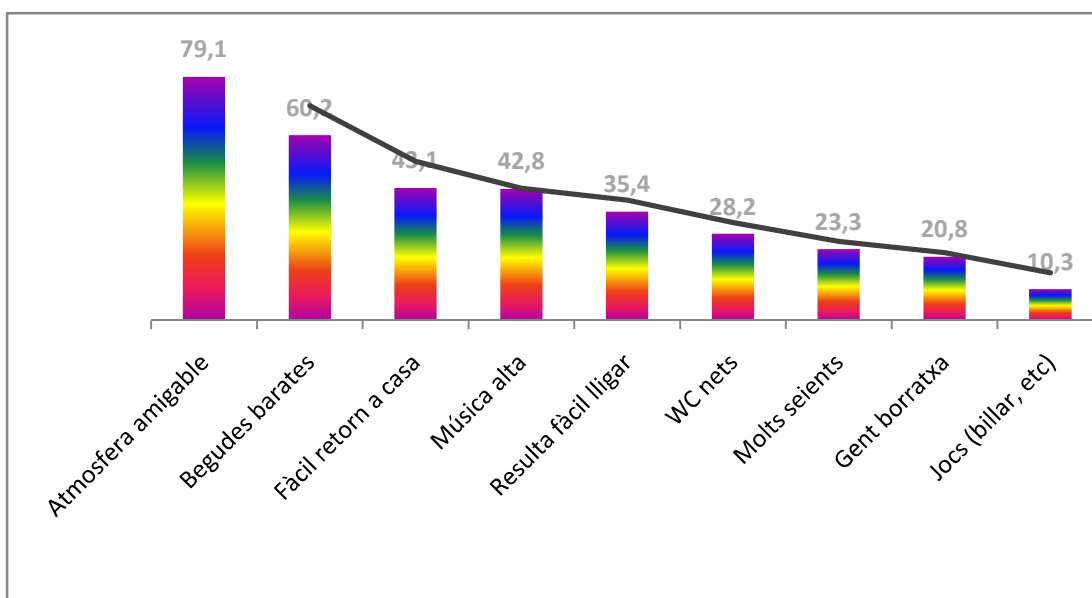
Preferències dels turistes a l'hora de triar locals d'oci nocturn

La majoria dels britànics (82%) i dels alemanys (71%) de vacances a Mallorca varen informar haver visitat bars o clubs nocturns cinc o més nits durant la seva estada, comparat amb només un 30% dels turistes espanyols. A Eivissa, però, gairebé la meitat dels turistes espanyols (47%) varen visitar bars o clubs nocturns cinc o més nits per setmana, xifra similar als participants alemanys (46%) encara que més baixa que la dels turistes britànics (82%).

Sembla que la vida recreativa de les illes ha de tenir alguna cosa que atreu el públic jove, per això s'han explorat els motius pels quals trien els locals als quals van. (**gràfic 3.2**).

Entre les principals raons que han puntuat el conjunt dels turistes, destaquen com a qualitats més puntuades que hi hagi una atmosfera agradable i que les begudes siguin barates.

Gràfic 3.2: Raons adduïdes pels turistes per triar un local (bar, discoteca, pub)

També agrada que sigui accessible, que hi hagi música alta, que en el local hi hagi oportunitats per trobar parella sexual. En menor mesura, però també valorat per una quarta part dels enquestats, es troben les qüestions d'higiene i comoditat, que els lavabos estiguin nets i que hi hagi cadires on seure. Per un 21% el que hi hagi gent borratxa li dóna més valor al local. Els jocs i les màquines són només importants per a un 10%.

Com hem assenyalat abans, l'atmosfera amigable és el primer motiu d'elecció de local. Això és vàlid per a les tres nacionalitats i les dues illes. Però, mentre que a l'illa de Mallorca, el segon motiu més freqüent per a l'elecció de local és el menor cost de les begudes, això només passa a Eivissa per al grup dels turistes britànics (de fet, es converteix en el primer motiu d'elecció en aquesta illa per a ells). Per als alemanys d'Eivissa i Mallorca, roman com a segona raó més important el fet que en el local hi hagi facilitat per accedir a potencials relacions sexuals. Per als espanyols, a Eivissa, l'important després de l'atmosfera agradable és poder tornar fàcilment al seu hotel i tenir begudes barates. La música amb volum alt és especialment apreciada pels

britànics, encara que també és un motiu adduït sovint per alemanys i espanyols a Mallorca, però menys que per als britànics.

Turistes, riscos i context. Com veuen els turistes les zones d'oci nocturn

En comparar els entorns recreatius a la seva ciutat de residència amb els de la zona recreativa a la seva destinació de vacances, hi ha tres coses en què coincideixen els entrevistats (**taula 3.3**). Consideren que a les Illes Balears els locals estan millor dirigits, el personal dels bars és més tolerant amb les borratxeres i els locals estan més atapeïts. No obstant això, encara que la direcció de la vida nocturna a les Illes Balears els sembli millor que en els seus llocs d'origen, el personal dels locals els sembla poc qualificat, i només els espanyols el consideren lleugerament millor que a casa.

Hi ha un altre ítem que per a britànics i alemanys les Illes Balears són millors: és més fàcil aconseguir drogues il·legals. Per als turistes espanyols la facilitat per aconseguir drogues és gairebé la mateixa que a la seva residència habitual. Els anglesos també consideren que aquí és més fàcil tornar a casa (o a l'hotel) que en la seva pròpia ciutat. La resta d'ítems són més puntuats a la seva ciutat d'origen.

Taula 3.3: Valoració de la seguretat i de la gestió de la vida nocturna entre zones recreatives de la seva ciutat i del seu lloc de vacances (per nacionalitat i combinant Mallorca i Eivissa)

	Alemanys		Britànics		Espanyols		
	A casa	De vacances	A casa	De vacances	A casa	De vacances	P
Em sent més segur quan surt de nit	75	24	56	44	75	25	***
Els bars / clubs estan més atapeïts	24	76	30	70	31	69	**
El personal sembla més qualificat	72	28	58	42	47	53	***
És més fàcil aconseguir drogues il·legals	24	76	35	65	53	47	***
La vida nocturna sembla més violenta	74	26	86	14	60	40	***
És més fàcil arribar a casa després d'una nit fora	67	33	45	55	77	23	***
Hi ha més menors bevent alcohol als bars	64	36	52	48	53	47	***
Conseqüències legals de la violència són més dures	86	14	47	53	67	33	***
El personal en bars és més tolerant amb les borratxeres	17	83	22	78	38	62	***
Els porters són més agressius	80	20	73	27	59	41	***
La vida nocturna sembla millor dirigida	37	63	39	61	38	62	NS

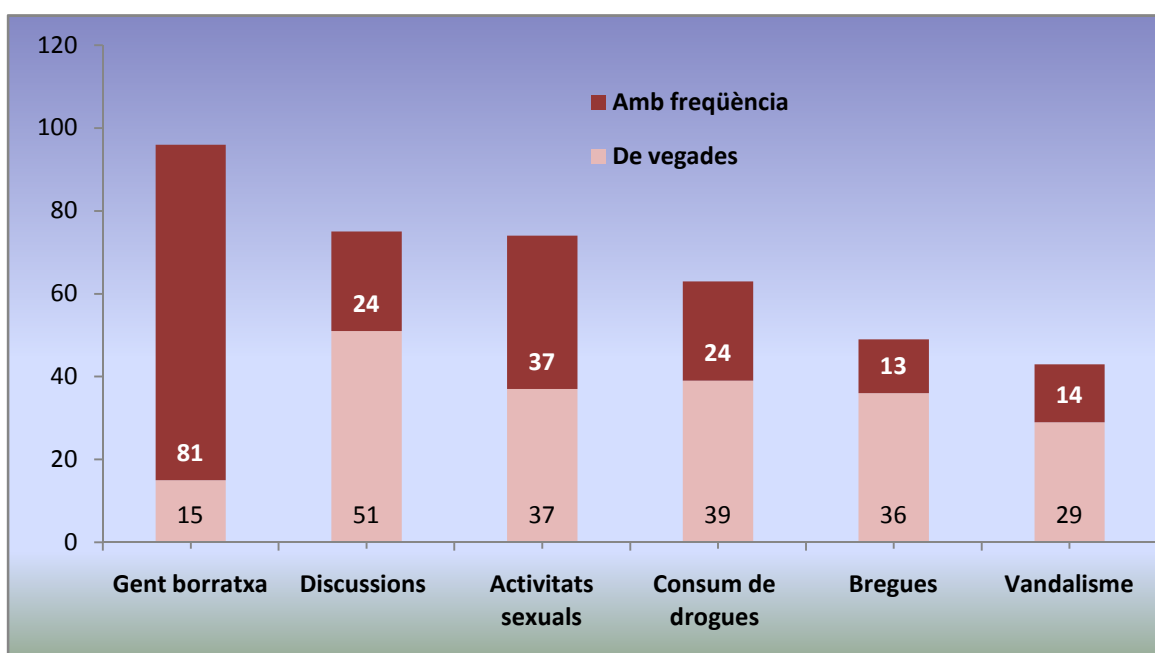
Cada pregunta va ser contestada per almenys un 75% dels participants*** p>0,001 **p<0,01 p<0,05
NS=no significativa

Mentre que tres quartes parts dels turistes alemanys i espanyols se sentien més segurs sortint de nit a la seva ciutat que fent-ho en vacances, per als britànics aquesta xifra es reduïa a una mica més de la meitat. Els porters dels locals que treballen a les Illes Balears són considerats menys agressius que el personal de porta de les seves ciutats.

En relació amb les conseqüències legals que pot tenir participar en una baralla, sobretot els alemanys pensen que les conseqüències serien més severes en el seu propi país que en la seva destinació de vacances. Afirment veure més menors bevent alcohol en els locals del seu país d'origen que a les Illes Balears.

L'estudi s'interessa per la freqüència amb què els turistes alemanys, britànics i espanyols han estat testimonis de certes conductes de risc en l'àmbit de la nit (gràfic 3.3.). Per ordre d'importància, pràcticament tots han vist gent borratxa, també discussions i activitat sexual en públic. També han pogut observar consum de drogues (un 63%, dels quals el 24% ho ha vist amb freqüència). També el 49% ha estat testimoni de baralles i el 43% de vandalisme.

Gràfic 3.3: Turistes que han presenciats situacions de risc en els contextos recreatius de Mallorca i Eivissa

Crida l'atenció l'altíssima freqüència amb què els turistes, especialment els britànics, observen gent borratxa (92%), és a dir, una mica menys freqüent entre la població alemanya (82%) i molt menys freqüent entre els turistes espanyols (67%). Potser aquestes diferències entre nacionalitats siguin a causa de les diferències en el propi consum entre aquests grups, però també és possible que es puguin atribuir a les característiques pròpies de les zones a les quals va majoritàriament cada nacionalitat. Pel que fa a l'observació d'ús de drogues il·legals, el grup que manifesta haver vist consum freqüent més sovint és el d'espanyols (32%), seguit dels britànics (25%) i amb força distància, el grup d'alemanys (16%). És a dir, sembla que alemanys i britànics estan en ambients on la borratxera és la conducta de consum més freqüent, i menys el consum de drogues. En els llocs preferits pels espanyols s'observen menys freqüentment borratxeres, i en canvi més consum de drogues.

Pel que fa a les situacions de violència, tots els grups assenyalen que amb alguna freqüència s'han trobat amb discussions i, menys freqüentment, amb baralles. Hi ha novament grans diferències entre nacionalitats: mentre que un 20% dels britànics informa haver estat testimoni de baralles, només un 14% d'alemanys ho ha fet, i tan sols un 5% dels visitants espanyols a Mallorca.

Alemanys (34%) i espanyols (26%) són els que més comunament informen haver presenciat vandalisme sovint, més que els britànics. Probablement, les diferències de percepció no es corresponen a la freqüència amb què es produeixen realment aquestes conductes en els llocs que visiten, sinó també que uns i altres puguin entendre per "vandalisme" la diferent tolerància social que puguin tenir davant comportaments com embrutar carrers, deteriorament del mobiliari urbà, etc.

Respecte a la sexualitat en públic, gairebé la meitat dels turistes britànics enquestats refereixen haver presenciat sovint aquesta conducta, enfront d'un 35% dels alemanys i un 28% dels espanyols.

Diferències entre Eivissa i Mallorca.

Algunes de les conductes estudiades no apareixen amb la mateixa freqüència en les respostes dels turistes que han visitat Eivissa que en els que varen estar a Mallorca. Per exemple, els turistes de les tres nacionalitats que han presenciat consum de drogues il·legals a Eivissa tripliquen els que l'han observat a Mallorca. No obstant això, en relació amb la violència apreciam dos patrons diferents: els alemanys i els britànics s'han trobat baralles amb una freqüència gairebé tres vegades més gran a Mallorca que a Eivissa, però entre els espanyols amb prou feines hi ha hagut diferències, si exceptuam un nombre lleugerament major dels que les han presenciat de manera ocasional a Eivissa. Pel que fa al vandalisme, el patró és molt similar al de la violència: alemanys i britànics varen presenciar menys vandalisme a Eivissa que a Mallorca, mentre que els turistes espanyols han percebut nivells similars en ambdues illes (al voltant d'un 14% molt sovint).

Pel que fa a l'activitat sexual en públic, els britànics no perceben diferències entre Mallorca i Eivissa, mentre que els alemanys redueixen una mica la percepció d'aquesta conducta a Mallorca, al contrari del que refereixen els turistes espanyols.

Conductes de risc dels turistes en la vida recreativa nocturna

Hem referit ja que la vida nocturna a les Illes Balears té un atractiu important per als turistes joves tant espanyols com estrangers. Ingredients importants d'aquest model serien l'existència i la concentració de molts locals especialitzats; proximitat de la platja, el que permet gaudir del context natural tant durant el dia com a la nit, la massificació que transmet la sensació d'estar participant d'un ritual humà compartit, l'existència de locals molt diversos amb *glamour* i amb bona música, amplis horaris nocturns, la permissivitat social en relació amb una diversitat de comportaments, la facilitat d'accés a l'alcohol i altres drogues (com han manifestat els turistes entrevistats) i també una certa tolerància cap al seu consum.

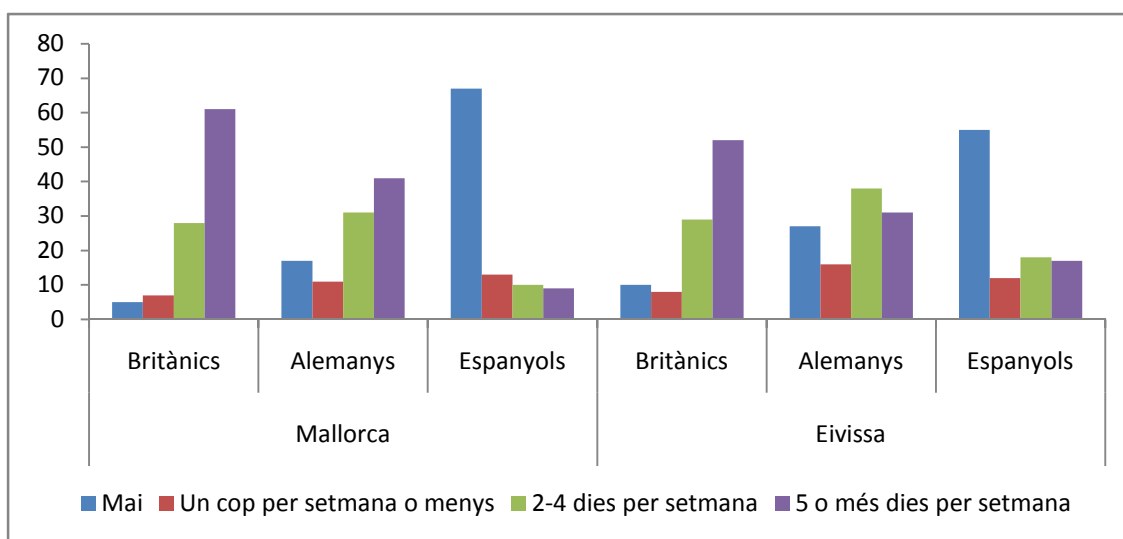
Consum de substàncies

El consum de substàncies s'ha estudiat mitjançant diverses mesures, com el nombre de dies que han consumit les principals drogues durant una setmana o les borratxeres. S'han comparat aquestes mesures per nacionalitats i per illa, i també comparant el consum durant les vacances respecte del que fan quan estan en els seus llocs d'origen.

Trobam diferències significatives entre nacionalitats en els nivells de borratxeres (**gràfic 3.4.**). Tant a Mallorca com a Eivissa, més de la meitat dels participants britànics varen informar haver estat borratxos cinc o més dies per setmana durant les vacances, mentre que la majoria d'alemanys hi varen estar com a mínim dues vegades. No obstant això, en aquesta mostra la majoria de participants espanyols no es va emborratxar durant les seves vacances.

Per a totes les nacionalitats, la mostra d'Eivissa té una prevalença d'ús de drogues il·legals més alta durant les seves vacances, però també ja la tenien a les seves ciutats d'origen. Per exemple, durant les seves vacances, el 2% dels turistes espanyols a Mallorca va consumir èxtasi en comparació amb el 16% dels que varen estar a Eivissa, d'aquests turistes espanyols, en els seus llocs d'origen només l'1% dels que varen visitar Mallorca havia consumit aquesta droga, mentre que ho havia fet el 7% dels que varen visitar Eivissa. Encara que, com s'ha dit, en totes les nacionalitats trobam un consum més gran entre els visitants d'Eivissa, l'ús de drogues il·legals va ser més alt entre els britànics. Allà, el 44% va consumir èxtasi durant les seves vacances i el 34% va consumir cocaïna. Els participants alemanys es varen mostrar menys propensos a consumir drogues il·legals en vacances, encara que els percentatges són similars entre els que consumeixen a la seva ciutat i en vacances.

Gràfic 3.4: Freqüència de borratxeres durant les vacances segons nacionalitat i destinació.

En general, els nivells de consum en vacances són bastant més alts i més freqüents que els nivells de consum quan aquests mateixos turistes estan en el seu lloc de residència, amb excepció dels alemanys. És important destacar que una proporció significativa de turistes consumeix drogues per primera vegada durant les seves vacances. És a dir, per a ells, anar de vacances ha estat un important factor de risc. De manera que, el 9% dels britànics, el 7% dels espanyols i el 2% dels alemanys de vacances a Eivissa va consumir èxtasi per primera vegada a la vida durant la seva estada a l'illa.

En aquells individus que consumien substàncies, tant a casa com en les vacances, la freqüència de consum per a les tres substàncies il·legals més utilitzades (cànnabis, èxtasi i cocaïna), i sense diferenciar per nacionalitats ni per destinació turística, la freqüència de consum augmenta durant el període vacances. Així, mentre que el 80% dels consumidors d'èxtasi va informar haver pres droga menys d'una vegada per setmana a casa, durant les vacances, el 80% va informar haver consumit almenys dues vegades per setmana. Més del 40% dels consumidors d'èxtasi va informar haver pres droga cinc o més dies per setmana durant les seves vacances.

La violència durant les vacances.

Una tercera part (32%) dels turistes afirmen haver estat testimonis d'actes violents en alguna ocasió, un 6% amb freqüència i un 5% varen veure actes violents sempre que varen sortir de marxa. Entre els turistes britànics i espanyols, els que varen visitar Mallorca eren més proclius a informar que havien presenciat violència que aquells que varen visitar Eivissa. No obstant això, entre els turistes alemanys, la proporció dels que varen informar haver presenciat violència era més gran entre els que van visitar Eivissa que entre els que varen visitar Mallorca (vegeu **taula 3.4.**).

Un de cada vint turistes joves (el 4%) de tots els que han estiuejat a Eivissa i Mallorca ha estat implicat en baralles durant les seves vacances. La freqüència de baralles és més alta a Mallorca, i els turistes britànics són els que més es barallen: més del 10% s'han barallat durant les vacances. A Eivissa, però, no trobam diferències significatives entre nacionalitats.

Les baralles són més freqüents entre els més joves i entre els homes. A Mallorca, les baralles varen ser significativament més freqüents entre els que havien viatjat en un grup de més de quatre persones (incloent el participant).

Taula 3.4: Turistes implicats en violència física durant les vacances

		Mallorca	Eivissa	Tots
	Nre.	1.420	1.484	2.904
	Tots (%)	6	3	4
Nacionalitat (%)		P= ***	P= NS	P= ***
	Britànics	12	3	7
	Alemanys	4,8	2,5	4
	Espanyols	1,7	2,9	2
Edat (%)		P= ***	P= NS	P= ***
	16-19	10	5	9
	20-25	4	3	3
	26-35	2	2	2
Sexe (%)		P= ***	P= *	P= ***
	Homes	10	4	7
	Dones	2	2	2
Mida del grup (%)		P= ***	P= NS	P= ***
	1-2	2	2	2
	3-4	2	2	2
	5+	11	4	7

***p<0,001; ** p>0,01; *p>0,05; NS=no significatiu

Segons els professionals de les Illes consultats, la principal raó que fomenta que broti la violència entre els turistes que visiten les Illes Balears és l'abús d'alcohol. Creuen que els joves tenen una percepció de poc risc de ser castigats si "no compleixen amb les regles", cosa que afavoreix que tenguin conductes il·lícites.

Els professionals entrevistats opinen que també hi ha altres factors que influeixen que els turistes assumeixin conductes de risc. Es refereixen a la presència de sovinteja el tràfic de drogues il·legals, la massificació dels centres de reunió nocturns, l'escassa preparació dels agents de seguretat que controlen els locals d'oci nocturn, la participació dels usuaris menors d'edat en clubs i locals recreatius similars, la competència entre els homes per accés a parelles sexuals i la retransmissió de

competicions esportives internacionals, especialment de futbol, com els de la Lliga de Campions.

A l'enquesta es va preguntar als turistes si tornarien a visitar les Illes en el futur. Mentre que la majoria va indicar que sí que ho faria (el 92% a Mallorca i el 88% a Eivissa), els que s'havien vist implicats en baralles varen manifestar menor disposició a tornar. La mateixa tendència es dona entre aquells que han estat testimonis de violència, on també baixa la intenció de repetir destinació.

Comparació entre destinacions turístiques del sud d'Europa.

Durant l'estiu del 2009, hi va haver una ampliació de l'estudi anterior, amb l'objectiu en aquesta ocasió de comparar destinacions turístiques per a joves en diversos països del sud d'Europa. Aquest projecte, denominat Travels (Tourism, Recreation and Violence: a European Level Study) ha estat cofinançat per la Direcció de Justícia, Llibertat i Seguretat de la Comissió Europea, a través del programa Daphne de prevenció de la violència per a col·lectius desfavorits o en risc. En aquesta ocasió, per poder comparar les mostres, només es varen entrevistar turistes anglesos (700 a cada aeroport) i alemanys (700 en cada aeroport) quan tornaven de les seves vacances des dels aeroports de Faro (Portugal), Mallorca, Venècia, Malia (a Creta) i Larnaca a Xipre.

Les destinacions seleccionades presenten força diferències entre si. Possiblement, la millor manera de concretar aquestes diferències és preguntant pel seus motius per seleccionar la destinació de vacances. La vida de nit i el bon temps són les raons principals per triar les diferents destinacions, però veiem que tant els britànics com els alemanys (al voltant d'un 80% tant uns com altres) trien Mallorca en funció de la seva vida nocturna. Creta i Xipre (sobretot per als britànics) també són destinacions cercades per la seva vida nocturna. A l'altre extrem hi hauria la gent que és entrevistada a l'aeroport de Venècia, on veiem que la vida de nit no té pràcticament cap interès, però sí que en té la cultura. Motivacions tan diferents poden fer esperar conductes de risc també diferents.

Taula 3.5. Raons (en percentatges) per seleccionar destinació turística, segons nacionalitat i lloc de vacances.

	Britànics %							Alemanys %						
	Mostra completa	Mallorca	Venècia	Creta	Xipre	Faro	P=	Mostra completa	Mallorca	Venècia	Creta	Xipre	Faro	P=
Vida nocturna	56	80	17	87	64	30	***	46	76	6	42	62	30	***
Clima	54	50	34	45	77	64	***	65	67	39	73	83	73	***
Preu	17	22	3	11	28	23	***	26	27	12	43	29	32	***
Cultura	18	8	51	8	8	16	***	21	7	44	23	13	18	***

***p<0,001

En general, en les destinacions on la motivació principal per anar és la vida de nit, el consum de drogues il·legals en general és més freqüent, especialment el de cocaïna i el d'èxtasi. En el cas dels britànics, per exemple, amb un percentatge global per a tota la mostra d'un 4% de consumidors d'èxtasi, trobam un percentatge clarament superior entre els que han estat a Xipre (un 11% de consumidors) i a Mallorca (5%). Per la seva part entre els alemanys, en la mostra total apareix un 3% de consumidors d'aquesta substància, el percentatge també és més gran en els entrevistats a Faro (Portugal) amb un 9% i a Xipre (5%). Pel que fa a la cocaïna, el percentatge de consumidors en la mostra total dels britànics és d'un 3% només superat pel que fan quan estan a Mallorca (6%), mentre que entre els alemanys, la mitjana és d'un 2%, superat lleugerament pels que vénen a Mallorca (3%) i Xipre (2,5%).

Si ens referim exclusivament al cas de Mallorca, la substància il·legal utilitzada amb més freqüència és el cànnabis (7%), amb valors molt similars entre anglesos i alemanys) seguit de la cocaïna (4%) i l'èxtasi (3%). Per a aquestes dues últimes substàncies, cal destacar que els nivells de consum pràcticament es tripliquen a la població anglesa respecte a la germànica (vegeu **taula 3.6**).

Taula 3.6: Consums de substàncies durant les vacances				
	Substància	Alemanys (%) (n=715)	Britànics (%) (n=702)	Total (%) (N=1.417)
Consum durant les vacances (%)	Alcohol	97	98	97
	Tabac	54	43	49
	Cànnabis	7	7	7
	Èxtasi	1	4	3
	Cocaïna	3	5	4
	Amfetamina	0.3	1.4	1
	Ketamina	0.6	1.9	1.2
	GHB	0.4	0.9	0.6

Un dels aspectes sondejats en aquesta enquesta va ser la incidència de problemes de salut i seguretat experimentats pels turistes que visiten aquests cinc llocs del sud d'Europa. Els problemes són més freqüents del que potser podríem pensar. Al voltant del 6% de tota la mostra diu que ha estat ferit en algun accident (de trànsit o no), o que ha estat víctima d'un robatori durant les vacances. Pel que fa a situacions més relacionades amb la violència, trobam un 4% que s'ha vist implicat en alguna baralla física, i un 16% en alguna discussió (xifres similars per britànics i alemanys). Un 8% va informar haver estat assetjat sexualment durant les seves vacances, fet molt més freqüent entre els anglesos (22%) que entre els alemanys (9%). En analitzar les diferències entre destinacions turístiques (vegeu **taula 3.7**) veim que en tots els casos Mallorca sempre està per sobre de la freqüència mitjana.

Taula 3.7. Freqüència de certes conductes problemàtiques durant les vacances

		Britànics %							Alemanys %						
	Tota la mostra	Total britànics	Mallorca	Venècia	Creta	Xipre	Portugal	p	Total alemanys	Mallorca	Venècia	Creta	Xipre	Portugal	p
Haver estat ferit en un accident	6	7	13	2	14	3	6	***	5	9	4	7	1	4	***
Haver anat al metge / hospital	5	6	12	4	10	2	4	***	3	5	3	6	1	3	***
Haver patit un robatori	6	7	10	3	17	2	3	***	4	10	3	5	1	3	***
Haver estat amenaçat verbalment o físicament	7	9	15	2	20	1	7	***	6	13	4	9	0,1	5	***
Haver participat en una discussió	16	16	26	5	28	12	10	***	15	28	14	7	9	8	***
Haver participat en una baralla	4	4	7	1	7	4	3	***	3	6	1	2	4	1	***
Haver estat assetjat sexualment	9	12	22	4	20	7	7	***	5	9	2	5	4	3	***

***p<0,001

Crida l'atenció l'elevat nombre de persones que diuen haver patit assetjament sexual, si ens referim només a Mallorca (**taula 3.8**). Es produeix amb una freqüència molt més elevada entre els britànics. També és interessant veure les diferències per gènere segons nacionalitat. Entre els britànics, són les dones les que informen amb major freqüència (23%) haver patit situacions d'aquest tipus, encara que amb poca distància respecte als homes (20%), però entre la població alemanya masculina s'informa de majors nivells d'assetjament sexual, mentre que és pràcticament inexistent entre les dones (2%).

Taula 3.8. Assetjament sexual per nacionalitat i sexe a Mallorca						
% Total mostra	Britànics %			Alemanys %		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
15	21	20	23	9	14	2

En termes generals, els factors que s'associen de manera més significativa amb el fet de ser víctima d'assetjament sexual són, en primer lloc, el consum d'amfetamines, en segon, la freqüència de borratxeres, i amb menys pes, l'edat i la nacionalitat (els turistes britànics més joves tenen major probabilitat).

Resum del capítol

Turisme i oci nocturn

Antecedents	• Els estudis sobre turistes han mostrat que els períodes de vacances constitueixen per a la gent jove un temps d'excessos, en el qual augmenta tant el consum d'alcohol com el de drogues il·lícites. • Entre els viatgers joves, la participació en la vida nocturna sovint constitueix una prioritat durant les vacances i un factor primordial en la seva elecció de destinació. • Espanya és la destinació de vacances més popular entre molts joves europeus i, en particular, les illes de Mallorca i Eivissa es coneixen com a entorns de sol i platja, amb una intensa vida nocturna. La publicitat ha realitzat una important tasca de difusió del model de diversió que trobaran els joves turistes a les Illes.
Tipus de turistes que arriben a les Illes Balears	• Un 68% dels turistes joves, trien les Illes Balears per la vida nocturna. • Un 53% ho fa pel bon clima.
L'estudi	• A l'estiu del 2007 es va fer una enquesta a 3.003 turistes alemanys, britànics i espanyols de 16 a 35 anys, que van visitar Mallorca o Eivissa, als quals se'ls va preguntar sobre els seus hàbits, percepcions i consums d'alcohol i drogues durant les seves vacances.
Locals escollits d'oci	• La majoria dels britànics (82%) i dels alemanys (71%) de vacances a Mallorca van informar haver visitat bars o clubs nocturns cinc o més nits durant la seva estada. • Els principals motius de preferència dels locals nocturns van ser una atmosfera amigable, accés a begudes barates, fàcil tornada a casa, música a un volum elevat i facilitat per lligar.
Riscs i context	PERCEPCIÓ DEL CONTEXT: • Els turistes consideren que a les Illes Balears els locals estan millor dirigits, encara que també més abarrotats de gent i el personal dels bars és més tolerant amb les borratxeres que en els seus països d'origen. • Britànics i alemanys assenyalen que l'accessibilitat a les drogues és major a les Illes Balears. • Els porters de les Illes Balears es consideren menys agressius que els porters de les ciutats d'origen dels turistes. • Els alemanys pensen que les conseqüències legals d'exercir la violència serien més severes en el seu propi país que en la seva destinació de vacances. • Als turistes els sembla que veuen més vegades menors bevent alcohol en els locals de les seves pròpies ciutats que a les Illes Balears.

	PERCEPCIÓ DE PROBLEMES A LA NIT: • Pràcticament tots han vist gent borratxa, també discussions i activitat sexual en públic. El consum de drogues ha estat observat per un 63%, dels quals el 24% ho han vist amb freqüència. També el 49% ha estat testimoni de baralles i el 43% d'actes de vandalisme.
Consum de drogues	• <i>Borratxeres</i>: tant a Mallorca com a Eivissa, més de la meitat dels participants britànics varen informar haver estat borratxos cinc o més dies per setmana durant les vacances, mentre que la majoria d'alemanys hi varen estar com a mínim dues vegades. La majoria de participants espanyols no es va emborratxar durant les seves vacances. • <i>Consum de drogues il·legals</i>: a Mallorca un 9,4% va consumir cànnabis; un 2,8% èxtasi i 4,8% cocaïna durant les seves vacances. A Eivissa, un 18,1% cànnabis; un 22,4% èxtasi i un 19,2% cocaïna. Els consums d'amfetamines, ketamina i GHB varen ser molt més elevats que a Mallorca.
Violència	• Un de cada vint turistes joves (el 4%) de tots els que han estiuejat a Eivissa i Mallorca s'han vist implicats en baralles durant les seves vacances. • Els episodis violents es varen produir amb més freqüència entre homes joves, més a Mallorca que a Eivissa. També es varen trobar diferències per nacionalitats. • Els incidents violents més freqüents són baralles entre grups d'homes, sense presència d'armes; baralles entre homes per aconseguir parella sexual; baralles sota la influència de l'alcohol (principalment) i altres drogues; robatoris als turistes que es troben sota la influència de substàncies i, en menor mesura, agressions sexuals a dones.
Comparació entre països	• Quan es tria una destinació turística que ofereix la vida de nit hi ha més possibilitats de consum de drogues i de problemes de violència. • L'assetjament sexual és freqüent durant les vacances. Els homes també se senten assetjats sexualment.

4. Illes Balears, paradís nocturn de la diversió?

Presentació: Com són i què passa en les àrees recreatives d'oci nocturn?

Les àrees i locals recreatius on els joves es diverteixen han proliferat a les Illes Balears i s'han convertit en un dels seus atractius, però la seva proliferació també comporta riscos. Aquí ens proposem avaluar aquests contextos per proporcionar informació que permeti entendre millor aquesta cultura tan popular entre els joves i que preocupa a molts adults. Una aproximació innovadora consisteix en analitzar les condicions mediambientals, que poden actuar com a factors de risc i/o de protecció. És suficientment conegut que en aquests contextos, a més d'unes condicions que afavoreixen la diversió emergeixen també riscos, que com ha explicat la literatura científica, estan en estreta relació amb les condicions ambientals (físiques, socials i culturals). Això significa que, encara que són les persones que assumeixen conductes de risc (abusen de l'alcohol i altres drogues, s'agredeixen o barallen, tenen relacions sexuals sense protecció, condueixen sota l'efecte de drogues, etc.) aquestes conductes no es poden comprendre des d'una anàlisi limitada als individus, sinó que s'ha de tenir en compte la influència que pot exercir el context on es desenvolupen. S'ha comprovat que en els contextos recreatius, els riscos per a la salut (com són la violència, els accidents, les intoxicacions, la sexualitat sense protecció, la conducció sota els efectes de drogues o alcohol, etc.) s'estructuren al voltant d'una relació complexa entre les pautes de consum de substàncies psicoactives, les característiques personals, les condicions dels locals i la conducta dels seus empleats entre d'altres^{42 43 44}.

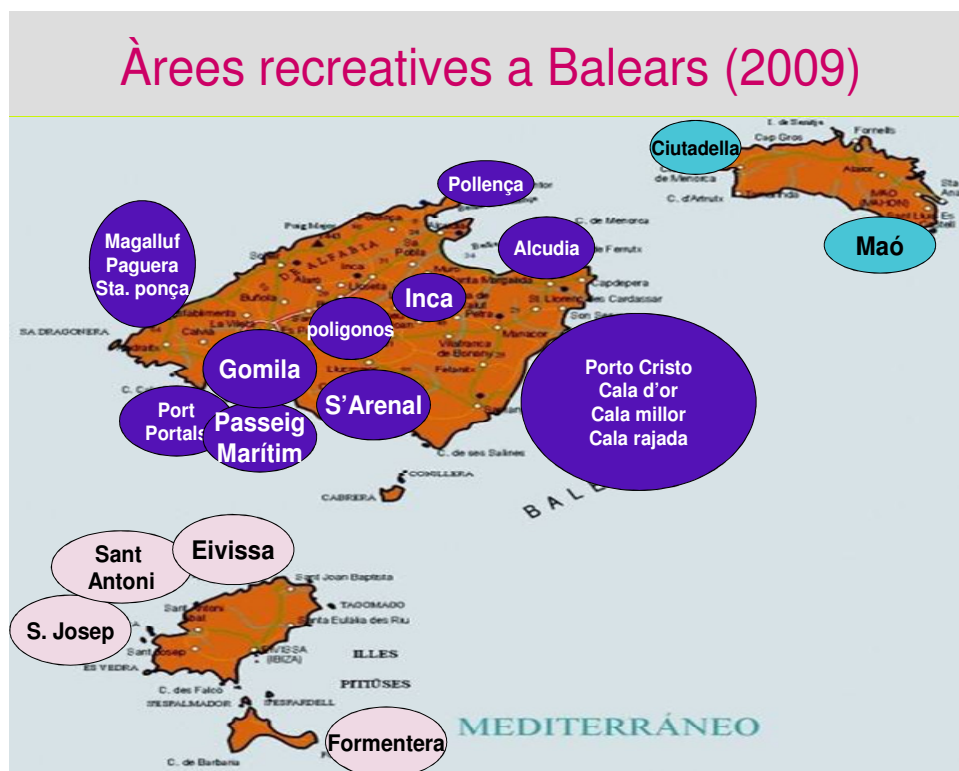
Al llarg de l'any 2009 hem realitzat un estudi amb l'objectiu d'identificar i descriure les principals àrees recreatives nocturnes de les Illes Balears. La utilitat d'aquest estudi és doble: primer, detectar on i com és més probable que apareguin els problemes i, segon, apuntar cap a possibles solucions. El repte d'aquest estudi era mirar cap als aspectes menys atractius de la diversió, tema poc agradable perquè la majoria valora la diversió com una cosa positiva, sense fissures ni clarobscur. Però aquesta valoració és evidentment parcial perquè, com qualsevol altre aspecte de la vida, la diversió compta amb ingredients bons i dolents. A les Illes Balears, a més, és molt important aprendre a reconèixer i esmenar els aspectes que podrien malmetre la diversió, ja que aquesta activitat és una part important de la imatge que les illes projecten a l'exterior i té una clara repercussió en l'economia de la nostra comunitat. Però no és només una qüestió d'imatge, perquè també forma part dels estils de vida i dels problemes dels joves de les illes.

La importància de la informació empírica que s'ha elaborat en aquest estudi recau en que contribueix a crear un coneixement precís de la realitat. Es descriuen les qualitats de les àrees recreatives, les seves principals característiques i també els riscos presents en aquests llocs, o aquells potencials amb vistes a la prevenció. La nostra intenció és que la informació que aporta aquest estudi ajudi a prendre consciència de la realitat i faciliti la recerca de solucions consensuada entre els diferents agents implicats, també, que generi un tarannà que ajudi a incorporar aquesta responsabilitat social en la pràctica diària de les diferents institucions implicades.

La investigació

El treball de camp es va realitzar entre maig i octubre de 2009. La recollida de la informació la va dur a terme un equip d'investigadors, la majoria joves procedents de 14 municipis, que van descriure i avaluar 21 àrees distribuïdes entre les quatre illes.

Gràfic 4.1: Principals àrees recreatives de les Illes Balears

A cada àrea, els investigadors van detectar els locals d'oci nocturn més populars, de moda i més freqüentats (tant per turistes com per joves residents). En total van visitar 69 locals, dels quals en van analitzar 47 en profunditat repartits entre les quatre illes. Per realitzar aquesta anàlisi, es va entrenar als investigadors, se'ls va proporcionar un qüestionari i se'ls van ensenyar mètodes similars que els permetessin recollir les dades d'observació de forma homogènia. La possible subjectivitat en la tasca es va compensar realitzant diverses visites a aquests establiments en diferents dies i moments de la nit, i també amb la participació mínima de dos observadors, de manera que la informació pogués ser contrastada.

A la majoria dels locals s'ha contactat amb algun responsable, o membre del *staff*, que va col·laborar aportant informació tant del local i de l'àrea on es localitzava, com sobre els temes que han format part de la investigació. Cal esmentar que la majoria de responsables de la indústria recreativa es van prestar a col·laborar ja que són sensibles als problemes plantejats i estan interessats en la recerca d'alternatives. En bona part aquest estudi s'ha elaborat, per tant, amb la informació per ells aportada.

Taula 4.1: Mostra dels locals visitats per illes, tipus i temporalitat

Total locals (N)		47
Zones	Mallorca	27
	Menorca	10
	Pitiüses	10
Tipus	discoteques	20
	bar/pub musical	21
	altres (bars amb terrassa, cerveseries, bar menors)	6
Locals oberts tot l'any (a l'hivern només caps de setmana)		30
Locals tancats a l'hivern		17

Com són i què passa en les àrees recreatives d'oci nocturn?

Com a primera dada que ajudarà a contextualitzar la informació recollida, s'ha de dir que les zones d'oci nocturn constitueixen un espai social i plural íntimament lligat, d'una banda, a la vida municipal i, de l'altra, a la política econòmica de les nostres illes. És per això que aquest estudi pretén descriure-les des d'una dimensió ecològica i integral, que tingui en compte des dels petits detalls que donen identitat a les àrees fins a les pautes socioculturals més genèriques que unifiquen i permeten comparar.

No totes les zones funcionen igual, ni el que passa allà té el mateix significat. L'oci està marcat en cada illa per la seva idiosincràsia, la seva història i el seu estil propi. Eivissa i Mallorca compten amb quatre dècades de desenvolupament en què l'àmbit recreatiu s'ha anat consolidant. A més de platges i bon clima compten amb grans discoteques de prestigi i *glamour* a nivell internacional. Eivissa, i també Formentera encara que en menor mesura, és l'illa *techno-cool* que atrau un públic d'estètica contracultural alhora que elitista, amb un cert poder econòmic, mentre que Mallorca és l'illa cosmopolita, per la seva diversitat de públic, per les diverses àrees i tendències que conflueixen, que atrau masses de joves a la recerca d'una diversió total a baix cost. Menorca, per contra, ha mantingut durant més temps la vida recreativa nocturna com una activitat secundària, tant en termes econòmics com d'atractiu turístic. La imatge de Menorca tendia més a l'austeritat, l'arrelament amb la tradició i a la intimitat. Però en l'últim quart de segle s'han produït canvis en l'estil de vida que afecten sobretot a les noves generacions. La vida recreativa nocturna s'ha instal·lat també a Menorca mitjançant un pacte amb la tradició: allà està en gran part relacionada amb les festes populars de cada municipi, que mantenen un intens ritme estiuenc de festa a tota l'illa. A aquest estil propi, se li sumen algunes zones en enclavaments de la costa que han anat desenvolupant-se i on, en l'actualitat, abunden els locals petits que segueixen les pautes estàndards dels locals recreatius.

Les Pitiüses

A l'arxipèlag de les Illes Balears clàssicament es distingeixen dos conjunts. El grup situat més al sud, format per les illes d'Eivissa, Formentera i altres petites illes i illots adjacents, rep el nom de 'Illes Pitiüses'.

Eivissa

Tradicionalment, l'illa d'Eivissa va dedicar els seus esforços econòmics a l'agricultura i a l'explotació de les seves salineres. A partir de la dècada dels seixanta, l'activitat turística comença a estendre's degut en bona part a l'arribada d'artistes nord-americans i europeus que s'instal·laren a la illa ⁴⁵. Avui rep visitants dels cinc continents. L'estiu és intens i extens, la qual cosa ofereix a la població local possibilitats de treball que sense el turisme serien pràcticament inexistents. En l'actualitat, la construcció i el turisme constitueixen els dos sectors econòmics més importants.

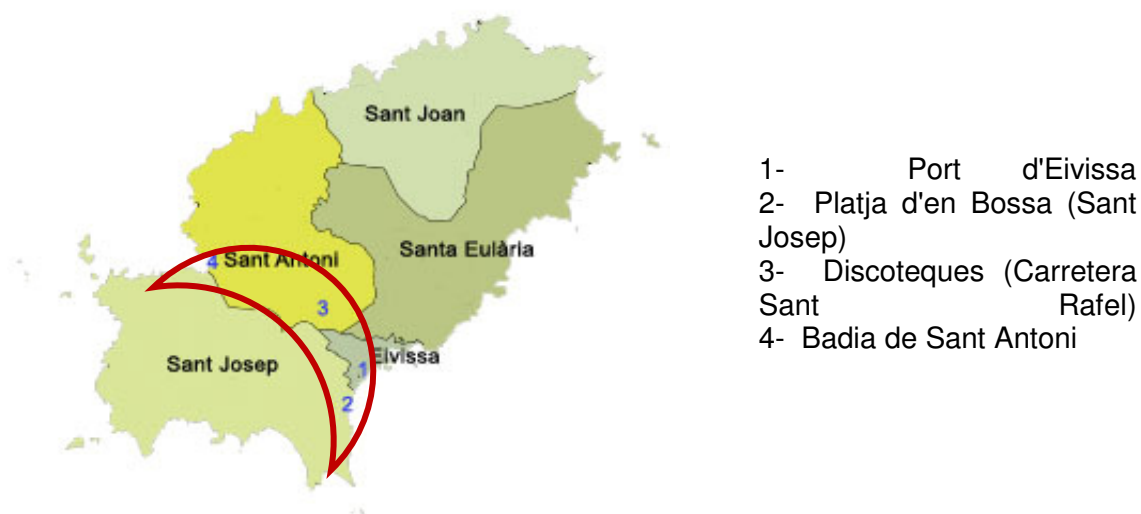
El flux de turisme, tot i que continu, s'ha anat incrementant amb el temps. A principi d'aquesta dècada es calculava que l'illa rebia al voltant de mig milió de turistes. El 2008 es va calcular que aquesta quantitat s'havia doblat, arribant gairebé a un milió i quart de visitants. El 2009 s'ha reduït el nombre a només un milió de visitants. A més dels atractius naturals de l'illa, del seu clima i de la mitologia que s'ha anat creant, el que atrau principalment als turistes, almenys als joves, és la vida recreativa nocturna, com ja s'ha vist en el Capítol 3.

La vida nocturna de l'illa d'Eivissa és coneguda i ocupa una posició destacada en l'àmbit internacional gràcies a les seves discoteques, *disc-jockey* i festes espectaculars. En ella es donen cita personatges famosos, membres de la jet set, artistes internacionals, i models entre d'altres. A més de comptar amb algunes de les discoteques més famoses d'Europa, hi ha altres establiments que contribueixen al seu vibrant ambient nocturn com bars musicals de totes les tendències actuals.

L'oferta d'oci nocturn a Eivissa presenta una gran estacionalitat, marcant grans diferències entre l'estiu i l'hiverna. Mentre que entre novembre i maig els locals que romanen oberts són escassos, a l'estiu hi ha una efervescència espectacular d'àrees i establiments orientats a la diversió nocturna.

Les àrees recreatives més populars formen un cinturó o lluna decreixent a la zona sud de l'illa i es troben relativament properes unes a altres. La ciutat d'Eivissa compta amb una de les àrees principals que abasta el centre urbà i s'estén pel port, el barri de la Marina i la zona de Passatges del Port fins a Marina Botafoch; a Sant Josep de sa Talaia es troba la Platja d'en Bossa, àrea propera a la ciutat d'Eivissa; a Sant Antoni de Portmany l'ambient es concentra en el nucli urbà (el West End), a la Badia (Caló des Monjo) i, als afores, dues discoteques (una d'elles en el rànquing de les més grans del món) situades a la carretera entre Sant Antoni i Sant Rafel. El **Gràfic 4.2** reflecteix la geografia de l'oci nocturn a Eivissa.

Gràfic 4.2: Mapa on es situen les quatre zones principals d'oci nocturn de l'illa

Durant l'estiu hi ha un constant moviment de persones entre municipis, gràcies a una prolífica i efectiva xarxa de transport públic. Mitjançant autobús, el principal mitjà de transport públic, es poden realitzar múltiples trajectes quedant la majoria de pobles i municipis connectats amb les diferents zones recreatives. A més, en època estival el servei d'autobús es veu reforçat amb noves línies.

L'oferta de taxis a l'estiu és insuficient. El nucli urbà d'Eivissa exerceix com a punt de trobada durant l'horabaixa i les primeres hores de la nit. Entre les onze de la nit i la una de la matinada encara es troben suficients taxis per abastir la demanda existent. Les coses es compliquen en les hores punta, entre les dues i les cinc de la matinada, quan són molts els que es volen desplaçar des del nucli urbà a les discoteques situades a la carretera de Sant Rafel, a Platja d'en Bossa, o a les del port. Les cues que es formen llavors, creen un ambient propici perquè sorgeixin baralles, discussions i accidents.

Altres opcions per anar a les discoteques són utilitzar el 'Discobus', un servei d'autobús privat (costa 3 euros), o els autobusos gratuïts per a clients de discoteques. Aquests autobusos són una bona opció per desplaçar-se, ja que eviten embossos i problemes amb la conducció en estat d'embriaguesa. Aquesta és una opció molt utilitzada pels turistes que viatgen a l'illa, així com pels menors de 18 anys.

Gràfic 4.3: Mapa Rutes Discobús

El preu per trajecte és de 3 euros i es realitzen 4 rutes:

- 1- Sant Antoni – Port d'es Torrent
- 2- Sant Antoni – Sant Rafel – Eivissa
- 3- Eivissa – Platja d'en Bossa
- 4- Es Canar – Santa Eulària - Eivissa

També tenen aturada a la discoteca El Divino i a Pachá

Divertir-se a Eivissa és relativament car, si ho comparem amb l'oferta d'oci nocturn de les altres Illes Balears. L'entrada a una discoteca oscil·la entre els 15 i els 60 euros. I, encara que podem trobar bars amb la cervesa a tres euros, en altres es pot arribar a pagar entre 10 i 15 euros per un combinat. Els joves eivissencs, depenent de la política del local, gaudeixen de certs 'privilegis' que els ajuden a sortejar aquests preus.

Formentera

També a Formentera l'oci presència grans diferències entre l'estiu i l'hivern. L'hivern és per als esports i l'artesanía, mentre que l'estiu és per a la platja, les festes i els esports nàutics. L'oci nocturn durant l'hivern resulta gairebé inexistent, hi ha pocs bars oberts i els joves es reuneixen a casa seva.

El fenomen del botellot no ha calat a Formentera. No es realitzen trobades ni concentracions per a beure en llocs públics, encara que és bastant habitual que, durant el bon temps, els joves es reuneixin en places o parcs per passar l'estona.

La platja i les seves possibilitats de vida contemplativa atrauen molts turistes i això ha fet rendible el negoci dels anomenats "xiringuitos", com els que es troben a s'Arenal, Migjorn o ses Salines, entre els més coneguts. Des d'aquests llocs es poden veure espectaculars postes de sol i hi ha gent bevent i fumant porros als voltants. També hi ha locals per a aquells que busquen una activitat recreativa més activa. A es Pujols, la zona més turística de Formentera, es troba la majoria de bars musicals i les dues úniques discoteques de l'illa.

Gràfic 4.4: Mapa de l'illa de Formentera

El nucli urbà més poblat és el de Pujols (1).

La capital de l'illa, on hi ha l'Ajuntament, és Sant Francesc (2)

L'hivern es produeix un gir cap a la introversió. A partir d'octubre, la població jove, que a l'estiu ha treballat en el sector turístic i participat de la marxa, torna al ritme habitual concentrant-se en els pocs bars que romanen oberts o reunint-se en cases privades, on és freqüent el consum de begudes alcohòliques i de haixix o marihuana.

Problemes derivats de la diversió nocturna

La idea que tenen molts dels visitants que arriben a Eivissa és que "aquí val tot". I això es tradueix en beure a qualsevol lloc, deixar ampolles i restes de menjar, orinar al carrer, fumar porros on els ve de gust o prendre drogues en els locals. 'Això és el que es ve a fer aquí', afirmava un dels turistes entrevistats. Per a alguns la llibertat consisteix en un relaxament de les normes bàsiques d'educació i convivència. Bona part dels qui visiten Eivissa podrien definir-se com 'contraculturals' i, segons la seva opinió, això els autoritza a actuar al marge de les normes o, en tot cas, adaptant-les a la seva idea de 'llibertat'. Aquest comportament sovint dona lloc a conflictes entre col·lectius, a més de molts problemes que han d'assumir la població i les institucions.

El botellot és una pràctica habitual i cada vegada més freqüent en el nucli urbà d'Eivissa. Les persones que ho practiquen solen tenir al voltant de vint anys, beuen vi, sangria o cervesa de baix cost i fumen porros. Un altre hàbitat característic del botellot són els aparcaments de les discoteques i els seus voltants, on es practica en els propis cotxes o en qualsevol banc proper a aquests locals. En aquests llocs comença a partir de les dotze o la una de la matinada, en funció de la festa a la qual assisteixi, i es perllonga entre una i dues hores fins que s'accedeix al local. Són els llocs "preferits" per beure i prendre drogues, principalment porros, abans d'entrar a les discoteques. Les begudes són de major graduació, com vodka, whisky, rom o ginebra, normalment de bones marques. Les discoteques intenten accions per dissuadir els grups que es concentren en l'àrea de la discoteca, però el seu èxit és més aviat escàs.

L'acumulació d'escombraries a l'àrea del botellot és habitual i una de les escenes més lamentables de la nit. En les zones de pas entre locals, com passa als carrers del "West -End", sol haver prou brutícia, sobretot els caps de setmana, quan és fàcil trobar-se amb ampolles i restes de menjar a terra. Les papereres estan plenes i és habitual trepitjar vidres. El mateix passa a Platja d'en Bossa, en les àrees on es concentren bars i en aparcaments. Però no seria just atribuir tota la brutícia que es troba en aquests llocs a la pràctica del botellot.

Les promocions de begudes alcohòliques són freqüents. Hi ha ofertes que inciten a beure, com les *happy-hours*, o invitacions específiques per a dones joves i atractives. Això contribueix a que proliferin les situacions d'intoxicació que ofereixen la pitjor cara de la nit. Els carrers del “West-End”, a les quatre de la matinada, són un exemple.

Aconseguir drogues en les àrees recreatives és molt fàcil, tot i la freqüent confiscació de partides per part de la policia. Hi ha un micro-mercat molt extens del qual participa tant la població local com els turistes. Les festes privades, tant en cases com a iots, són llocs privilegiats per a aquests negocis. Destaca també la zona del “West- End”, a Sant Antoni, on són freqüents les detencions, i Platja d'en Bossa

La contaminació acústica és motiu de queixa de molts residents i turistes. A Eivissa la majoria de la gent treballa durant el dia i a més també hi ha molts turistes que no tenen interès en les activitats nocturnes i prefereixen les diürnes. Per tant, el renou suposa un dels principals problemes en aquelles zones on se superposa l'activitat nocturna a la residencial, on els veïns necessiten dormir. Això passa, per exemple, al Port on a la gran quantitat de locals i negocis oberts s'afegeix la voràgine de les desfilades de les discoteques al mig del carrer. També a la zona de la Marina, on l'oci concentra una activitat important a partir de les últimes hores de la tarda fins a les quatre de la matinada. Una altra zona sorollosa la constitueixen els carrers Felip II i Carles V a la mateixa ciutat d'Eivissa.

En els ambients nocturns d'Eivissa predomina la cordialitat. Una excepció és el “West-End”, a Sant Antoni, on són freqüents les baralles i agressions, principalment entre joves britànics, però en les què també hi participen joves residents. A més d'agressions físiques es produeixen altercats, destrucció de mobiliari urbà, vandalisme, etc. Amb tot això, la presència policial ha esdevingut una necessitat.

Un altre bloc al qual hem de prestar atenció el constitueixen els problemes circulatoris. Encara que hi ha una bona xarxa de transport públic, el cotxe és àmpliament utilitzat, potser per la comoditat i autonomia que proporciona. Com que l'espai disponible, tant per a la circulació com per a l'aparcament és limitat, a determinades hores es generen grans retencions.

La dificultat per trobar aparcament és un risc perquè és la base de tensions, discussions i baralles, a més, la manca d'aparcament afavoreix que diversos joves es reuneixin per utilitzar un sol vehicle, el que de vegades té com a conseqüència una incitació mútua cap a determinats comportaments de risc. D'altra banda, que diversos joves comparteixin vehicle no sempre vol dir que el condueix un que no hagi begut ni pres altres drogues.

A les institucions de l'Illa els preocupen els efectes i els riscos relacionats amb la conducció de vehicles, per la qual cosa s'han posat en marxa programes adreçats a reduir els riscos

Hi ha un programa de disminució de riscos, el programa **A Prop** del Pla municipal sobre drogues de l'ajuntament d'Eivissa, l'objectiu és informar sobre la prevenció de riscos relacionats amb el consum de drogues, relacions sexuals, etc. La informació se situa en taules instal·lades en llocs propers als locals recreatius nocturns, o fins i tot dins dels mateixos, però aquest últim any han trobat poca col·laboració per part de la indústria i pràcticament no s'ha realitzat.

Hi ha altres programes orientats a reduir els riscos en la conducció. El Programa **O aparques el cotxe o aparques la festa**, també del Pla municipal sobre drogues de l'Ajuntament d'Eivissa, pretén reduir la freqüència de la conducció de vehicles sota els efectes de l'alcohol. La campanya compta amb la participació d'uns trenta locals de diverses zones que experimenten el potencial d'utilitzar alcoholímetres en la prevenció d'aquest risc.

Algunes discoteques han creat un servei d'assistència sanitària en els locals d'oci nocturn. L'empresa "Emergency Staff", es dedica a proveir aquest servei des de 2007. Segons càlculs de la pròpia empresa, al llarg de 3.578 hores de servei han atès 3.042 persones.

Alguns ajuntaments han dictat ordenances que permeten un major control del consum d'alcohol en llocs públics. En aquesta línia trobem Sant Antoni, que va aprovar la seva ordenança l'any 2006, o la ciutat d'Eivissa, que la va aprovar el 2009.

A partir de 2008, la major part dels ajuntaments d'Eivissa i el Consell Insular de Formentera, han dictat ordenances sobre els horaris dels establiments de tal manera que, entre el tancament de discoteques i bars musicals i la nova obertura han transcorregut almenys sis hores (fins i tot més de deu en algun municipi), de manera que s'impedeix de fet el funcionament dels *after*. A més, l'horari de tancament dels bars musicals és de dues hores abans que el de les discoteques, i la resta de bars de entre una i dues hores després del tancament d'aquestes, el que afegeix dificultats per mantenir l'activitat de manera ininterrompuda.

Amb l'objectiu d'oferir activitats alternatives, les principals entitats locals (ajuntaments i Consell Insular) realitzen esforços per promocionar una oferta d'oci més àmplia, per a tots els públics i al llarg de tot l'any, però especialment a l'estiu. Són un exemple d'això l'Eivissa Jazz, les Nits d'Òpera, les Ballades Folklòriques, o el Festival de Música, Graffiti i Breakdance.

Menorca

Menorca és l'illa més al nord i més occidental de les Illes Balears. La seva situació estratègica dins de la Mediterrània l'ha feta receptora de múltiples influències culturals.

L'economia de l'illa al llarg del segle XX es va caracteritzar per l'equilibri entre els sectors primari, secundari i terciari que es va allargar fins a l'arribada del turisme en els anys vuitanta. Aquesta expansió turística va provocar canvis importants tant en l'estil de vida dels seus habitants així com en el paisatge. No obstant això, aquesta expansió s'ha vist frenada i controlada amb la designació de Menorca com a Reserva de la Biosfera, i també per una conscienciació a favor de preservar els valors culturals i naturals de l'illa.

L'arribada dels turistes va afectar els horaris de treball i oci dels habitants de Menorca, i els va fer dependre de forma més acusada de l'estacionalitat. De tal manera que molts menorquins treballen de manera intensiva a l'estiu, durant la temporada alta, mentre que a l'hivern o no tenen treball o baixen molt el ritme. També, el contacte directe amb altres cultures, i en especial la britànica, ha provocat canvis en el concepte de l'oci, i comencen a proliferar els pubs i discoteques, inexistents fa uns anys.

Les zones d'oci a Menorca

La cultura de l'oci a Menorca és una fusió de tradició i modernitat. La tradició l'aporten les festes estiuenques que celebra cada municipi, que comencen al juny amb les festes de Sant Joan de Ciutadella i acaben amb les festes de Sant Nicolau de Monte Toro al setembre, alternant diferents localitats, d'acord amb el seu calendari festiu, cada cap de setmana durant tot l'estiu. D'aquesta manera, tant els joves de l'illa com els visitants, a part de les festes del propi municipi, poden gaudir de les que se celebren a les altres localitats, un circuit que es prolonga al llarg de tres mesos.

La modernitat ha comportat l'expansió de la festa en el temps, l'espai i els significats. El temps i l'espai de la festa s'amplien gràcies a la mobilitat que permet l'ús del cotxe, molt arrelat en els habitants de l'illa. El significat de la festa també canvia, encara que es manté arrelat a rituals i litúrgies com el consum d'alcohol, amb el tradicional gin, combinat ara amb altres drogues en el ritual de l'embriaguesa. Els joves són els que més han incorporat aquests nous elements.

A més de les festes populars, la indústria recreativa nocturna també s'ha expandit ampliant l'oferta. No obstant això, a diferència de les altres illes, a Menorca no es troben grans discoteques, només n'hi ha dues i no gaire grans. Predominen els locals petits en cada localitat i dues àrees molt populars en els ports de Maó i Ciutadella, on es concentren bona part dels locals nocturns de tota l'illa.

La vida nocturna menorquina també es troba marcada per una gran estacionalitat i és freqüent que pubs que obren les seves portes cada dia durant els mesos d'estiu, romanguin tancats al hivern o només obrin divendres i dissabtes. També és habitual que molts d'aquests establiments pateixin durant la temporada una espècie de transformació que fa que funcionin com cafeteries o restaurants durant el dia per convertir-se en locals de copes quan es fa fosc.

Entre els turistes es dona certa diversificació. Els catalans, els visitants provinents d'altres llocs de la Península i els italians solen compartir amb els illencs els espais d'oci nocturn, mentre que els turistes alemanys i els britànics prefereixen gaudir de la nit sense sortir de les diverses urbanitzacions on solen trobar-se els seus hotels i complexos turístics. Aquí caldria afegir que bona part del turisme que freqüenta Menorca ho fa per raons diferents a l'oferta d'oci nocturn.

Les festes en cases privades o les *raves* també existeixen i van en augment. Es realitzen trobades promoguts per particulars, i promocionats "boca-orella", que solen

tenir com a escenari alguna de les nombroses platges verges de l'illa. Durant els últims tres anys, un exhaustiu control per part de la policia i del Servei de Costes ha produït un descens dràstic d'aquestes celebracions en què el consum de tot tipus de drogues, legals i il·legals, constitueix una constant. No obstant això, de tant en tant, encara s'organitza alguna d'aquestes *raves*, com la celebrada el setembre de 2009, quan es va organitzar una espècie de reunió del col·lectiu més "hippie" i d'altres interessats en temes "alternatius" a la platja de Cala en Porter. L'ús de drogues era evident i explícit, ja que una de les activitats principals, descrita com una mena d'atracció publicitària, era el consum de mescalina, *ayahuasca* o *peiot*, per aconseguir un estat de connexió total amb les "energies de l'univers". Una particularitat d'aquestes *raves* és que solen estar promogudes per gent de fora de l'illa, el mateix que els assistents, i que formen part de l'oferta extraoficial d'oci menorquí.

Les festes privades també evolucionen cap a nous formats. Durant l'estiu de 2009 s'ha vist com en diversos horts tancats a l'extraradi de poblacions es muntaven una mena de restaurants-pubs-raves que obren les seves portes en nits puntuals i es fan publicitat mitjançant rètols més o menys aconseguits penjats al carrer.

Entre el col·lectiu d'immigrants d'origen sud-americà es poden apreciar diferències d'acord amb el seu origen, de tal manera que, els d'origen argentí i brasiler solen barrejar-se amb el públic menorquí, català i espanyol en general, així com amb els italians. Mentre que els provinents de països com Equador o Bolívia solen formar els seus propis grups. En el cas de Maó, aquests últims solen celebrar una mena de botellot multitudinari en les proximitats de l'estació d'autobusos de l'Esplanada, mentre que a Ciutadella, es solen reunir en un solar ruïnós que albergava antigues instal·lacions militars.

Els turistes anglesos, i en menor mesura els alemanys, solen començar la nit abans que els menorquins i finalitzar-la també abans, triant entre les diferents activitats que els ofereixen els establiments dels hotels o apartaments en els quals es troben allotjats. Per tant, no és habitual veure turistes anglesos o alemanys gaudint dels locals de copes i discoteques dels ports de Maó i Ciutadella. També, des dels mateixos hotels, se'ls recomana que no participin en els *jaleos* de les festes menorquines. Si surten, aquest col·lectiu sol freqüentar els locals tipus cerveseria o pubs d'estil irlandès. Una peculiaritat d'aquests establiments és que solen combinar l'oferta de menjar durant el dia, amb l'oferta dels còctels o cerveses més populars en els seus països durant la nit. A diferència dels llocs freqüentats per menorquins, aquests locals solen tancar les portes sobre les dotze de la nit, no prolongant-se més de les dues de la matinada.

Al port de Maó s'amalgamen els locals d'oci més populars, concentrant una varietat de restaurants, botigues i bars musicals que comparteixen públic. També són característiques del port de Maó les terrasses d'aquests bars, que criden l'atenció per la gran quantitat de taules i cadires que les poblen. Aquestes terrasses es troben sempre plenes a vessar de joves en la vintena i fins i tot menys anys.

Gràfic 4.5: Geografia de les zones d'oci a Menorca

Les àrees recreatives més populars són els ports de Ciutadella i Maó. Les discoteques no solen ser una alternativa habitual per als joves de Menorca, i se'n troben només dues, una al voltant de Maó i una altra en unes coves naturals del municipi d'Alaior, que constitueix una atracció turística pel seu encant natural i el seu significat mitològic.

La vida recreativa nocturna de Ciutadella es concentra al voltant de tres nuclis principals que es troben relacionats entre si, ja que els joves van passant d'un a un altre en el transcurs de la nit. El primer es troba en el casc antic, amb bars i pubs distribuïts en els seus carrers, el segon a la Costa de Baixamar, que funciona com un preàmbul del tercer, situat al voltant del Pla de Sant Joan, on es troba la principal concentració de bars musicals i de copes de Ciutadella.

Les festes de Sant Joan (24 de juny), a Ciutadella, tenen gran afluència de públic arribant a triplicar la població durant els dies previs i els posteriors. La seva projecció és d'abast internacional encara que la major part dels assistents forans són mallorquins i catalans. Però la infraestructura d'oci nocturn de la ciutat dóna la possibilitat a veïns i visitants d'estendre la festa a cada cap de setmana en temporada baixa i a cada nit durant l'estiu.

La principal discoteca de Menorca es troba situada en un conjunt de coves a Cala en Porter. Els seus clients són principalment turistes que acudeixen atrets per la singularitat d'aquestes grutes en un precipici obert al mar. La seva llunyania de les zones principals d'oci i la dificultat per arribar-hi en transport públic fan que no sigui freqüentada per la població de l'illa. El preu de l'entrada (24 € amb consumició inclosa), elevat si ho comparem amb el conjunt de l'illa, també podria actuar com un element dissuasiu.

Problemes

El consum d'alcohol, a Menorca, és habitual i poc moderat. A més, aquest consum d'alcohol no és exclusiu dels joves sinó que gent d'edat més avançada ho té també incorporat amb absoluta normalitat, i en abundància durant el seu temps lliure.

El consum de drogues il·legals, així com la seva venda, també són evidents. El predomini del món rural, així com una certa consciència ecològica que reivindica el retorn al món saludable, fa que en totes les illes es planti marihuana per a consum propi i en això els joves de Menorca no representen una excepció. Altres drogues solen arribar a l'illa per altres medis.

Les drogues formen part de la vida recreativa nocturna menorquina, i els seus efectes són més fàcils d'observar entre els consumidors que freqüenten el port de Ciutadella que en altres localitats de l'illa. Des del Servei d'Urgències de Ciutadella, ens informen que els comes etílics, les ferides produïdes a baralles violentes i els problemes

derivats de l'abús i /o combinació de diverses substàncies són habituals i destacables per nombrosos durant les nits del cap de setmana, tant en estiu com al hivern.

El botellot és una realitat nova sorgida en els últims anys. Després d'una ràpida expansió, ara sembla que està relativament controlat. El que ha passat, però, és que donada la pressió social (protestes de les associacions de veïns) i policial, el botellot només s'ha desplaçat a llocs menys visibles. En l'actualitat es celebra en un terreny privat, situat a deu minuts a peu del centre en direcció a sa Farola, enfront de Cala en Busquets, al qual s'accedeix saltant la tàpia.

Tant en les zones de botellot com en els ports, on es concentren els locals nocturns, el soroll és una constant. No es realitzen controls de decibels ni d'aforament en horari nocturn, per la qual cosa no es practiquen en la majoria d'establiments que hem visitat i analitzat.

A Ciutadella crida l'atenció la gran quantitat de tassons i ampolles trencats que omplen la *colàrsega* (l'extremitat més allunyada de la boca del port), així com la gran quantitat d'escombraries generada que acaba, en gran part, flotant a l'aigua o, directament, sobre les embarcacions amarrades en aquesta zona.

Les escenes de tensió i violència també constitueixen part de la vida nocturna. En els ports es troben els bars tradicionals de pescadors que obren a les sis del matí. En ells es produeix una barreja estranya de gent on conflueixen aquells que comencen a retirar-se, després d'haver passat la nit en els diversos clubs; aquells, de més edat, que comencen a mostrar signes d'excitació després d'un peculiar esmorzar amb ginebra; i aquells altres que, en un estil més familiar, es disposen a esmorzar tranquil·lament amb els seus fills.

Els primers solen anar en un estat etílic acusat i, en alguns casos, excitats pel consum al llarg de la nit d'altres drogues. I com és d'esperar, els conflictes esclaten a la mínima. Hi ha baralles provocades per petits frecs o malentesos entre aquests clients i membres del personal que intenten posar ordre. Entre els incidents desagradables que descriu el personal dels bars es troben les baralles, les discussions violentes, el consum descarat de drogues (i el conflicte que esclata quan es fa una crida d'atenció o es recorda la prohibició de consumir drogues il·legals dins del local), el renou exagerat i les escenes escandaloses.

L'opció preferida dels menorquins per desplaçar-se és utilitzar el vehicle propi. El transport públic, a més de ser precari, acusa una gran estacionalitat. Hi ha dues línies especialment útils per als usuaris de la nit, les línies *Bus Nit* i *Jaleo Bus*. La primera funciona les nits de divendres i dissabtes entre Maó i Ciutadella durant tot l'any, la segona té com a destinació les localitats que celebren festes i només circula a l'estiu. Els seus usuaris principals són aquells adolescents que encara no disposen de cotxe propi.

Gairebé cap local respecta els horaris oficials. És una constant que els establiments d'oci nocturn de Ciutadella, tant els que es troben en el casc antic com els del Pla de Sant Joan, tanquin més tard del que caldria. Durant les setmanes de la recerca, hem trobat locals que segueixen oberts a les vuit del matí.

Mallorca

L'activitat recreativa nocturna a l'illa de Mallorca constitueix, des de fa mig segle, un dels seus principals atractius. Mallorca és pionera a un oci nocturn, vinculat a locals amb *glamour*, on una elit d'artistes i burgesos desenvoluparen ambients de fantasia en què la música i el ball tenien un lloc preferent. La 'moguda' nocturna es va iniciar en algunes àrees de l'illa, bàsicament a Palma, i en concret a la zona de Gomila. Amb el temps l'activitat de l'oci nocturn s'ha anat estenent, forma part de la imatge de marca de l'illa i és una de les principals raons per les quals molts la visiten.

D'acord amb xifres oficials, en el conjunt de l'illa de Mallorca hi ha 1.027 discoteques i clubs (1 local per cada 957 habitants) i 4.002 bars i altres establiments on se serveix alcohol (un per cada 246 habitants). Aquestes xifres es troben per sobre de la mitjana nacional. Dels locals esmentats, aproximadament la meitat d'ells es troba a Palma i la majoria es pot definir com de capacitat mitjana i petita, comptant amb només cinc discoteques que puguin qualificar com a grans (amb una capacitat per més de 1000 usuaris). També Calvià compta amb una extensa xarxa de locals i àrees, i una de les discoteques més grans, amb un aforament de 4.000 persones, està en aquest municipi. El nord i el sud-est de l'illa també compta amb àrees recreatives, encara que més marcades per la temporalitat i el turisme.

Igual que en les altres illes, les àrees recreatives més populars de Mallorca es concentren en les poblacions i zones turístiques pròximes al mar, ja siguin ports o platges. Atesa la diversitat que ofereix, hem distingit quatre grans zones. a la **Zona 1** es troben al Port de Pollença i el Port d'Alcúdia que comparteixen clientela amb la població local de Raiguer, la **Zona 2**, Calvià, constitueix una de les principals cites per al turisme, la **Zona 3**, Palma, és la que reuneix més locals i usuaris, i la **Zona 4**, el Migjorn i Llevant, l'activitat recreativa es mostra dispersa principalment en quatre municipis i una platja del sud i est de l'illa.

Gràfic 4.6 : Zones on es troben les àrees recreatives mes populars de Mallorca

Zona 1: Port de Pollença i Port d'Alcúdia

Zona 2: Calvià

Zona 3: Palma

Zona 4: Migjorn i Llevant

Zona 1: La vida nocturna a Pollença, Alcúdia i poblacions del Raiguer.

Les poblacions de la zona del Raiguer i del nord de Mallorca presenten trets característics quant a la forma en què els joves duen a terme les activitats d'oci nocturn d'acord amb les estacions de l'any. Durant l'estiu bona part d'aquestes activitats es desenvolupen a les zones de la costa, com els ports d'Alcúdia i Pollença, amb una bona oferta d'oci nocturn. Una altra part no menys important té lloc a les revetlles i festes populars estiuenques, que gairebé cada cap de setmana congreguen gran quantitat de joves de les poblacions veïnes.

A l'hivern, l'oci nocturn se circumscriu al voltant dels pobles de l'interior de l'illa, i els seus bars i pubs tornen a cobrar vida. També se celebren reunions a casa d'algú o festes privades.

Al municipi de Pollença poden distingir-se dues grans àrees recreatives, una dins el nucli urbà i una altra al port. A la primera, l'oferta d'oci nocturn baixa la seva intensitat a l'estiu, especialment en els mesos d'agost i setembre. Encara que la gent jove segueix trobant-se en algun bar del poble, després de la primera copa es traslladen a qualsevol de les festes populars o als locals d'oci que ofereixen a l'estiu els ports de Pollença o Alcúdia.

Els joves alcudienecs són el col·lectiu que participa més activament en la vida recreativa, tant diürna com nocturna, del Port d'Alcúdia. Aquest col·lectiu s'estén des dels 13 als 25 anys i té com a activitat principal trobar-se amb un grup d'amics per passar l'estona. Els joves dels pobles veïns arriben al vespre, durant el cap de setmana, especialment en els mesos d'hivern, per gaudir de les diverses activitats ofertes pels locals del Port. Allà trobem a joves fonamentalment de poblacions veïnes (sa Pobla, Campanet, Pollença i Muro) i fins i tot de l'interior (Inca, Sineu, etc.) que es desplacen gairebé sempre en cotxe privat. A l'estiu, participen de les festes populars així com la població turística, entre la qual predominen els anglesos, seguits d'alemanys i espanyols. Per a tots ells, el Port d'Alcúdia manté un entramat enorme de serveis que inclou pistes de bitlles i sales de jocs, discoteques, bars i pubs; locals on serveixen dinars les 24 hores del dia, i tot un ventall de possibilitats que intenta complaure a tot el món.

Problemes més freqüents a la Zona 1

El consum d'alcohol és el principal problema, encara que el consum de drogues il·legals el segueix a poca distància.

La pràctica del botellot, tot i que encara vigent, sembla que ha anat disminuint durant els darrers anys. Els joves de Pollença el realitzen en grups petits (de 6 a 12 persones) en diferents llocs del municipi. Normalment aquestes ubicacions es troben als afores i, per tant, es necessita cotxe o moto per accedir-hi. Al terme municipal d'Alcúdia, especialment en el Port, hi ha zones on en determinats dies de la setmana també es practica el botellot.

També hi ha consum de drogues il·legals. Els punts de venda es concentren als voltants de les discoteques i bars, encara que també es pot trobar en altres zones del municipi accessibles als joves. En general, aquests punts són força coneguts.

En les zones de bars es produeix renou. És una conseqüència assumida, sobretot en els ports i especialment a l'estiu. Però no falten les protestes de la població resident.

Fa uns anys, arran de certs actes vandàlics que es van produir, es va posar en marxa a Pollença el que es va anomenar Consell Jove. Es tractava d'una iniciativa de l'Àrea de Joventut i la Policia Local que integrava a diversos grups del municipi. Aquest Consell ha deixat de funcionar i encara que semblava que la violència i les baralles

relacionades amb l'oci nocturn havien estat un fet esporàdic, en l'últim any dos joves han mort en incidents d'aquest tipus.

Durant la nit no hi ha transport públic. Com a conseqüència, els joves que volen desplaçar-se a les àrees on es troben els locals han de fer ús del seu cotxe. A part dels problemes d'aparcament que es generen en els ports, el risc principal són els accidents. De vegades hi ha controls policials a les rotondes de sortida, però no són suficients. Una altra iniciativa de la Policia Municipal és la realització de sessions informatives a instituts i escoles sobre els riscos de la conducció sota els efectes de drogues i tòxics. I cal esmentar també un servei de "taxi gratuït", posat en marxa per un local dels afores de Pollença, per evitar que els joves utilitzin el cotxe després de consumir alcohol.

Encara que l'accés dels menors a discoteques i bars de copes està prohibit, durant les visites a aquests establiments se'ls ha vist allà amb força freqüència. El control d'edat a l'entrada només sol realitzar-se en les hores punta, quan els locals comencen a estar al complet.

Fa al voltant de quinze anys, per iniciativa de les administracions insular i municipal, es van crear en varis municipis de la zona comissions de prevenció del consum de drogues, formades per tècnics en prevenció, serveis municipals, mestres, APA, empresaris i comerciants. Aquestes comissions van activar programes per prevenir la venda d'alcohol a menors en comerços i bars. També va tractar problemes com el del botellot, la conducció sota els efectes de l'alcohol, i el consum de drogues entre d'altres. Cap d'aquestes comissions segueix activa en l'actualitat.

Zona 2: Calvià

Les zones recreatives d'aquest municipi es troben localitzades en quatre enclavaments que coincideixen amb els llocs més proveïts en places hoteleres. Aquests són Portals Nous, Magaluf, Santa Ponça i Peguera. Totes elles es troben a la costa i són visitades per milers de turistes durant la temporada alta (de maig a setembre). A l'hivern, la majoria de locals nocturns tanca, quedant menys d'una cinquena part oberta tot l'any per a l'ús i gaudiment dels residents.

Els locals recreatius d'aquesta zona són de capacitat mitjana i petita. Únicament dues discoteques, a més de la sala de festes del casino amb capacitat per més de mil persones, sobrepassen aquesta talla. Durant els dos últims anys s'ha establert una certa tendència a obrir locals amb *table dance*, que es concentren en les zones de Magaluf i Santa Ponça. Allà es troben dones que ofereixen espectacles de *strip-tease* mentre els clients consumeixen begudes. La seva entrada és gratuïta i, oficialment, no s'exerceix en ells la prostitució.

L'hora de tancament dels locals és les quatre del matí per als bars i les sis de la matinada per a les discoteques i clubs. Al municipi no es practica el botellot ja que els preus de les begudes en els establiments són molt econòmics i el municipi no té aquesta cultura, si bé és cert que els residents que el solen practicar es traslladen per això a Palma.

Magaluf

Durant l'època estival la zona es massifica de turistes que cerquen sol, platja i vida nocturna amb tots els seus condiments. El col·lectiu principal és el de joves britànics, entre divuit i trenta anys, que ve a passar les seves vacances estivals. Recentment s'han posat de moda també els paquets de viatge amb comiats de solter/a. Els mesos fora de temporada, l'activitat nocturna redueix. L'oferta hotelera té 19 hotels i 11 apartohotels de tres i quatre estrelles. Al marge d'aquesta oferta hotelera oficial, també

s'ha estès el lloguer d'apartaments entre particulars en els períodes estivals. Els turistes que visiten Magaluf tenen un perfil molt definit, són gent jove, de poc poder adquisitiu, que ve a la recerca de platja, sol, sexe i alcohol.

Hi ha un gran ventall d'establiments recreatius: discoteques, bars de *topless* bars, cocteleries, restaurants, botigues de *souvenirs*, restaurants *fast food*, joieries, multitud de tavernes, parcs aquàtics i temàtics, bars amb *tabledance*, salons recreatius, i fins i tot un casino. Aquesta oferta comercial a mòdic preu, compta amb un dels millors escenaris, envoltat de platges i llums de neó. Els turistes anglesos (encara que també hi ha una minoria de escocesos i irlandesos) es troben amb una zona pensada únicament per a ells. Els cartells publicitaris estan en anglès, les televisions sintonitzen la programació anglesa, troben sense dificultat menjar típic del seu país o, si no *fast food*, menjar acceptat internacionalment pels joves. Magaluf és un punt de trobada ideal per a joves que busquen oci consumista a bon preu i banyat en un càlid clima. S'organitzen excursions des de tots els punts de l' Illa per assistir a les festes de les discoteques de la zona.

Els espais recreatius estivals de Magaluf són molts, encara que el principal es concentra als carrers de Punta Ballena i Torrenova, plens de pubs i discoteques. En caure la nit, la zona esdevé un lloc de pas i de trobada on els joves anglesos poden passar-se hores saludant compatriotes mentre van bevent, normalment en tassons de plàstic, consumicions dels pubs veïns. La principal activitat durant la nit és la ingestió de begudes alcohòliques en grans quantitats. Els turistes d'aquesta zona són molt donats a barrejar diferents begudes i formats. "Xupitos", "pintes" (mesura anglesa de gerra de cervesa), combinats, còctels. També, durant la nit, se solen realitzar pauses obligades per ingerir aliments (hamburgueses, pizzes, *kebabs*, etc.).

El sexe ocupa un lloc important en la festa nocturna. En la gran majoria de pubs i discoteques hi ha màquines de condons i en alguns fins i tot expenedores de feromones, que asseguren potenciar l'atractiu. No és estrany trobar locals on els *disc-jockeys*, mitjançant jocs, conviden als clients a despullar-se o simular escenes de sexe davant d'un públic entregat. La platja és un espai públic molt utilitzat pels turistes per mantenir relacions sexuals, prendre alcohol i drogues. Aquestes zones solen estar vigilades per personal del concessionari de la platja, que avisa a la policia en cas d'altercats.

Hi ha també gran quantitat de locals privats. Podem trobar des de l'animació a les terrasses dels hotels fins a clubs de platja. Les festes privades se solen realitzar a l'hivern quan el lloguer de pubs i discoteques resulta més assequible. Això permet a diferents grups de joves organitzar festes exclusives (aniversari, celebracions de Nadal, comiats de fadri/na, *after-hours* ...). Són festes il·legals, conegudes només per gent que es mou en aquests ambients, i alguns usuaris solen ser els mateixos empleats que treballen a la zona. Si bé és cert que a Magaluf no existeixen *afters* oficials, es poden trobar cafeteries que tanquen a les quatre de la matinada per obrir de nou a les sis. Aquests locals serveixen de refugi als turistes que volen seguir la marxa.

Portals Nous i Costa d'en Blanes

Portals Nous és una zona residencial definida per un port esportiu que s'ha erigit com a centre del turisme i la diversió nocturna d'elit. A la zona es troben locals nocturns que comparteixen espai amb alguns restaurants de renom, així com les botigues d'indumentària més exclusives i comerços nàutics especialitzats. Als voltants de Portals Nous es troba la Costa d'en Blanes amb platges, àrees de diversió i zones residencials. Les dues zones formen una unitat.

En aquesta zona els pubs i bars musicals estan dirigits a una clientela elitista i ofereixen qualitat i exclusivitat. A l'estiu, hi ha afluència de turistes amb poder

adquisitiu alt que es barregen amb els estiuejants que tenen una segona residència a la zona. Encara que els preus actuen de primera tria en la selecció de clients, l'atracció del lloc captiva també a membres de les tripulacions i residents de municipis propers als que agrada compartir espais amb l'elit.

La vida diürna transcorre entre els iots, la platja i els restaurants amb terrasses. Amb l'arribada de la nit, la platja queda deserta i l'activitat es concentra al port esportiu. Els pubs reben als seus clients després que aquests hagin sopat en els restaurants de la zona. Tots els pubs fan ús del dret d'admissió i exigeixen una indumentària d'acord amb la posició social dels clients. Els preus de les begudes són alts.

Les baralles i altercats són molt esporàdics. La zona presenta un aspecte molt net i cuidat i a més compta amb un equip de seguretat privada del mateix port. No hi ha problemes de consum d'alcohol a la via pública. Tampoc sol haver discoteques en actiu i a partir de les dues de la matinada, l'ambient va disminuint progressivament fins a les quatre, hora de tancament. El renou tampoc constitueix un problema. Les terrasses, tant dels bars com dels restaurants, solen ser tranquil·les i no utilitzen música (ni tan sols ambiental). Tampoc es concentra gent fora dels locals. La música que s'ofereix en els pubs, ja sigui en viu o punxada, només se sent a l'interior del local perquè estan molt ben insonoritzats.

Santa Ponça

Santa Ponça, per les característiques de la seva oferta recreativa nocturna, es pot considerar la germana petita de Magaluf. Concentra un important turisme familiar, però també de joves que arriben a la recerca de platja, sol i festa nocturna. L'edat de la majoria dels visitants en temporada alta, igual que a Magaluf, oscil·la entre els divuit i vint i vuit anys. L'oferta d'activitats diürnes en aquesta zona és una mica més limitada. Compten amb la platja (o la piscina de l'hotel) a més dels restaurants, comerços i pubs.

Aquí també resideix un col·lectiu de visitants que té una segona residència. Són persones de classe mitjana i mitjana alta que cerquen la tranquil·litat de la part menys turística de la població. Aquest segment gaudeix de cales i platges petites, té un club nàutic on s'ofereixen cursos de submarinisme i, en època estival, freqüenta bars i pubs per a la clientela nacional.

L'estacionalitat és un element crucial a Santa Ponça. Durant l'estiu, el trànsit de turistes és continu i la major part de l'oferta recreativa va dirigida a ells. En els locals, per exemple, la música que s'escolta sol ser els èxits dels seus països d'origen, alternant amb els èxits internacionals del moment. A l'hivern, l'oferta es redueix a restaurants, cafeteries i alguns pubs d'ambient nacional. De manera esporàdica, es realitzen festes *techno* per a joves residents. Aquestes solen celebrar-se en discoteques que, en perdre la clientela de turistes, es lloguen per a esdeveniments als joves de la zona a un preu assequible.

En aquesta última dècada alguns conflictes, com discussions i baralles, han anat en augment especialment en els hotels i comerços.

Peguera

A més dels turistes, en aquesta zona també resideixen els treballadors dels sectors turístics, i els que habiten les urbanitzacions de luxe i xalets. Però el destacable d'aquesta zona és que predomina el turisme familiar.

Peguera compta també amb una discoteca, freqüentada per residents locals, que constitueix un dels seus principals atractius (tanca les portes a les sis del matí, tant al

hivern com a l'estiu). La resta dels locals, restaurants, bars i pubs, es troben en la seva majoria pensats per a turistes, principalment de nacionalitat alemanya i intenten recrear un ambient germànic.

A diferència d'altres zones, com Santa Ponça o Magaluf, el turisme de Peguera és de classe mitjana-alta, encara que sense arribar a ser tan elitista com el de Portals Nous.

Problemes més freqüents a la Zona 2

Magaluf i Santa Ponça són les zones de major risc. Fa pocs anys, els voltants de Punta Ballena cada nit es convertien en un camp de batalla entre grups enfrontats de *hooligans*, que havien de ser controlats per la Guàrdia Civil o la Policia Local. En l'actualitat aquesta situació s'ha corregit però han sorgit altres riscos com un increment de la inseguretat, de la prostitució, i del tràfic de drogues. Tant és així que, algunes entitats ciutadanes de Calvià s'han organitzat per fer front comú a la creixent inseguretat de la zona de Magaluf. La contaminació acústica és també intensa en aquestes dues zones.

El consum d'alcohol és constant, dia i nit, i forma part de la promoció turística de llocs com Magaluf o Santa Ponça, on resulta assequible i de fàcil adquisició. Les botigues de la zona mostren en primera línia aparadors proveïts de tot tipus de begudes d'alta graduació.

A Magaluf és un clàssic trobar a persones embriagades o drogades al mig del carrer, i fins i tot fa broma amb això. Es pot veure a gent borratxa i també les humiliacions exercides pels companys, pintant-se la cara o el cos i fent-los fotos en postures poc elegants.

Durant el treball de camp, el PAC de Santa Ponça, que es manté obert les 24 hores del dia, ens va informar que les intoxicacions, ja siguin etíliques o per drogues, solen ser freqüents. Els hotels, per la seva banda, tenen contractada assistència mèdica privada per atendre possibles casos.

El consum abusiu d'alcohol fomenta les baralles entre turistes sense motiu aparent, encara que aquests altercats solen durar molt poc i no sol ser necessària la intervenció del personal sanitari. A Magaluf, una zona provadament conflictiva, sembla que la violència i els actes delictius tendeixen a disminuir. A Santa Ponça, per contra, creixen.

El botellot pròpiament dit, entès com a grans col·lectius de joves que beuen al carrer, no es practica a Magaluf, però trobem petits grups de joves que consumeixen alcohol a la via pública. Això provoca un gran soroll i enrenou durant tota la nit, amb les conseqüents queixes i denúncies per part dels veïns.

Les drogues il·legals també són d'ús comú, encara que bàsicament es coneix de la seva existència per les intervencions policials. De les partides es pot deduir que existeix un micro mercat important organitzat per alguns joves turistes, que s'encarreguen de proveir de drogues als seus compatriotes, el que els permet finançar la seva estada. També hi ha altres col·lectius de residents i immigrants que participen en la venda.

En zones molt controlades i exclusives com Portals Nous la venda de drogues és invisible per al visitant, si bé és cert que s'hi mouen alguns traficants coneguts pels cambrers dels bars. La droga que més circula allà és la cocaïna.

La prostitució també ha anat en augment durant els últims anys a Magaluf i Santa Ponça, convertint-se en un gran problema però també en un gran negoci. Una normativa municipal (del 2004) sanciona les prostitutes que exerceixen al carrer, però, hi ha els prostíbuls i han proliferat altres alternatives com els locals de *table dance* i locals de balls eròtics que ofereixen entrada lliure o entrada amb consumició. Encara

que en l'interior d'alguns clubs està prohibit mantenir relacions sexuals, s'ofereix la possibilitat de llogar sales privades perquè les ballarines realitzen balls privats.

Les relacions sexuals es practiquen en diversos contextos. Si són entre joves anglesos, solen utilitzar la seva habitació d'hotel o la platja, a altes hores de la nit. Quan el intercanvi es produeix amb prostitutes, es busquen carrerons, pàrquings o portals d'edificis. La tensió que la prostitució de carrer genera a Magaluf ha estat notòria en les diverses manifestacions celebrades en contra. L'ús de la platja és una constant en tot el municipi.

Dins dels programes municipals per a prevenir els problemes de trànsit de vehicles hi ha la creació de la zona blava, que només funciona en els mesos de temporada alta (de maig a octubre) i només durant el dia. A l'estiu, sobretot durant el dia, hi ha manca d'estacionaments, però no es pot considerar un problema greu. La vida nocturna es realitza bàsicament a peu, i és tanta l'oferta i tan variada que no resulta necessari sortir de la zona. En casos necessaris s'utilitza el taxi.

Existeixen controls periòdics de policia, que no van dirigits als turistes sinó als residents o gent que vingui d'altres llocs del municipi. El seu objectiu és detectar el transport de substàncies estupefaents, més que descobrir a conductors sota els seus efectes. Al 2009, l'Ajuntament va estrenar un sistema de control de conducció sota els efectes de substàncies prohibides, un test que es realitza mitjançant saliva (*Dräger DrugTest 5000*).

Tot i que cal tenir molt presents els problemes de la zona, també cal veure les possibilitats, perquè en elles es pot trobar l'antídot per a alguns d'aquests problemes. Calvià té una costa privilegiada que com que està ben organitzada amb serveis i diversificada atreu a una gran varietat de turistes. Tot el municipi es troba afectat per la gran estacionalitat que imprimeix l'arribada dels turistes, que suposen la seva principal riquesa. A més, és un municipi culturalment obert als turistes i als residents d'altres països, principalment europeus. És per això que, en cada zona i depenent dels seus residents, s'organitzen esdeveniments culturals i festius. Per exemple, Peguera ha importat el *Oktoberfest* (d'Alemania); Santa Ponça celebra el *Saint Patrick's Day*, festa nacional a la República d'Irlanda. També es compta amb una festa pròpia del municipi, iniciada fa uns deu anys, *les festes del Rei en Jaume*, on es commemora el desembarcament del rei Jaume I a la costa de Santa Ponça el 1229. La zona de Magaluf no es caracteritza per promocionar festes o tradicions, però, resulta peculiar per un moviment carnavalesc aparegut en els últims cinc anys. Cada nit es produeix una festa de disfresses que amenitza i dóna color a l'ambient.

Aquestes zones no han estat sempre així. En l'última dècada s'ha passat d'un turisme d'oci familiar a un turisme d'oci nocturn i platja. I això malgrat que es compta amb una bona oferta d'activitats alternatives: senderisme, gastronomia, paisatges, cicloturisme, golf ... però el percentatge de turistes que sustenta aquestes activitats és molt petit.

Als joves del municipi, mar i turisme els ofereixen oportunitats laborals i d'aprenentatge com, per exemple, els idiomes o els esports nàutics. Això pot suposar tant un factor de risc com de protecció, depenent de com gestionin aquestes oportunitats. En alguns casos, les possibilitats laborals entorn a les activitats turístiques i d'oci, també faciliten la participació en les festes i un major consum d'alcohol i altres drogues. Una orientació adequada dels més joves podria ser una passa molt important per al futur del municipi.

Zona 3: Palma

A Palma s'ubica bona part del moviment nocturn que es desenvolupa a l'illa i, fins i tot, a tot el país. Estem en la punta d'un model de diversió que, tot i estar en contínua

evolució, ha arrelat a la ciutat. En els seus inicis, ara fa més de quaranta anys, la diversió nocturna estava molt localitzada i era molt elitista. En l'actualitat, es troba dispersa en àrees, i organitzada segons estils, ambients i col·lectius. Els residents a la ciutat, i a tota l'illa, participen d'aquesta oferta, però a més Palma segueix atraient visitants de l'exterior per les seves possibilitats de festa nocturna.

Gràfic 4.7: Àrees recreatives a la ciutat de Palma

La vida nocturna de Palma es desenvolupa en una varietat de zones entre les quals destaquen el Passeig Marítim, Gomila, Can Pastilla i s'Arenal. Mentre que les dues primeres es troben a prop del centre de la ciutat, Can Pastilla i s'Arenal es troben a la platja (a uns 10 km del centre) i són les zones més freqüentades pels joves turistes allotjats als hotels que s'hi ubiquen. També es troben les àrees més petites com La Llotja, Santa Creu i Sant Magí.

Així mateix, durant els darrers anys, s'ha produït una certa tendència a obrir discoteques i clubs en antigues zones industrials dels voltants de la ciutat (per evitar problemes de soroll i aparcament) i, més recentment, s'ha inaugurat un macro centre d'oci en els marges de Palma que inclou discoteques i bars (dins el recinte i en els seus jardins) així com diversos restaurants.

En l'actualitat la vida nocturna majoritària se centra al voltant de locals de música pop (grans èxits) i *dance* encara que la ciutat ofereix també una gran varietat de subcultures per a diversos grups d'edat. L'hora de tancament dels locals és les 4:00 del matí per als bars i les 6:00 per a les discoteques i clubs.

El botellot s'ha convertit en un dels problemes que transcendeix aquest model d'oci. La ciutadania qüestiona tant la brutícia i el renou que genera, com el risc en termes de salut pública per als participants (alguns menors, consum abusiu, *binge drinking*, comportaments antisocials, problemes de trànsit, etc.).

El Passeig Marítim

És la zona de marxa més visitada, més cara i més glamurosa de Palma. La gran oferta de locals de copes del Marítim comporta un oci nocturn multitudinari que atreu població de tota la ciutat. Està al centre del litoral de la badia i té una extensió de dos quilòmetres i mig. En aquesta ubicació hi trobem les millors i més conegudes sales de festa i pubs de la nit mallorquina. Durant l'hivern és freqüentat tant per residents palmesans com de la resta de l'illa, i a l'estiu es sumen els turistes. Per tant, l'oferta d'activitats es manté durant tot l'any, encara que a l'hivern es circumscriu als caps de setmana. Constitueix la zona més prestigiosa i estratègica per la seva proximitat al centre de 'Ciutat' i el seu entorn nàutic i mariner.

La nit s'inicia prest, amb el públic que acudeix a restaurants per sopar o anar a concerts. Posteriorment, hi ha gent que va de copes als locals i d'altres que fan botellot al passeig, al costat del mar. El grup d'edat predominant durant la nit és de 15 a 35 anys, encara que també es poden veure persones de més de quaranta anys gaudint les terrasses. Hi ha locals per a tots els gustos, estètiques i edats. Amb gran varietat de discoteques, sales de festa, bars musicals, pubs i terrasses.

Gomila

Temps enrera aquesta zona era la de més *glamour*. Avui és el pati del darrere del Passeig Marítim. A Gomila es concentren les anomenades tribus urbanes i els alternatius. Llatins, *heavies* i *gais* han trobat a Gomila un hàbitat on gaudir de l'oci nocturn compartint les seves diferents identitats de grup. Però l'ambient actual no agrada als residents. Els veïns de Gomila se senten orgullosos del seu barri, i compten amb una associació de veïns molt implicada en la seva cura i en la reivindicació del seu valor històric i patrimonial. Així que aquests veïns ressenten l'aparició d'aquests grups alternatius per les seves conductes poc cíviques.

En els últims anys, el col·lectiu immigrant i gai ha reformat bars i discoteques, locals que en alguns casos van ser mítics fa diverses dècades. Durant el dia, Gomila és un barri atafegat. Compta amb una densitat de població de les més altes i manté una bona activitat comercial, en gran part negocis dirigits per i per a comunitats immigrants. A la nit, encara que canvia el públic, el barri es manté actiu. Obren els locals nocturns, estesos al llarg del carrer Joan Miró i els carrerons adjacents, que funcionen tots els caps de setmana de l'any. És una zona que no depèn de l'estacionalitat ni dels turistes.

La particularitat de la vida nocturna de Gomila és la seva heterogènia oferta de locals i ambients. Encara que hi ha distinció de 'tribus' aquestes es barregen en l'espai del botellot de la plaça de Gomila. Aquesta pràctica persisteix tot i que la zona ofereix preus molt assequibles i ofertes especials en les begudes. Després del botellot cada grup va als seus propis locals. El territori llatí s'estén des dels primers nombres de Joan Miró fins a la plaça Gomila. A la mateixa plaça comencen i es sobreposen el territori *heavy / gòtic* i *la ruta gai*. A Gomila sobreviuen diversos *afters* que comencen a partir de les sis del matí. Com que es tracta d'una oferta il·legal obren de forma intermitent al llarg de l'any.

Can Pastilla i s'Arenal

S'Arenal concentra un turisme de masses vinculat al sol, la platja i la diversió nocturna. La zona, eminentment turística, compta amb més de 30.000 places hoteleres. La seva estructura està conformada per hotels i apartaments edificats seguint la línia del mar, envoltats de comerços de *souvenirs* i roba, amb bars, gelateries, restaurants, llocs de

menjar ràpid i serveis per a turistes, al costat de tot això hi ha els locals d'oci, la majoria bars, pubs i algunes discoteques.

S'Arenal té el seu apogeu durant l'estiu. En aquesta estació, al llarg del dia, la platja rep població de totes les edats, on es barregen turistes estrangers i nacionals al costat de residents Palma. En caure la tarda i durant la nit, la zona més concorreguda és la que se situa al voltant dels Balnearis 5, 6 i 7. Encara que es pot veure a persones de tots els grups d'edat, el col·lectiu més visible són els joves alemanys allotjats en els hotels propers. En aquesta ubicació de troben dos carrers adjacents molt populars, la del Jamón i la de la Cervesa, amb locals d'estil germànic. Es poden trobar ofertes de begudes, com per exemple tres euros per un litre de sangria o sis pel de cubalibre. Allà s'han popularitzat unes palletes llargues de colors que permeten beure en grup d'un mateix cub. Una altra zona, a l'altura dels Balnearis 1, 2 i 3, és la freqüentada per holandesos, més tranquil·la i amb un ambient nocturn molt més relaxat que l'anterior. Els establiments d'oci no utilitzen com a reclam les ofertes de begudes ni es veuen joves consumint combinats de litre.

A Can Pastilla, es concentren també alguns locals, restaurants i bars per a residents i visitants locals. En aquesta zona hi ha poques aglomeracions i predomina un ambient festiu i relaxat. No hi ha consum d'alcohol al carrer i uns quants locals d'oci nocturn, molt populars, es mantenen oberts a l'hivern i a l'estiu.

Problemes detectats a la Zona 3

A Palma, a totes les zones on es desenvolupa la vida recreativa, els efectes col·laterals són importants. Els veïns es queixen que es veuen obligats a conviure amb el renou, la brutícia, les borratxeres, la consumició d'alcohol i altres drogues al carrer, les baralles i els robatoris, la densitat de trànsit i la prostitució. Tot això ha generat que les associacions de veïns en aquests barris s'enforteixin i actuïn. Alguns dels problemes més esmentats són:

El consum d'alcohol és el factor de risc més visible a totes les zones recreatives de Palma. El consum dels menors preocupa però sembla de difícil control per part de les autoritats. A S'Arenal l'abús d'alcohol es produeix en major mesura durant la nit i a l'estiu, i encara que les intoxicacions etíliques es produeixen al llarg de tot el dia, és a la nit quan es pot veure un major nombre de persones amb evidents signes d'ebrietat. Els serveis sanitaris que atenen S'Arenal, a l'estiu es veuen desbordats en múltiples ocasions. A més dels usuaris habituals atenen a la població flotant que va a urgències per haver ingerit massa alcohol o drogues, o amb cremades per haver-se quedat adormits al sol després de la ingesta. També han de fer front als resultats d'accidents i agressions, moltes vegades relacionades amb l'abús d'alcohol. Una altra de les conseqüències de la manca d'autocontrol que produeix el consum excessiu d'alcohol és l'elevada demanda de 'pastilles del dia després', tant per part de joves residents com de turistes, segons informa el centre de salut de la zona.

Se celebren botellots en moltes zones de Palma. Encara que el més popular és el del Passeig Marítim, també es practica a la zona de Gomila, a la Platja de Palma o al Polígon de Son Castelló. El botellot s'ha elegit com a l'activitat més practicada en el temps lliure dels joves; és una de les activitats preferides per a vuit de cada deu persones entre 17 i 20 anys de les Illes Balears⁴⁶. Aquest fet ha rebut dures crítiques per part de l'Associació d'Empresaris de Sales de Festa i Discoteques, així com del portaveu dels veïns del Marítim.

El massiu botellot del Marítim produeix gran quantitat d'escombraries. El mateix passa a Gomila, amb l'agreujant que aquesta última és una zona degradada a nivell urbanístic. Hi ha nínxols de brutícia, rates i infeccions, així com racons amb deixalles i permanent olor d'orina. La queixa dels veïns s'estén tant a la brutícia com a la

deixadesa cap a un llegat de construccions que hauria d'estar catalogat en comptes de contribuir amb la seva deixadesa a la degradació ambiental. També, durant l'estiu, al final de la nit un bon tram del passeig esdevé un abocador de brutor fins que una brigada de neteja ho soluciona cada dia a l'alba.

El consum i venda de drogues il·legals es produeix en totes les zones. De vegades, aquest consum és perceptible encara que sol dissimular cada vegada més. Al Passeig Marítim és bastant difícil identificar els camells si no es forma part del circuit. A Gomila, els *afters* que encara es mantenen actius funcionen també com a llocs de venda. A la zona de s'Arenal, la venda és més visible, i fins i tot al mateix passeig es veuen camells oferint substàncies, especialment a aquells amb aspecte de turista.

El soroll és un altre dels problemes que afecta totes les zones de Palma. Tant en el Passeig Marítim com en Gomila és continu, i una de les principals queixes dels veïns. A s'Arenal també, encara que com que és estacional sembla que afecta menys.

Al Passeig Marítim i Gomila es troben també clubs de cites emmascarats, on s'ofereix tant el servei de dones com d'homes. Però no hi ha prostitució al carrer visible. Per contra, a s'Arenal la prostitució és manifesta. El sexe al carrer que ofereixen les prostitutes conviu amb els prostíbuls de la zona, alguns d'ells camuflats com locals de *strip-tease* o shows eròtics.

La presència policial és constant al Passeig Marítim, el que no impedeix que es succeeixin diferents tipus d'altercats, discussions, baralles, bronques, i d'altres amb els porters dels establiments com a principals protagonistes. A Gomila les baralles són freqüents, moltes més de les que recull la premsa i les autoritats ja que moltes queden neutralitzades per la mateixa colla. La policia local es manté alerta i sap que les bandes són un problema latent i delicat, entre altres coses perquè alguns dels seus components són menors.

A s'Arenal, durant l'estiu, la presència policial és constant i necessària. A més d'intoxicacions etíliques es produeixen discussions, robatoris i fins i tot agressions amb arma blanca. Aquest últim any s'han multiplicat els robatoris a turistes, tant per part de prostitutes com dels coneguts com 'descuideros' i 'trileros'.

Al Passeig Marítim es poden veure seriosos problemes relacionats amb la circulació. A la densitat de vehicles circulant al llarg de la nit durant el cap de setmana, s'uneixen les dificultats per aparcar, a més, la vorera on hi ha els locals està separada de la que ocupen els que practiquen 'botelló' per múltiples carrils en ambdues direccions, si a això hi afegim que al costat hi ha un continu tràfic de persones creuant indegudament d'un a altra banda i en moltes ocasions en estat d'embriaguesa, incrementa enormement la possibilitat de patir un accident. Una cosa semblant passa a Gomila, on el carrer Joan Miró, tot i la seva estretor, suporta una afluència de trànsit important i estressant durant el cap de setmana. En ambdues zones el control policial és continu i bona part d'aquest esforç es concentra a intentar evitar els atropellaments.

Zona 4: Migjorn i Llevant

Aquesta zona inclou els nuclis costaners del sud i l'est de l'illa. La zona del llevant de Mallorca integra almenys vuit municipis. A quatre d'ells, tots a la costa, es troben importants àrees recreatives. L'activitat en aquestes àrees està molt condicionada pel turisme i, per tant, es desenvolupa més a l'estiu que a l'hivern. L'estacionalitat marca un ritme tant en els joves residents en aquestes localitats com a les poblacions de l'entorn. De nord a sud, les zones més populars són: Cala Rajada, Porto Cristo, Porto Colom i Cala d'Or. També s'han considerat algunes activitats a la platja des Trenc, com a exemple de noves dinàmiques de festa que any rere any comencen a aparèixer.

Gràfic 4.8: Àrees del Migjorn i Llevant de Mallorca descrites per les seves àrees recreatives

Cala Rajada

És una zona que rep turistes gairebé tot l'any, encara que a l'hivern menys i de major edat, que cerquen un lloc tranquil i amb clima suau. A l'estiu dominen els joves entre vint i vint i cinc anys, la majoria alemanys, que busquen sol, activitats aquàtiques i diversió nocturna. Els locals nocturns es concentren en uns pocs carrers on es barregen els bars, pubs i discoteques amb xiringuitos, restaurants de menjar ràpid, gelateries, i supermercats. El carrer per a vianants Coconar, coneguda popularment com el carrer de les discoteques, s'erigeix com a lloc de pas i trobada de molts dels usuaris de la nit. Aquests són tant turistes com joves residents del propi municipi o dels voltants. Els turistes solen allotjar-se, en la seva majoria, a hotels de la zona, i es desplacen a peu, mentre que els residents a l'illa ho fan en cotxes particulars. No hi sol haver problemes d'aparcament, encara que sí d'una altra índole com el soroll, l'abús del consum d'alcohol, dificultats i incoherències en l'aplicació de la normativa i actes violents entre d'altres.

Porto Cristo

És en el seu origen un antic poble de pescadors que en l'actualitat s'ha convertit en un dels nuclis turístics principals del municipi de Manacor. La població resident s'incrementa de manera espectacular a l'estiu amb l'arribada d'estiuejants de Manacor i d'altres municipis de l'interior. En aquest nucli hi ha pocs turistes estrangers ja que no té grans complexos hotelers.

L'oci nocturn de Porto Cristo està marcat, per tant, per una gran temporalitat i l'absència de turistes estrangers. El col·lectiu majoritari de participants en la vida recreativa nocturna el constitueixen joves residents a Porto Cristo i poblacions properes com Cala Millor, Porto Colom, Son Servera, o Felanitx. L'interval d'edat dels usuaris oscil·la entre els setze i els vint anys. Els locals de la marxa nocturna es

concentren en un sol carrer de vianants *Es Carreró*. Aquests solen ser locals petits i, encara que no hi ha discoteques, ofereixen la possibilitat de ballar. L'horari de tancament és entre les cinc i les set del matí.

Quan arriba l'hivern, l'oci nocturn de Porto Cristo gairebé desapareix, només queden alguns bars que obren els caps de setmana i les festivitats assenyalades (com Nadal o Pasqua). La major part de l'activitat recreativa es desplaça com un "moviment en massa" cap a l'oci nocturn de la ciutat de Manacor. En aquesta localitat, durant els últims cinc anys, s'ha produït un autèntic *boom* d'obertura de pubs i locals de copes al centre. Aquesta moguda nocturna atrau joves de tots els pobles propers i ha provocat queixes entre els residents, que s'han organitzat en una plataforma de veïns per lluitar contra el renou nocturn, la brutícia i l'escàs civisme. De moment han aconseguit que un tribunal condemni a l'Ajuntament, que haurà d'indemnitzar als veïns per permetre la contaminació acústica.

Porto Colom

Aquesta és una zona que en pocs anys, pel que fa a la marxa nocturna, ha perdut popularitat. Fa uns anys, a l'hivern, concentrava durant els caps de setmana a la major part dels joves d'aquest municipi i dels voltants. No obstant això, en l'actualitat, dels molts de locals que havien funcionat, només en queden dos en actiu, potser perquè tots dos mantenen una actitud permissiva davant els menors i perquè practiquen polítiques d'ofertes a les begudes. Els seus usuaris són residents del municipi.

Cala d'Or

Cala d'Or és el principal nucli turístic costaner del municipi de Santanyí i compta amb aproximadament cinc mil residents, però hi ha places turístiques per vint i cinc mil més. En aquesta àrea predomina el turisme familiar, en bona part de nacionalitat anglesa, encara que en els darrers anys ha augmentat també el nombre de turistes alemanys, holandesos i francesos. Aquest turisme ve buscant "platges" i bones condicions per a l'oci familiar.

La vida recreativa nocturna és important i hi participen joves turistes i residents a Cala d'Or, a més de joves que arriben d'altres poblacions properes com Porto Colom, Calonge, s'Horta, Felanitx i Santanyí. L'interval d'edat està entre els setze i els quaranta anys. Aquí l'activitat nocturna és principalment estiuenca, quan els locals obren cada nit, mentre que a l'hivern només alguns obren durant els caps de setmana (entre gener i març tot està tancat). Com a conseqüència, a l'hivern, molts joves residents es desplacen a les zones de marxa de Campos, Palma i Manacor. Com en les altres àrees descrites, els locals es concentren en uns pocs carrers i es barregen amb tot tipus d'establiments (restaurants, quioscos, botigues de *souvenirs*, supermercats, etc).

Les festes a platges emblemàtiques

El que passa a la platja des Trenc és un exemple del que està passant en altres platges de l'Arxipèlag i mostra una nova tendència que podria arribar a ser popular. Aquesta enorme platja i el seu entorn forma un espai natural protegit per una llei de la Comunitat Autònoma. És una de les platges més visitades durant el dia per turistes i població autòctona. Encara que en ella no hi ha construccions, sí hi ha alguns xiringuitos, alguns d'ells molt populars. A la caiguda de la tarda, amb l'arribada de la nit, el servei d'aquest xiringuito contribueix amb sangria i truita de patates a fer més amena la festa entre els banyistes que s'hi congreguen. Aquests solen portar neveres

amb el seu propi subministrament de refrescs i alcohol. També, són nombrosos els grups que fumen cànnabis asseguts en petits cercles sobre les tovalloles damunt la sorra. L'ambient és tranquil. A poc a poc, a la gent de la platja, s'hi suma també un públic que arriba amb llanxes i motos d'aigua.

Aquest darrer estiu aquesta zona ha congregat alguns milers de joves en una sola nit, però després s'han pres mesures per prohibir-ho. Encara que la recollida d'escombraries estava una mica controlada, a mesura que augmentaven els assistents augmentava també la brutícia deixada enrere.

Problemes en la Zona 4

Els problemes que emergeixen de la vida recreativa nocturna a la zona del llevant de l'illa són peculiars. A diferència de la resta de les zones, aquí la població local és dominant i potser per això els problemes de violència i robatoris són menys freqüents.

Un dels problemes més greus és el consum i abús d'alcohol, amb participació de menors en les festes nocturnes, promocionat per les ofertes de begudes, visibles i atractives en totes les àrees. Encara que a causa de aquestes ofertes els preus siguin relativament baixos, també es fan botellots a totes les zones. A Cala Rajada s'atribueix a l'existència de comerços oberts les 24 hores, o de supermercats oberts fins a les quatre del matí. A Manacor aquest any s'han produït fets violents durant el botellot, que han obligat a les autoritats municipals a dictar una ordenança per prohibir-lo.

El soroll i les escombraries són els problemes que més destaca la ciutadania. L'existència de vidres trencats a les discoteques i carrers adjacents constitueix un perill. A Cala Rajada no es controla l'ús de tassons i ampolles, que es treuen al carrer i acaben provocant talls i ferides. Per contra, a l'àrea de Porto Cristo això no passa i el control per part dels propietaris dels locals és més estricte. El control de tassons es tradueix en menys escombraries, menys brutícia i menys riscos en general. A Cala Rajada i Manacor hi ha queixes veïnals per excés de soroll de dia i de nit.

En algunes àrees s'ha detectat que hi ha locals que no tenen llicència d'obertura, en ells gairebé no s'han realitzat les inspeccions pertinents i, per tant, els elements de seguretat (portes d'emergència, extintors, etc.) o no existeixen o no estan en condicions.

Bona part dels usuaris d'aquestes zones resideixen en elles, per tant no han de conduir per anar-hi i els desplaçaments els realitzen a peu, des de casa o des dels seus hotels si són turistes. On sí sorgeixen problemes és entre els joves que es desplacen des de municipis limítrofs i que ho fan amb el cotxe propi davant la falta de mitjans de transport públic. Per aturar aquest problema es programen dispositius de control d'alcoholèmia a la sortida dels municipis, encara que insuficients i no de forma sistemàtica. En aquestes àrees l'aparcament no suposa un problema.

En aquesta zona hi ha també intervencions preventives que sens dubte contribueixen a que els problemes no s'agreugin. Hi ha controls d'alcoholèmia a les carreteres, hi ha policies rondant per les zones recreatives i els seus voltants, alguns ajuntaments mantenen programes d'oci saludable per a nens i adolescents i, finalment, s'ha observat com una discoteca facilita als seus clients un alcoholímetre per que mesuren la seva nivell d'alcoholèmia abans d'abandonar el local.

Els santuaris de la diversió: els locals recreatius

Les àrees recreatives que s'han descrit es defineixen per l'abundància i proximitat dels seus locals recreatius. El carrer de Punta Ballena a Magaluf, el "West-End" de Sant Antoni o la zona del port de Ciutadella són exemples clars. Uns pocs es troben en llocs aïllats, a polígons o a zones més rurals entre municipis, com certes discoteques de Menorca o Eivissa o altres locals dels polígons de Palma. Els locals aporten l'escenari de la diversió. En el ritual de la nit, bars, pubs i discoteques constitueixen els temples on té lloc la festa, on s'experimenten emocions, moltes d'elles suggerides per elements amb un valor tant material com simbòlic (música, proximitat d'altres, trobades, consums, estètica ...).

La ubicació dels locals condiciona les situacions que es produeixen en les entrades. A la majoria de locals hi sol haver públic rondant decidint a quin anar, o bé reunits fent botellot pels voltants durant les hores prèvies a l'entrada. Els clients solen tenir diverses opcions i visiten diversos locals abans d'optar per aquell en què passaran més hores. Entre mitjanit i les dues del matí, una gran multitud sol recórrer les zones recreatives. Són les hores en què se celebra el botellot, i es recorren locals amb vista a l'elecció, perquè accedir a un local és entrar en un espai on impera un ritual creat tant per la música, com per les escenes representades i els seus protagonistes. Cap a les quatre de la matinada alguns locals tanquen i cal triar entre l'oferta de discoteques que romandran obertes fins a les sis (alguna més tard). A aquesta hora el tràfec de gent torna a la zona, amb la sortida dels més noctàmbuls que es barregen al carrer, a la carretera i en el transport públic amb aquells que inicien la seva activitat diürna. Alguns establiments obren a aquesta hora les seves portes per albergar a aquells que encara cerquen una barra de bar on seguir. Altres locals, com els bars dels mercats o els dels ports de pesquers, són un bon exemple de locals matutins que acullen tant als que han començat a treballar com a aquells que encara no se n'han anat a dormir.

Quan s'han visitat les àrees recreatives també s'han visitat locals, en total seixanta-set, dels quals se n'han triat quaranta-set, els més populars i de moda, per a una anàlisi en profunditat. Aquests s'han avaluat de forma metòdica i seguint criteris estàndards en el procediment. Com s'ha dit més amunt (vegeu **Taula 4.1**) componen la mostra vint discoteques, vint-i-un bars musicals i pubs, i sis locals de diferents tipus (bars amb terrassa que també tenen espai per ballar, cerveseries i un club social per a adolescents). Vint-i-set són de l'illa de Mallorca, deu de l'illa de Menorca i deu més de l'illa d'Eivissa. La majoria d'ells, uns trenta, romanen oberts tot l'any i disset tanquen en temporada hivernal. Aquells que obren tot l'any, a l'hivern solen restringir la activitat als caps de setmana, mentre que a l'estiu obrin pràcticament cada dia.

Els horaris es mantenen sense gaires canvis tot l'any. Són establiments que obrin les seves portes entre les deu i la una de la nit. Les discoteques es reserven per a més tard, solen iniciar la seva activitat cap a la mitjanit. L'hora de tancament oscil·la entre les quatre i les sis, depenent de la categoria del local. Les grans discoteques d'Eivissa tanquen a les set. Només hi ha un local *after* com a part de la mostra, obri de sis a vuit del matí i es troba a Menorca. La normativa que regula els horaris és de competència local.

Per accedir a les àrees recreatives i als locals els joves solen utilitzar el cotxe, que comparteixen amb el grup d'amics. A les zones més turístiques, els joves turistes solen acudir als locals propers a l'hotel i no necessiten transport. A 31 dels locals visitats es pot accedir mitjançant transport públic, i encara que en la meitat d'ells és difícil aparcar, els joves residents de les illes prefereixen utilitzar el cotxe propi per arribar-hi.

Entrar en els locals és relativament barat. A disset locals (36%) s'ha de pagar entrada (solen ser grans discoteques), a la resta no. Encara que els preus varien segons la temporada, a sis dels locals l'entrada costa menys de 10 euros, a dos locals d'11 a 20 euros i a sis s'ha de pagar més de 20 euros per entrar. Els més cars es solen trobar a

Eivissa on, durant l'estiu, el preu de l'entrada augmenta podent arribar a costar fins a 60 euros depenent de l'esdeveniment que se celebri. Alguns d'aquests locals mantenen un tracte preferent per als joves residents locals, que solen entrar de forma gratuïta.

Els locals apliquen cada vegada més mesures de seguretat i criteris d'admissió a l'entrada. Això els permet tenir un major control del que passa a l'interior així i com crear el seu propi estil de diversió. A trenta-quatre dels locals visitats havia personal de seguretat que valorava i decidia sobre qui podia tenir accés i qui no. Però no sempre s'actua de forma efectiva. De vegades, aplicar les mesures pot entorpir l'economia del negoci i per això s'apliquen amb intermitència o no s'apliquen. Un exemple és l'aparent laxitud amb què es controla l'accés de menors: a setze locals hi havia menors perquè se'ls permetia l'accés lliurement, però també n'hi havia a l'interior de tres locals on se suposava que havien efectuat el control reglamentari. Un altre exemple és la freqüent manca de control de l'aforament, ja que no sempre s'impedeix que segueixin entrant clients quan s'ha arribat al límit autoritzat: a vint-i-quatre locals s'ha vist massificació en hora punta, especialment a la pista de ball, i s'han trobat dificultats per moure's a 32 locals visitats. També permetien l'entrada a persones amb símptomes evidents d'embriaguesa a trenta-set dels locals.

Juntament amb aquesta aplicació de les mesures de seguretat de forma relaxada i discontinua també s'ha trobat l'actitud oposada. Alguns gerents opten per extremar el control fins al punt, per exemple, d'escorcollar als clients per comprovar que no entren drogues o armes, mesura que alguns podrien considerar il·legal, però a quatre locals aquest és un requisit exigit per entrar ja que consideren que amb aquesta mesura prevenen altres riscos.

S'han observat escenes de violència a cinc dels locals. A vint-i-nou locals hi ha zones no supervisades pel personal, a dinou no es pot identificar al personal que treballa en el local, la qual cosa representa un inconvenient perquè aquest reconeixement també serveix com a garantia de seguretat i és un element preventiu. A vint-i-sis locals hi ha algun membre del personal format en primers auxilis i només en setze es compta amb algú format en la prevenció d'incendis.

Tant la seguretat com la salubritat requeririen que el personal que treballa en els locals estigui format professionalment amb vistes a la prevenció de riscos. Aquesta és una mancança detectada en la majoria de locals visitats. El personal de seguretat, que controla l'entrada, ha rebut formació en vuit dels locals, segons els responsables, encara que no s'ha pogut accedir a un programa de formació que permeti comprovar de quina manera se'ls capacita o la idoneïtat d'aquesta formació. Un altre personal tècnic, com cambrers, DJs, relacions públiques, gerents i altres, també seria molt adequat que rebés una formació específica en riscos. En els locals visitats treballen al voltant de 710 persones (entre cambrers, seguretat, relacions públiques DJs i altres) i és important que aquest personal, que té tot el local sota el seu control, estigui informat de quines són les condicions ambientals que han demostrat ser més eficaces per prevenir riscos o solucionar situacions que poden desencadenar una emergència. La massificació i la posició física (drets o asseguts, per exemple) dels clients són elements que, si es controlen, poden actuar com a agents preventius tant de problemes de violència com de salut. La formació del personal permetria que a més de prendre consciència de la necessitat de la prevenció, aprenguessin estratègies i tècniques per fer-la de forma efectiva. Possiblement això podria formar part de la imatge de marca dels locals, ja que els clients generalment aprecien i agraeixen una major sensació de seguretat.

La música és un element central d'aquests ambients. Però el nivell de decibels pot causar problemes d'audició a les persones que són dins el local (usuaris i persones que treballen), i el renou pot produir molèsties i alteracions importants en el barri. La

veritat és que els locals solen estar insonoritzats, encara que alguns ho estan de forma inadequada i, a més, no falten els clients amb comportaments gens cívics quan abandonen el local i que solen ser els responsables directes de les molèsties als veïns. Els locals compten amb un aparell per mesurar els decibels (dB) en el seu interior, ja que coneixen que la normativa estableix el nombre màxim en 90 dB. Però de vegades, en els moments de més eufòria, es pot superar aquest màxim i, fins i tot, en alguns locals s'ha arribat a alterar el mesurador perquè no es redueixi el volum de la música. A vint-i-tres locals, els responsables enquestats manifestaren preocupar-se per controlar el soroll i respectar la normativa. Tot i així, a trenta-un dels locals el renou era tan alt que no es podia escoltar una conversa a curtíssima distància. Encara que no serveixi de disculpa, convé aclarir que això és habitual, i també passa fora de les Illes Balears. Segons un estudi recent, elaborat amb mesuradors de decibels en cinquanta locals de dotze ciutats espanyoles, el 90% d'ells sobrepassaven els 90 dB permesos⁴⁷.

Les qüestions estètiques i de profilaxi són molt importants en prevenció. L'estètica a la majoria de locals visitats és acurada. S'han creat tendències que ajuden a disminuir danys, com és una certa suavització del disseny i del màrqueting dels locals, eliminant imatges de violència o d'agressió. Només en tres locals s'han observat imatges que estimulen l'agressivitat.

Una higiene adequada també resulta molt preventiva. La neteja en tots els espais dels locals i una eficient recollida de tassons i ampolles són condicions importants perquè l'acumulació d'elements de vidre (tassons i ampolles) és potencialment perillosa. A vint-i-nou locals no es veuen ampolles ni tassons per terra, encara que sí a divuit. La neteja general és bona a vint-i-nou locals, a altres tretze és regular i a cinc la brutícia i el desordre són molt evidents. Els banys es mantenen en ordre, nets i ben proveïts al llarg de la nit a trenta-set dels locals. Comparant-lo amb dècades anteriors, els espais de diversió a Les Illes Balears han augmentat la seva qualitat en qüestions higièniques, alhora que s'ha anat desterrant la idea que són més divertits els llocs *cutres*, desordenats i estèticament lletjos.

El control del vidre i de la brutícia no només afecta al local sinó que es pot estendre a la seva àrea d'influència al carrer. En trenta i un dels locals es mantenen normes perquè els clients no treguin begudes al carrer, però això no passa en divuit, on s'ha vist als clients bevent fora. Això suposa brutícia que ha de gestionar tot el municipi, soroll i molèsties als veïns, a més del perill que suposa deixar vidres abandonats que poden provocar ferides o servir com a arma en cas de conflicte.

La violència és, possiblement, el taló d'Aquil·les d'aquests contextos. Se sap que està molt relacionada amb el consum d'alcohol, a més d'altres drogues. El consum facilita tensions i conflictes, la desinhibició que produeix l'alcohol no condueix només a divertir-se en el sentit més lúdic, per contra, a moltes persones els produeix irritabilitat i una certa excitació emocional. Si es té en compte, a més, que els locals poden estar massificats, es donen les condicions perquè emergeixin riscos de tota mena. En tot cas, el consum i abús de substàncies és un risc no tan sols perquè intoxiquen sinó perquè a més faciliten que hi hagi altres conductes de riscos (accidents, violència, conductes sexuals de risc, etc.).

En general es pot afirmar que l'alcohol és el combustible d'aquest estil de diversió. De fet, en vint-i-vuit dels locals visitats, beure alcohol és la principal activitat dels clients, en quaranta-un, el nivell d'intoxicació dels clients era evident i en sis era intens. Hem calculat que al voltant del 30% dels clients dels locals visitats mostraven símptomes d'estar intoxicats. A més d'alcohol es consumeixen altres drogues, el que s'ha vist de manera evident en la meitat dels locals. La promoció i ofertes de begudes alcohòliques haurien d'estar molt controlades però no és així, a trenta i un dels locals hi ha promocions i ofertes per estimular el consum.

No podem oblidar que el principal negoci dels locals es troba a la dispensació de begudes alcohòliques. Els locals recreatius han de gestionar dos objectius que de vegades es contradiuen, el de fer negoci i controlar l'abús en alguns consums. Però gestionar aquest doble objectiu no és gens fàcil, i cada local prova les seves pròpies estratègies moltes vegades de manera aïllada i amb escassos suports. Algunes de les estratègies preventives identificades com 'dispensació responsable de begudes' encara es practiquen en molt pocs locals. La reducció del preu de les begudes sense alcohol és una de les fites a aconseguir, però només s'ha vist en sis locals; dissuadir als clients que ja estan embriagats de seguir bevent es practica només en vuit locals i únicament en sis s'actua davant els clients que surten embriagats i han de conduir. Només un local compta amb etilòmetres per als clients que vulguin comprovar el seu nivell d'alcoholèmia.

A l'hora d'abandonar el local, després d'hores de diversió, passen moltes coses. Un alt nivell d'intoxicació sol ser una constant. A trenta-sis d'ells s'ha vist que alguns clients sortien intoxicats, però en onze eren la majoria. Els usuaris necessiten desplaçar-se i molts requereixen transport. Als afores de trenta locals hi ha facilitats per accedir al transport públic, o un taxi, però, segons es va poder comprovar a vint-i-sis d'aquests locals, més de la meitat dels clients se'n van anar en cotxe. Entre les quatre i les sis hi sol haver policia vigilant les zones recreatives, la seva presència s'ha comprovat a prop de divuit dels locals.

Els estàndards preventius en els locals tenen a veure amb condicions de salut i seguretat bàsiques. A més d'aquests estàndards hi ha altres estratègies i polítiques que afecten directament a la prevenció. Aquestes no només reforcen totes les anteriors sinó que mostren l'actitud activa dels responsables del local davant la prevenció. A tres locals trobem fullets aconsellant un consum moderat, en cinc també s'ha vist informació sobre sexualitat de risc, i només en dos hi ha informació sobre transport públic a disposició dels clients.

Hi ha altres estratègies que poden tenir una major repercussió social. Aquestes impliquen una major capacitat organitzativa i requereixen un treball en xarxa, amb la participació de la indústria recreativa, l'administració i la ciutadania. Malgrat la complicació que genera la negociació entre aquests tres grups, alguns dels locals ja han començat a crear les bases d'aquesta relació. Per exemple, a disset d'ells hi ha una relació pactada amb la policia, no tan sols perquè intervinguin en cas de conflicte sinó també perquè facin acte de presència i serveixi de toc d'atenció preventiva. A quinze locals compten amb estratègies compartides amb altres locals de la zona. En onze, els propietaris han començat a establir contactes amb l'Administració per organitzar estratègies preventives conjuntes. Tot això és enormement positiu i, tot i ser encara minoria els responsables de la indústria recreativa que s'impliquen de forma tan directa en la prevenció, sembla que s'està en camí de poder conciliar els interessos empresarials, els desitjos de diversió dels clients, la necessitat de mantenir entorns nets, segurs i habitables, i garantir els objectius de salut pública.

Resum del capítol

Contingut de les etnografies

Distribució de les àrees	A les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera, es van visitar: 21 Àrees recreatives de 14 Municipis 69 Locals recreatius nocturns, els més populars, dels quals se n'analitzaren 47 seguint un protocol estandarditzat		
Tipus de local	20 Discoteques	21 Pubs/Bars musicals	6 Altres (terrasses, cerveseries...)
Estacionalitat	Totes les zones presenten una gran estacionalitat. És menys acusada en el Passeig Marítim de Palma de Mallorca i els Ports de Maó i Ciutadella 30 dels locals analitzats romanen oberts tot l'any (inclou els que l'hivern només obrin durant el cap de setmana) i 17 locals estan tancats l'hivern		

Principal problema detectat

Consum abusiu d'alcohol	És amb diferència el principal problema a totes les àrees estudiades. Bona part de la vida recreativa nocturna es desenvolupa al voltant de activitats que promouen el consum. Tot i la legislació vigent, el treball de camp ha permès observar que els menors consumeixen alcohol tant en locals com al carrer. S'ha observat: • Gran oferta comercial a preus assequibles. • Promocions freqüents, com les <i>happy-hour</i>, o invitacions per a atreure a clients als locals. • Pràctica del botellot. • Abús d'alcohol en festes populars i revetlles. • Festes privades, 'alternatives' i/o <i>raves</i>. Principals conseqüències a la salut i conflictes: • Comes etílics • Accidents, talls i traumatismes • Accidents de tràfic. • Baralles i agressions. • Conductes sexuals de risc o no desitjades. • Brutor. Renou. • Queixes dels veïns.
--------------------------------	---

Altres problemes / riscos detectats

Consum de drogues il·legals	Consum generalitzat entre els participants de la vida nocturna recreativa a totes les àrees estudiades. Fàcil accessibilitat a drogues de producció local com el cànnabis, i a d'altres com la cocaïna i les anomenades drogues de disseny, que arriben des de l'exterior però resulten fàcilment accessibles.
Conducció	La conducció sota els efectes de l'alcohol i/o altres drogues provoca múltiples accidents de trànsit. La distribució geogràfica de les àrees recreatives i l'ús generalitzat del cotxe com a vehicle de transport fa que la conducció sota els efectes de l'alcohol i/o altres drogues sigui comú a totes les zones. Tot i que alguns municipis i/o iniciatives privades han instal·lat, especialment a l'estiu, serveis de transport a festes/locals/àrees recreatives, aquests són utilitzats en la seva majoria per turistes i/o menors sense carnet de conduir.
Brutícia/Sorolls	L'alta concentració de locals i/o la celebració de botellots afavoreixen l'acumulació d'escombraries i brutícia a les zones recreatives i també aglomeracions de gent i bullici. Tot i que està legislat, hi ha locals que no respecten el nivell de decibels autoritzat. La concentració de locals també provoca problemes de renou entre la mitjanit i les dues del matí, quan els clients canvien de local, o al tancament, quan els clients abandonen els locals. Els veïns d'aquestes àrees es queixen tant del soroll com de la brutícia a la qual han de fer front al dia següent, quan volen sortir de casa seva.
Sanitaris	El consum abusiu d'alcohol i/o altres drogues genera múltiples problemes als centres sanitaris que han de fer front a comes etílics, contusions, traumatismes i altres problemes com, per exemple, subministrament de la píndola del dia després.
Violència	L'alta concentració de locals i persones, unida a la ingesta massiva d'alcohol i/o altres drogues, afavoreix l'esclat de baralles i conflictes.
Sexualitat de risc	Especialment a l'estiu, és fàcil trobar gent practicant sexe en llocs públics (platja, carrerons ...) mentre es consumeix alcohol i/o altres drogues. Els centres sanitaris visitats relaten episodis de sexualitat de risc i/o no desitjada sota els efectes de l'alcohol i/o altres drogues ..
Tràfic de drogues	Durant el treball de camp ha estat relativament fàcil observar "camells" operant al voltant de locals i àrees recreatives. D'aquesta venda a petita escala participen tant residents i immigrants com a joves turistes que proveeixen de droga als seus compatriotes per a finançar l'estada.

Estratègies preventives que s'estan duent a terme

Programes de formació de personal	• Formació personal de seguretat i porta • Formació dispensació responsable begudes • Formació personal de entreteniment	Tot i que cada vegada més els locals apliquen mesures de seguretat i control a l'entrada (a 34 dels locals visitats havia agents de seguretat) s'ha vist a menors a 19 dels locals analitzats, i el seu accés es permetia en 16 d'ells. A 24 locals no es respectava l'aforament en hora punta, i s'han trobat dificultats per moure's a la pista de ball a 32. L'entrada sota evidents signes d'embriaguesa s'ha permès a 37 locals. Tot l'anterior mostra que les mesures s'apliquen de forma relaxada i discontinua. El personal tècnic (cambrers, DJs, RRPP, gerents) també hauria de rebre una formació específica en riscos ja que tant les condicions ambientals, la posició i el maneig dels clients i la massificació si es controlen poden actuar com a agents preventius de conflictes. Només a 8 dels locals analitzats el personal havia rebut formació encara que no es va poder comprovar de quina manera se'ls havia capacitat ni la idoneïtat d'aquesta formació.
Programes de disminució de riscos	• A PROP, PMD Ajuntament d'Eivissa • Emergency Staff	Taules informatives sobre drogues i sexualitat instal·lades al voltant de locals recreatius. Servei privat d'assistència sanitària contractat per diverses discoteques d'Eivissa. Segons càlculs de la pròpia empresa, en 3.578 hores de servei han atès a 3.042 persones.
Programes de disminució de riscos a la conducció	• O aparques el cotxe, o aparques la festa, PMD Ajuntament d'Eivissa • Discobus i busos discoteques • Bus Nit/Jaleo bus	Compta amb la participació de 30 locals que col·laboren repartint alcoholímetres com a prevenció de riscos de la conducció sota els efectes de l'alcohol. Serveis privats de bus que permeten l'accés a les discoteques evitant embussos i/o problemes de conducció en estat d'embriaguesa. El primer funciona tot l'any comunicant les poblacions de Maó i Ciutadella, el segon només a l'estiu per accedir a les localitats en festa.

	• Bus de Nit	El transport municipal de Palma ofereix els caps de setmana un servei d'autobús que uneix el centre de Palma fins al final del Passeig Marítim. Al llarg del seu recorregut es concentra bona part de la vida recreativa de la ciutat.
Mesures legislatives	• Ordenances que permetin un major control del consum d'alcohol en llocs públics • Prohibició de l'horari ininterromput d'activitat	Com les iniciatives dutes a terme pels ajuntaments de Sant Antoni (2006) i de la ciutat d'Eivissa (2009). Els ajuntaments d'Eivissa i el Consell Insular de Formentera han dictat ordenances reguladores dels horaris d'establiments, que els fan incompatibles amb el funcionament dels <i>afters</i>
Oferta d'activitats alternatives d'oci	• Activitats culturals • Programes d'oci saludable per a infants i adolescents	Els ajuntaments i el Consell Insular d'Eivissa organitzen diverses activitats per promocionar una oferta d'oci més àmplia: Nits d'Òpera, Eivissa Jazz, Festival de Música, Graffiti i Breakdance ... Diversos municipis ofereixen activitats d'oci alternatiu destinades a infants i joves de la població.
Activitats educatives	Programes preventius	Diversos municipis ofereixen programes i activitats preventives destinades als joves.

5. L'impacte de la diversió nocturna en les urgències mèdiques

Conseqüències del consum de drogues sobre la salut

El consum i abús de drogues és una de les causes més importants de mort entre joves de la UE, ja sigui per reacció aguda al consum o per conseqüències indirectes (per exemple, SIDA). En els últims 10 anys oscil·la entre les 7.000 i les 9.000 morts amb tendències que varien segons el país⁴⁸. També té efectes en el funcionament cognitiu i la capacitat de processar informació, i redueix l'autocontrol i la capacitat de reconèixer els senyals d'avís davant de situacions potencialment generadores de riscos per a la salut^{49,50,51}. Al mateix temps que augmenta la probabilitat de patir ansietat, atacs de pànic, paranoia, depressions, alteracions del son, problemes psicosomàtics i psiquiàtrics⁵².

Com ja s'ha anat esmentant en capítols anteriors, el consum de drogues entre els joves està molt relacionat amb la diversió nocturna. I aquest consum produeix efectes negatius per a la salut, de forma directa i indirecta, en forma d'intoxicacions o perquè facilita altres conductes de risc^{53,54,55} i de vegades els problemes passen en els propis locals recreatius^{56,57}.

Una de les drogues que produeix més problemes és l'alcohol. A més de les intoxicacions, és la principal facilitadora d'altres conductes de risc com, per exemple, la violència. Segons l'OMS⁵⁸, la violència en situacions recreatives és responsable de 73.000 morts anuals a Europa, i d'un increment del nombre de persones que requereixen tractament hospitalari entre 20 a 40 vegades, a més dels nombrosos casos que ni tan sols es registren. Algunes drogues recreatives tenen així mateix efectes en la funció cardiovascular. Moltes d'aquestes drogues indueixen canvis profunds (greus i /o crònics) tant en el cor com en el sistema circulatori i són responsables d'un percentatge important de la morbiditat associada. Dades recents dels EUA indiquen que un de cada quatre infarts de miocardi, entre la població de 18-45 anys, pot associar-se a l'ús de cocaïna⁵⁹. Però també a Espanya la cocaïna genera un elevat nombre de consultes a urgències amb predomini de manifestacions neuropsiquiàtriques i cardiovasculars⁶⁰.

Els serveis d'urgències: detectar i intervenir

Els serveis d'urgències mèdiques són espais privilegiats on es podrien detectar els problemes greus de salut que apareixen relacionats amb el consum d'alcohol o altres drogues. Alguns autors calculen que a Espanya el 4% de totes les urgències mèdiques es troba relacionat amb la cocaïna, la qual cosa la situa com a segona droga, després de l'alcohol, implicada en urgències mèdiques⁶¹. Investigacions més recents i adscrites a hospitals han detectat per exemple que les urgències per consum de cocaïna a l'Hospital Clínic de Barcelona van ser del 0,76% del total de pacients visitats, del 15,3% de les urgències toxicològiques i del 28,6 % de les urgències per substàncies d'abús, inclòs l'etanol. A l'Hospital Universitari de Canàries s'ha calculat que en pacients d'urgències per patologia traumàtica o cardiovascular la prevalença global de consum no declarat de cocaïna va ser del 19,7%⁶². Aquests exemples mostren que encara que és difícil posar una xifra, el consum de cocaïna s'ha anat perfilant en aquesta última dècada com un dels que més conseqüències sanitàries ha reportat. D'altra banda, l'alcohol continua essent la substància més important, la que genera més casos atesos a les urgències. Per exemple, en els lesionats atesos als serveis d'urgència hospitalària a Espanya, la concentració d'alcohol en sang mostra valors superiors als límits legals en un 30-51% dels casos⁸.

Si ens limitem a les dades més relacionades amb la vida recreativa nocturna, veiem que entre els consumidors de drogues recreatives que acudeixen a urgències en

alguns països, la ingestió de múltiples drogues és un fet comú, especialment entre els que consumeixen GHB^{63, 64}. Altres estudis han mostrat que el MDMA s'havia convertit en una substància típica de casos d'urgències entre usuaris del context recreatiu⁶⁵. L'estudi de Muszlak i Picherot⁶⁶ entre adolescents de 12 a 18 anys que van arribar a urgències per intoxicació d'alcohol, mostra que el 65,1% tenien antecedents personals de comportament de cerca de risc. En aquesta línia també es troba l'estudi comparatiu entre consumidors de metamfetamina i altres substàncies el qual destaca que els consumidors de metamfetamina es mostraven més nerviosos, violents i agressius que els pacients que havien consumit altres drogues⁶⁷. Tot això evidència que, a més del evident interès que té per si mateixa, la detecció de l'abús de substàncies en aquells que acudeixen a urgències, permet explorar altres riscos vinculats a l'estil de vida, el que és essencial si es tracta d'adolescents.

Alguns autors adverteixen de la necessitat d'una recollida d'informació més sistemàtica, estandarditzada i avalada per una anàlisi toxicològica adequada abans d'arribar a conclusions⁶⁸. Detectar els consums de drogues en urgències és útil per diverses raons, en primer lloc perquè pot ajudar en el disseny de tractaments més efectius. Es sap que un percentatge considerable dels problemes coronaris en joves té relació amb el consum de cocaïna. No obstant això, actualment no es pregunta sobre el seu consum com a part de la rutina d'urgències, encara que el tractament de la Síndrome coronària Greu amb infart de miocardi Greu (SCG/IMG) induït per cocaïna és diferent del SCG/IMG clàssic perquè els seus mecanismes són diferents⁶⁹.

En segon lloc els serveis d'urgències es troben en una posició privilegiada per a identificar i intervenir sobre individus amb consum de risc, tant d'alcohol com d'altres drogues⁷⁰. Els professionals d'urgències troben al pacient en un "moment receptiu" després de l'esdeveniment impactant que els ha conduït a urgències⁷¹. De fet ja s'han dut a terme experiències sobre l'eficàcia d'una intervenció ràpida en el context recreatiu. En un treball molt interessant, Dargan i Wood desenvoluparen una intervenció amb participants clau (metges i no metges) de la comunitat local per millorar l'atenció pre-hospitalària de joves que participaven en locals d'oci nocturn. Aquesta experiència prova que en els locals es produeixen incidents que afecten la salut dels clients, encara que molts es mantenen invisibles per al sistema sanitari. L'experiència també va demostrar que els professionals dels establiments recreatius poden ser instruïts a la prestació de primers auxilis²¹.

Altres conseqüències: sexualitat de risc, violència i conducció

A més dels usuaris que acudeixen a urgències a causa d'una intoxicació aguda per consum d'alguna substància, hi ha altres conseqüències per a la salut relacionades amb el consum, encara que aquesta relació a vegades passi desapercebuda en les urgències mèdiques. Es tracta també de conductes de risc molt freqüents en la vida recreativa nocturna com relacions sexuals de risc, la violència, accidents de trànsit i altres accidents.

Entre les conseqüències negatives per a la salut que solen tenir les relacions sexuals sota l'efecte d'alguna substància, ja sigui d'alcohol o d'altres drogues, trobem en primer lloc un menor ús de mètodes anticonceptius o de protecció davant una infecció de transmissió sexual. Per tant, té relació directa amb els embarassos no desitjats i amb contagis⁷². En aquestes relacions trobem, a més, situacions de violència sexual, trastorns psicològics, augment d'altres riscos com el de patir ansietat o el consum d'altres substàncies. Per a tots aquests riscos, les dones presenten un grau més alt de vulnerabilitat⁷³. El fet és que, encara que ja es coneix la relació entre pràctiques sexuals de risc i consum d'alcohol i/o drogues, encara no s'ha sistematitzat la recollida de dades sobre els problemes de salut relacionats amb la sexualitat a les urgències

mèdiques. Potser per la confidencialitat i reserva amb que es solen tractar tots els assumptes relacionats amb els problemes sexuals.

La violència està afectant cada vegada més als joves, tant a Espanya⁷⁴ com a altres països⁷⁵. El context d'oci nocturn és un dels escenaris on emergeixen les conductes violentes, en bona part a causa de l'excitació i la disminució de l'autocontrol que produeixen l'alcohol i altres substàncies⁷⁶. En un estudi de IREFREA, realitzat al 2007 i cofinançat pel PNSD, desenvolupat a tres ciutats espanyoles (Palma era una d'elles), es comprovà que durant l'últim any el 5,2% dels joves entrevistats va sortir de marxa portant algun tipus d'arma; un 11,6% va ser víctima d'alguna agressió i un 23% va participar activament en baralles durant el seu temps d'oci nocturn⁷⁷. Està ben establert que la freqüència i la quantitat en la ingesta d'alcohol té relació amb les actituds violentes^{78, 79}. Al Regne Unit es sap que un de cada cinc incidents violents té lloc en l'entorn de pubs o clubs, i si és entre desconeguts, un de cada tres⁸⁰. No obstant això, encara és difícil saber quina relació hi ha entre el consum de substàncies i la implicació en situacions de violència. Les persones afectades, de vegades, no van a un servei mèdic, i quan ho fan, el consum es manté en secret donada la repercussió que podria tenir si el cas arribés a la via judicial. És molt difícil, per tant, conèixer la relació entre violència i consum.

Finalment, els accidents en general, i en concret els de trànsit, constitueixen una altra important causa de mortalitat i morbiditat entre els més joves en els països desenvolupats. El consum d'alcohol és un factor principal en les ferides i morts, no només de conductors ebri, sinó d'altres usuaris de les vies⁸¹. Segons van informar els joves universitaris espanyols en l'estudi de Olivera⁸², conduir després de consumir alcohol constitueix una pràctica generalitzada, i en alguns casos fins i tot després d'haver consumit dosis elevades. En un estudi realitzat per IREFREA l'any 2007 entre joves que participaven en l'oci nocturn, el 50,2% dels joves va informar haver muntat alguna vegada en un vehicle conduït per un conductor ebri o sota la influència d'altres drogues, el 23,2% va informar haver conduït embriagat ell mateix i un 23,5% estava sota l'efecte d'alguna droga⁸³. Gràcies a les accions preventives de sensibilització i mesures reguladores, aquesta realitat sembla que està canviant en els darrers anys, i l'accidentalitat a Espanya està disminuint. En tot cas, els serveis d'urgències també podrien ser un lloc on detectar la relació entre consum d'alcohol i altres drogues amb els accidents. Aquesta informació encara no es recull de forma sistemàtica.

Les urgències mèdiques a les Illes Balears

Malgrat les dificultats esmentades, a les Illes Balears hi ha diversos sistemes de registre que permeten tenir una informació aproximada de l'impacte del consum de drogues en els serveis d'urgències. La informació recollida aquí conforma dos blocs.

En primer lloc, les dades dels registres d'urgències hospitalàries. Aquesta informació procedeix en la seva major part del Servei d'Epidemiologia de la Direcció General de Salut Pública i Participació. Aquest servei fa una recollida sistemàtica de dades a partir de l'informe d'alta d'urgències dels hospitals, des de 2005 a Can Misses (Eivissa)⁸⁴, i des de 2007 a Son Llàtzer i Manacor (Mallorca)⁸⁵. A més d'aquesta informació sistematitzada, el Servei de medicina d'urgències de l'Hospital Son Dureta (Palma) ens ha facilitat l'accés a les dades del registre de pacients intoxicats atesos a l'Hospital des de 2005. Disposem, per tant, de les dades de quatre dels més importants hospitals públics de les Illes.

En segon lloc, hem realitzat entrevistes estructurades a onze professionals d'urgències durant l'any 2009.

D'aquesta manera hem pogut obtenir una visió de les urgències mèdiques de Les Illes Balears en relació al consum de drogues i, més en concret, en relació a la vida recreativa nocturna.

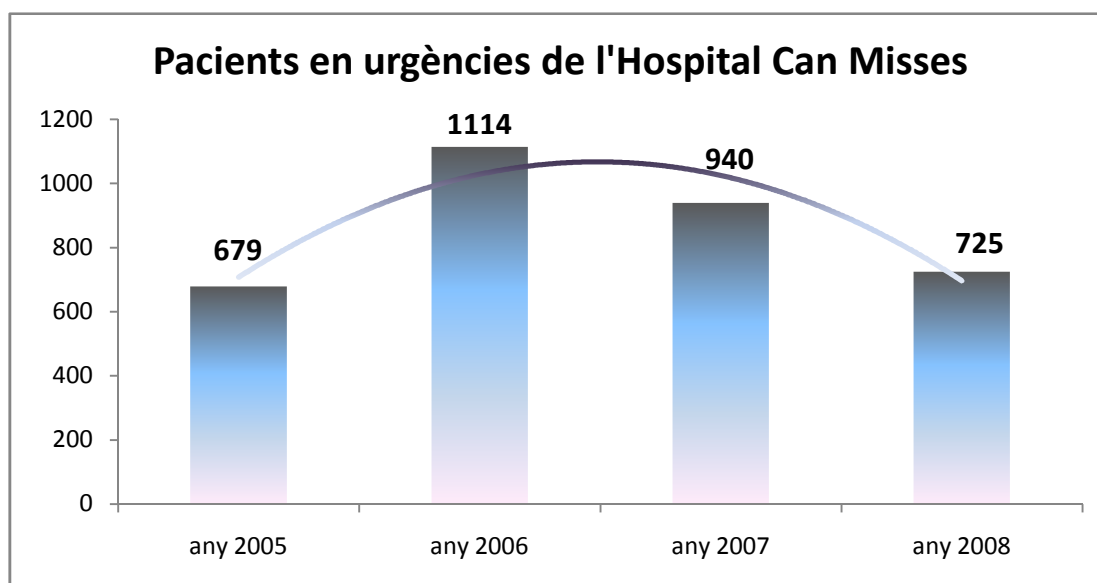
Urgències hospitalàries

Des de 2005 els tècnics del Servei d'Epidemiologia de la Direcció General de Salut Pública i Participació elaboren l'informe anual de l'indicador d'urgències hospitalàries, que forma part del Sistema Estatal d'Informació Permanent sobre Addicció a Drogues (SEIPAD), a partir de les dades que recullen de manera sistemàtica els professionals dels serveis d'urgències dels hospitals de la nostra Comunitat Autònoma. L'indicador compta amb un protocol per a la recollida dels episodis d'urgències que va ser consensuat entre l'Observatori Espanyol sobre Drogodependències (Pla Nacional sobre Drogodependències) i un equip de treball format per tècnics de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol i segueix un sistema per a la recollida de tots els episodis d'urgència.

Els informes anuals han seleccionat els casos definits com "urgències per drogues", els quals integren tots aquells episodis d'urgència, en persones de 15 a 54 anys, en què el pacient ha manifestat haver consumit substàncies psicoactives de forma no mèdica, tant si el consum està relacionat amb la urgència com si només es menciona a la història clínica. En aquesta recollida de dades s'exclouen: els registres d'aquelles urgències en les quals els pacients mencionen exclusivament el consum de l'alcohol i el tabac; l'ús mèdic de substàncies psicoactives, inclosos els efectes adversos de medicaments (excepte quan es tracta de substituïts d'opiacis, si la urgència hi està clarament relacionada); el consum en dones embarassades; i quan hi ha defunció prèvia a l'arribada a l'hospital.

Les urgències vinculades al consum de drogues a Eivissa han tingut canvis importants en el període analitzat (**Gràfic 5.1**). Entre 2005 i 2006 els casos tractats a urgències per consum de drogues es van duplicar, el que va crear alarma i va ser un dels detonants per posar en marxa mesures orientades a un major control del context recreatiu nocturn, especialment a l'estiu. El 2007 els casos baixen i continuen baixant el 2008. Aquesta tendència permet valorar l'impacte de les drogues a l'illa, així com l'eficàcia de les estratègies preventives i reguladores.

Gràfic 5.1: Urgències per drogues a l'Hospital de Can Misses (Eivissa) entre l'any 2005 i 2008

FONT: Informe de l'indicador d'urgències hospitalàries en consumidors de substàncies psicoactives (SEIPAD). Resultats d'Eivissa de l'any 2008. Direcció General de Salut Pública i Participació, Conselleria de Salut i Consum.

Algunes dades sociodemogràfiques són interessants. Atenent a l'any 2008, les diferències per sexe dels casos d'urgències de l'Hospital Can Misses mostren que hi ha el doble d'homes (el 68,7%) que de dones (31,3%), tendència que s'ha anat mantenint al llarg dels anys. L'edat mitjana és de 29,9 anys, essent el grup entre 20 a 29 anys l'interval d'edat en què més consumidors han tingut problemes. És destacable el 6,9% de casos entre joves de 15-19 anys.

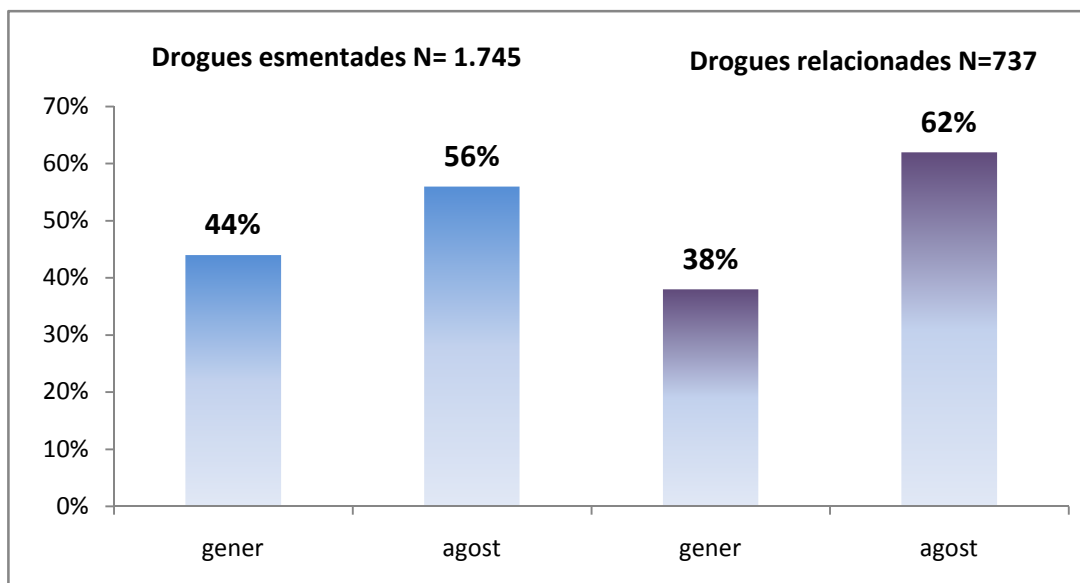
El 60% de tots els casos ocorren entre els mesos de juny a setembre, essent durant aquest últim quan s'han produït més casos. Per tant, l'estiu és la temporada on es donen més casos de consum i abús de drogues. La nacionalitat del 68,9% dels atesos és espanyola; el 86% d'aquests són residents de les Illes Balears i el 14% d'una altra comunitat autònoma. Entre la població estrangera atesa, la nacionalitat que destaca és la britànica, que representa més de la meitat (el 55,6%) dels estrangers atesos.

Igual que va passar el 2007, també el 2008 la cocaïna és la droga més relacionada (28,3%) amb els pacients d'urgències i la més esmentada (42,1%). Després de la cocaïna segueix l'alcohol, relacionat amb el 24,3% dels casos, i esmentat pel 34,1% dels pacients. Les altres substàncies relacionades directament amb les urgències són les amfetamines/èxtasi (24,1%), alguns fàrmacs (12,8%), cànnabis (10,1%), opiàcis (7,9%), al·lucinògens (4,1%) i GHB (2,1%).

Seguint un procediment semblant al d'Eivissa, el 2007 es van començar a recollir dades de Mallorca de forma experimental durant 2 mesos (gener i agost) a tres hospitals de l'illa i a un PAC. A aquestes dades es van agregar els episodis d'urgències registrats a l'Hospital Can Misses d'Eivissa corresponents a aquests mesos, de manera que permet obtenir una aproximació de l'impacte del consum de drogues a les urgències mèdiques per al conjunt de les Illes Balears. Al **Gràfic 5.2** es pot veure que durant el mes d'agost l'impacte és més gran, tant en el consum de drogues esmentat pels pacients com en el consum que es relaciona amb la urgència (en aquest últim, les drogues relacionades durant l'agost gairebé dupliquen les

relacionades el gener), la qual cosa torna a confirmar que l'estiu és la temporada de major consum a les Illes.

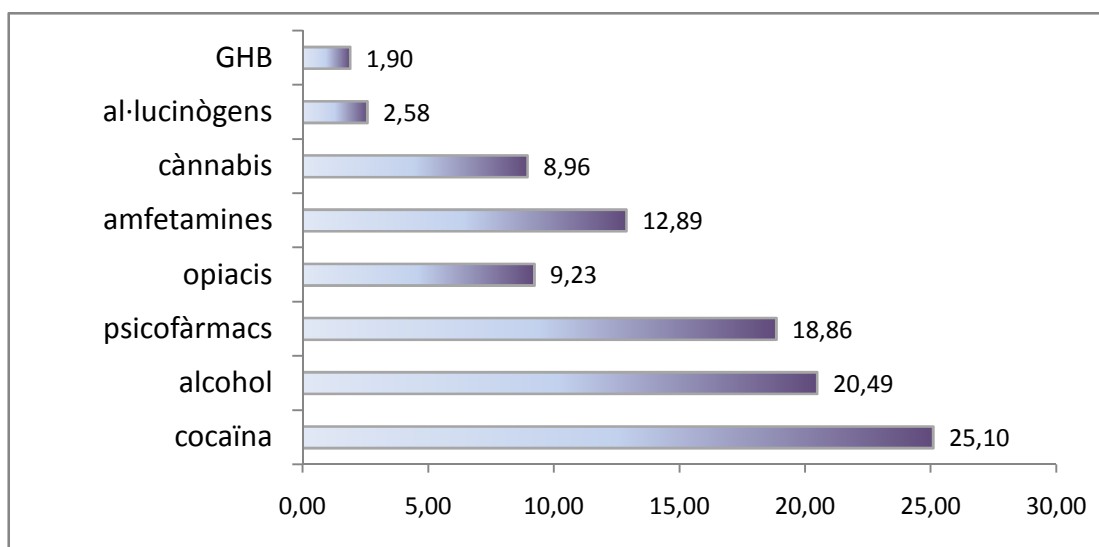
Gràfic 5.2: Urgències per drogues a les Illes Balears (mesos de gener i agost de 2007) segons drogues esmentades i relacionades

FONT: Resultats estudi pilot: "Urgències relacionades amb el consum de drogues a Mallorca". Servei d'Epidemiologia, Direcció General de Salut Pública i Participació, maig 2008.

Quan analitzem les dades per tipus de droga, veiem que la droga que genera més casos d'urgències a les Illes Balears és la cocaïna, seguida de l'alcohol, els psicofàrmacs, les amfetamines, els opiàcis, el cànnabis, els al·lucinògens i el GHB.

Gràfic 5.3: Percentatge dels casos d'urgències atesos a les Illes Balears (mesos de gener i agost de 2007) segons les drogues relacionades

FONT: Resultats estudi pilot: "Urgències relacionades amb el consum de drogues a Mallorca". Servei d'Epidemiologia, Direcció General de Salut Pública i Participació, maig 2008.

L'equip d'urgències de l'Hospital de Son Dureta també va començar a elaborar el 2005 un registre de pacients intoxicats atesos a l'hospital. Del llistat de substàncies o drogues il·legals, es centren en aquelles de consum més habitual i la presència de la qual pugui ser confirmada per mitjà dels procediments analítics disponibles a l'hospital: cocaïna, heroïna, amfetamines, MDMA, GHB, LSD, cànnabis i bolets al·lucinògens. Entre 2005 i 2008 van ser atesos 1.829 casos relacionats amb el consum d'alcohol i altres drogues il·legals. La meitat de casos que arriben a les urgències de l'Hospital Son Dureta són per intoxicacions de consum només d'alcohol. Les intoxicacions en què només intervé una droga il·legal representen gairebé el 10% dels casos. A la resta de casos trobem consum d'alcohol amb alguna altra substància (27%), alguna combinació de dues drogues sense alcohol (11%) i també consum de múltiples tòxics (3%), de manera que s'evidencia una extensió preocupant del policonsum.

La informació sociodemogràfica dels intoxicats s'assembla a l'obtinguda en el conjunt dels hospitals analitzats. Tot i que es troben casos de consum en totes les edats (el de major edat supera els 80 anys) veiem una presència elevada de joves: el grup de 15 a 17 anys suposa el 5,4% i el de 18 a 25 anys el 20,8%. Les dades de l'Hospital Son Dureta també suggereixen que, donada la seva menor aflluència a urgències, les dones consumeixen amb menys freqüència i major moderació que els homes. Només trobem un percentatge de dones gairebé equiparable al dels homes: és en la barreja d'alcohol amb alguna altra substància.

Valoració dels professionals d'urgències respecte al consum de substàncies recreatives

Vam recollir aquesta valoració mitjançant un qüestionari de 16 preguntes que es va passar a onze professionals. En aquest qüestionari se'ls demanava que valoressin l'impacte que tenia el consum de drogues a les urgències mèdiques, i en concret el consum de drogues en l'oci nocturn. La mostra es compon de metges d'urgències (dos d'ells caps d'unitat d'urgències hospitalària) metges psiquiatres, metges generalistes del servei 061, i infermeres d'urgències.

Els professionals enquestats, de forma unànime, confirmen que el consum de drogues té un impacte en els serveis d'urgències. La seva percepció és que els afectats són en general molt joves, o fins i tot menors, i que és durant les nits del cap de setmana i a l'estiu quan més augmenta la demanda.

Segons informen aquests professionals, l'activitat recreativa del cap de setmana es veu reflectida en els serveis d'urgències, ja que bona part d'aquesta activitat (sortir de marxa, assistència a festes populars, rituals universitaris, festivals i festes esportives entre altres) gira entorn del consum d'alcohol i altres drogues. L'abús d'alcohol és, segons l'apreciació d'aquests professionals, la causa que més casos genera. Entre les altres drogues, les més esmentades són la cocaïna, el cànnabis i el GHB.

Aquests mateixos sanitaris qüestionen l'ús del terme 'oci nocturn'. Com que l'ampliació de la 'festa' del cap de setmana s'estén a l'horari diürn (*after-hours*, festivals a l'aire lliure -activitats que es desenvolupen durant diversos dies/nits-) les festes, afirmen, poden durar moltes hores i fins i tot dies, especialment a l'estiu.

Alguns estan preocupats pel consum de noves substàncies. Les més recents, i menys conegudes, són les que més mal poden fer perquè hi ha menys experiència sobre els seus efectes. Alguns esmenten com a exemple que en aquests darrers anys, i relacionat amb la vida recreativa, hi ha hagut morts directament provocades pel consum de GHB (el mal anomenat èxtasi líquid).

Un dels aspectes que més comenten els professionals és que la majoria de les vegades els intoxicats arriben als serveis d'urgències perquè algú els porta i no per decisió pròpia. La persona intoxicada arriba a urgències en contra de la seva voluntat, gairebé sempre, ja que solen ser els amics o la parella qui prenen la decisió de portar-los. En aquells casos en què, a més, es produeix un accident de trànsit o una agressió, sol ser la policia qui gestiona l'arribada a un servei d'urgències. En alguns d'aquests casos els professionals d'urgències han de fer front a persones poc disposades a col·laborar amb el personal sanitari, que arriben en males condicions higièniques i alguns fins i tot tenen conductes agressives, la qual cosa s'ha convertit en una preocupació per als professionals enquestats.

Arran d'algunes situacions conflictives, ha estat necessari elaborar estratègies per protegir-se, és així que de vegades la intervenció es fa amb l'assistència del personal de seguretat de l'hospital. Una de les demandes d'alguns professionals és que es puguin crear habitacions o boxs aïllats per tractar pacients intoxicats. En tot cas, l'atenció a pacients intoxicats per les drogues comporta nous reptes professionals, tant de caràcter clínic com de caràcter social i cultural, per als sanitaris que han d'enfrontar-se amb aquest tipus de situacions.

A més dels problemes de salut (intoxicacions), el consum de drogues comporta altres riscos. Els accidents de trànsit i la violència són les principals causes d'urgències on es pot detectar un consum previ de drogues, però només es registra aquesta relació en aquells casos en què el pacient arriba per una intoxicació aguda. Quan la relació és indirecta, no sempre queda recollida a l'historial.

Segons ens informen els 11 professionals entrevistats, la violència i la conducció són els desencadenants dels problemes de salut més evidents a urgències, i per a alguns d'aquests també les relacions sexuals, encara que en això últim no hi ha unanimitat entre els facultatius enquestats. A la majoria de casos en què s'ha produït una relació sexual amb risc i s'acudeix a un hospital, qui presta l'atenció sol ser el servei de ginecologia i, per tant, no queda registrat a les urgències. A això cal afegir que quan les pacients van a una urgència mèdica per obtenir la "píndola del dia després", per exemple, els efectes del consum ja no són evidents, de manera que tampoc queda registrada la relació amb el consum. Per tot això, les dades empíriques que podrien confirmar les relacions entre consum de drogues i sexualitat de risc són escasses i incompletes i, per a alguns professionals, és una relació més intuïtiva que confirmada i consideren que s'hauria d'explorar.

Tot i que arriben menors d'edat als serveis d'urgències, aquests casos són encara esporàdics, malgrat això els sanitaris enquestats creuen que caldria prestar atenció a la seva evolució. Igual que passa amb els altres pacients, amb els menors també trobem experiències diverses. L'opinió majoritària entre els entrevistats és que l'arribada de menors a un servei d'urgències per consum de drogues és encara poc corrent, i quan això passa sol ser per intoxicació etílica. Arriben en ambulàncies o en companyia d'amics i, si no hi ha un adult que es faci responsable, es sol avisar a la família.

Alguns dels professionals d'urgències entrevistats, encara que es veuen amb la suficient capacitat per a atendre els casos d'urgències per consum de drogues, creuen que haurien de rebre formació per actualitzar coneixements, en especial sobre noves substàncies que apareixen i els símptomes de la seva intoxicació. També alguns dels professionals enquestats consideren que tractar amb aquests pacients requereix d'equips multidisciplinaris que atenguin la situació de forma integral. En canvi, alguns d'aquests professionals consideren que l'objectiu del metge d'urgències és l'estabilització clínic del pacient, de manera que, fins que aquesta no s'hagi aconseguit, o fins que no sigui possible una anamnesi sense els efectes del tòxic, no

es requereix la intervenció d'altres especialistes, però quan ja poden intervenir els altres especialistes, el pacient ha d'abandonar el servei d'urgències.

El tractament de pacients intoxicats suposa un cost considerable per a la sanitat: intervenen múltiples professionals, des dels que van a recollir al pacient en ambulància fins al personal de seguretat. Quan arriben a urgències, el primer a rebre'ls és el metge del servei, un generalista que serà qui determini si es necessiten altres especialistes. En els casos en què es requereixi, intervé el psiquiatra, en especial quan es produeixen intents autolísis, o si cal 'contenir' al pacient o aquest presenta brots psicòtics, i si es tracta d'un menor de 15 anys, intervindrà el pediatra. Alguns dels enquestats reclamen també una unitat de serveis socials a urgències per a aquells casos que ho necessitin.

Plantejar que, en aquest context, les unitats d'urgències desenvolupin estratègies preventives pot semblar una quimera. No obstant això, ja hi ha experiències en algunes ciutats (Londres, per exemple) on els hospitals desenvolupen iniciatives preventives, l'eficàcia de les quals encara està sent avaluada.

Un cop superat l'efecte de la substància, a la sala d'urgències es produeix una situació descrita com un possible "moment receptiu" del pacient⁸⁶ (Rodríguez-Martos et al, 2003), una mena de "finestra d'oportunitat" que es pot aprofitar amb intervencions educatives per intentar que el pacient no repeteixi la seva conducta. L'objectiu és que el pacient prengui plena consciència del risc que ha suposat per a la seva salut la seva conducta de risc i també el cost que suposa. Aquesta estratègia preventiva suposaria, en primer lloc, que s'acceptés l'establiment d'intervencions breus en els serveis d'urgències mèdiques; en segon, que es creessin les condicions per fer-les viables; i, finalment, que s'establissin els mitjans per avaluar la seva efectivitat. Com moltes estratègies noves, aquesta hauria de passar per diverses fases experimentals encaminades a elaborar una metodologia eficient i a superar obstacles. Els serveis d'urgències podrien ser un primer espai per a la detecció del consum i abús de drogues, i un pont per a la intervenció preventiva en connexió amb altres recursos específics.

Resum del capítol

Aprendre per prevenir. Diagnòstic de l'oci nocturn juvenil.

Conseqüències del consum de drogues sobre la salut	• El consum de drogues és una causa molt important de morbiditat i mortalitat a Europa. • Entre els joves aquest consum està molt relacionat amb la vida recreativa nocturna. • La substància més consumida i que crea més problemes de salut és l'alcohol.
Els serveis d'urgències: detectar i intervenir	• Als serveis d'urgències mèdiques arriben els casos més greus produïts pel consum d'alguna substància (comes etílics, intoxicacions, conseqüències en salut mental, altres efectes aguts). • Els serveis d'urgències poden detectar canvis en les pautes de consum, en el consum de noves substàncies o combinacions, en l'aparició de nous col·lectius de consumidors (segons gènere, edat, grups ètnics, etc.). • També hi ha la possibilitat que es realitzin intervencions preventives breus des dels propis serveis si es creen les condicions. Hi ha algunes experiències en altres països.
Altres conseqüències del consum de drogues: sexualitat de risc, violència i conducció	• El consum de drogues, especialment entre els joves, facilita que es produeixin altres conseqüències indirectes sobre la salut. Les principals són degudes a: ○ Violència ○ Sexualitat de risc ○ Accidents de trànsit
Les urgències mèdiques a les Illes Balears	• La DG de Salut Pública elabora l'informe de l'indicador d'urgències hospitalàries en consumidors de substàncies psicoactives del SEIPAD a partir dels episodis d'urgències registrats des de l'any 2005 seguint un protocol estandarditzat per a totes les Comunitats Autònomes. • L'equip d'urgències de l'Hospital de Son Dureta ha elaborat informació complementària sobre els usuaris intoxicats que arriben al servei d'urgències. • Les intoxicacions per consum de drogues segueixen un patró estacional. L'estiu és la temporada que més usuaris arriben a urgències a causa d'una intoxicació. • La cocaïna és la substància per la qual més usuaris arriben a les urgències. • Els homes intoxicats que arriben a les urgències són el doble que les dones que hi acudeixen.

	• El grup d'edat majoritari entre els consumidors atesos al servei d'urgències de l'Hospital Can Misses d'Eivissa és el de 20 a 29 anys encara que convé destacar que el 7% d'aquests tenia entre 15-19 anys. • Segons la informació recollida de l'Hospital Son Dureta, la meitat dels casos d'intoxicacions són ocasionades per consum d'alcohol sol. El 10% han consumit només una droga il·legal; el 27% han barrejat alcohol amb una altra substància; un 11% ha consumit dues drogues; un 4% ha ingerit múltiples tòxics. • Segons les dades anteriors, el policonsum és una de les conductes preocupants.
Valoració dels professionals d'urgències respecte al consum de substàncies recreatives	• El consum de drogues té un impacte en els serveis d'urgències. Els afectats són en general molt joves, o fins i tot menors, i és durant les nits del cap de setmana i a l'estiu quan més augmenta la demanda. • Els sanitaris enquestats manifesten la seva preocupació davant les condicions en què arriben els intoxicats (mala higiene, conducta agressiva, poca col·laboració, etc.). • Alguns dels professionals enquestats proposen rebre una formació que els permeti actualitzar coneixements sobre quines substàncies es consumeixen (pel fet que evolucionen en tipus, combinacions, dosi), els seus efectes i tractaments.
Propostes	• Estratègies i accions que donin lloc a un sistema més funcional de recollida d'informació sobre consum de drogues en pacients que arriben a urgències • Possibilitat de realitzar intervencions preventives amb els usuaris que han consumit i acudeixen als serveis d'urgències. • Formació professional: major coneixement sobre les substàncies (etiologia, diagnòstic, efectes, tractament), protocols estandarditzats per a la recollida d'informació.

6. Actuacions preventives a la vida recreativa nocturna

Presentació

La majoria dels estudis mostren la eficàcia de fer complir les lleis i de la intervenció policial⁸⁷. Però la coerció, malgrat haver mostrat ser una intervenció eficaç, s'enfronta per diversos motius a moltes resistències a l'hora d'executar mesures d'aquest tipus.

La policia té capacitat per jugar un paper de lideratge en la reducció d'incidents i danys provocats per l'alcohol. Sempre resulta més fàcil mantenir un bon ambient quan es compta amb suport polític i l'interès se centra en activitats per reduir els danys de l'alcohol. Això no obstant, per dur-ho a terme, cal aconseguir el compromís dels representants locals i la cooperació d'un centre local que coordini els recursos físics i humans disponibles⁸⁸.

El consum d'alcohol entre els menors d'edat és també un problema important, sobretot a Europa on l'edat legal per comprar alcohol es troba en alguns casos per sota dels 18 anys. Hi ha encara pocs estudis sobre els efectes de fer complir la llei, però els existents mostren que aquesta imposició redueix la venda de begudes als joves.

L'objectiu d'aquest capítol és descriure Bones Pràctiques per als diferents col·lectius que intervenen (o podrien intervenir) en l'assoliment d'una vida recreativa nocturna saludable. La relació d'accions ha estat confeccionada a partir de la revisió sistemàtica de literatura en què es descriuen i avaluen intervencions en els contextos recreatius. Hi ha unes quaranta guies internacionals de Bones Pràctiques que estan essent eficaçment aplicades en diversos països de la Comunitat Europea així com als Estats Units i Austràlia. S'han revisat totes elles.

Participar a la vida nocturna recreativa s'ha convertit en una activitat cultural important per a molts joves. Així mateix constitueix una activitat que interessa a la indústria recreativa i a les corporacions locals pels beneficis econòmics que genera. Però aquests aspectes positius no poden fer-nos obviar que hi ha també problemes, com l'abús d'alcohol i altres drogues, l'exercici de la violència i/o la pràctica d'una sexualitat de risc, que poden afectar tant als joves que participen en aquest tipus d'oci, com a la pròpia indústria recreativa, i de vegades s'estén a altres sectors de la comunitat. Tot això ha estat descrit en els diferents capítols d'aquest informe.

Aquesta revisió, pensada com una eina útil per al desenvolupament de polítiques de gestió d'accions preventives nocturnes, proposa una sèrie de pràctiques, que estan essent utilitzades en diversos contextos amb vistes a la minimització de riscos.

La descripció i ordre en què s'ha elaborat consta de sis seccions, i cada una d'elles s'ha dividit en objectius que es persegueixen, procediments o bones pràctiques per aconseguir-los, i una descripció aclaridora. S'ha optat per una estructuració que permeti relacionar objectius amb els procediments a seguir per a la seva consecució. No obstant això, aquesta estructuració, encara que pragmàtica, també ha de ser llegida com un conjunt integral, els objectius i procediments es relacionen uns amb els altres i de vegades uns depenen dels altres. Una estratègia preventiva ambiciosa ha de tenir en compte aquesta globalitat i integritat.

Com planificar una intervenció

Abans de poder planificar una intervenció s'ha de tenir en compte alguns principis que ajudaran a desenvolupar l'estructura de gestió necessària per tal que la intervenció es pugui dur a terme.

Una intervenció, per a que sigui efectiva, haurà de ser el més integral possible. Això significa que haurà de prestar atenció a l'anàlisi del problema, a la cooperació entre els diferents agents i representants d'institucions amb vista a constituir una plataforma per gestionar el projecte. Finalment, cal considerar les diferents dimensions que té la prevenció (la familiar, la social i cultural) a més de la varietat d'aspectes que afecten a l'àmbit recreatiu que hauria d'assumir la indústria en coordinació amb l'administració. Ens referim a mesures sobre la constitució de locals i àrees recreatives segures (mitjançant normes de la casa, polítiques d'accés clares, bona ventilació i àrees de descans), la formació del personal (que inclou tant el personal de servei i porta com als directors), l'educació del client (perquè conegui els riscos de la ingesta en excés), i la normativa i la seva aplicació.

Per tot això resulta imprescindible aconseguir el compromís dels copartícpis locals, especialment dels propietaris de locals de vida recreativa nocturna, així com d'altres grups de residents i de negocis, de l'administració i de la resta de la societat. De la mateixa manera, cal involucrar als representants polítics electes, que poden jugar un paper essencial a l'hora de convocar a les diferents parts a una taula de negociació, i que facilitaran l'assistència dels funcionaris rellevants del municipi, així com dels representants de les agències locals, a les reunions dels diferents grups implicats.

Així mateix, cal aconseguir la participació de persones que puguin establir lligams amb altres iniciatives locals rellevants, com ara les dedicades a la delinqüència, drogues, comportaments antisocials, turisme i economia turística, i la participació de funcionaris en les àrees de màrqueting i cultura. També s'ha d'atraure el projecte a les institucions dedicades a l'assistència mèdica primària i altres de l'àmbit de la salut, rellevants en el context recreatiu, que puguin subministrar evidències i experiències valuoses sobre l'impacte de l'economia nocturna en l'àmbit local.

En algunes poblacions, els centres de la vida nocturna recreativa es troben en mans d'uns pocs operadors o grups comercials. En aquests casos, el seu programa, política de gestió i de màrqueting exerceix un gran impacte local i, per tant, serà necessari involucrar-los en la gestió de la vida recreativa d'acord amb guies de bones pràctiques.

Finalment, cal mantenir-se al dia. Tal com passa amb moltes iniciatives i polítiques locals, la gestió de l'economia nocturna implica aconseguir bons equilibris entre les parts. Millorar la percepció que es té sobre una determinada zona, o abordar les incidències ocasionades per comportaments no desitjats, són treballs que requeriran temps i esforç. Les autoritats locals són les que es troben en el lloc apropiat per mantenir els diferents agents treballant en coalició amb vista a aquest fi.

Crear entorns saludables i segurs pel desenvolupament de la vida recreativa

Independentment de que l'actuació hagi de cobrir una regió, una ciutat, o es limiti a una àrea recreativa més o menys reduïda, és necessari realitzar una planificació del projecte per etapes que ajudi a seguir les passes necessàries i a mantenir una estratègia que orienti el procés. A continuació llistem una sèrie de punts que cal tenir en compte a l'hora d'iniciar aquest procés:

1. **Planificar el projecte.** Aquesta planificació ha d'incloure: títol del projecte, principals objectius, anàlisi del problema, agents implicats, objectius, precedents, població diana, tipus d'intervenció i /o implementació, programació i terminis límit, pressupost, avaluació i sostenibilitat.
2. **Anàlisi del problema.** Les causes per iniciar una intervenció preventiva són múltiples i variades (dades estadístiques, incidents ocorreguts, senyals de perill, notícies a la premsa, queixes dels veïns ...). En qualsevol cas, és necessari identificar i centrar-se en el problema sobre el qual es vulgui intervenir, triar les intervencions més adequades, i involucrar a tots els agents implicats.
3. **Agents implicats.** Com ja s'ha dit més amunt, la prevenció en els entorns recreatius hauria de comptar amb la participació de diferents agents com ara les autoritats locals, els propietaris dels locals, la policia, els departaments de transport, els professionals dedicats a la prevenció, sense oblidar els usuaris del context. Per a això és necessari crear comitès en els que tots estiguin representats i tenir en compte que els seus interessos de vegades poden entrar en conflicte. També, hi haurà de fer front a possibles dificultats o controvèrsies.
4. **Elecció de la intervenció.** Serà necessari trobar un mitjà per aconseguir tirar endavant cada un dels objectius seleccionats. Per això és important recordar que com més integral sigui la intervenció també la seva efectivitat també serà major, per això cal veure què es podria fer en els diferents àmbits: entorn, polítiques i la seva aplicació, formació i educació. Aquestes intervencions han de ser adaptades a les lleis, prioritats polítiques, situacions econòmiques i recursos disponibles de cada comunitat.
5. **Implementació.** L'estratègia dependrà en bona manera del tipus d'intervenció escollida, però haurà de comptar amb la implicació dels co-partícpis en el suport a la intervenció i promoure factors d'èxit (consens sobre objectius, actituds positives, i cooperació de totes les parts implicades)
6. **Avaluació.** Tot projecte de prevenció ha de ser avaluat tant en el seu procés com en els resultats aconseguits. Això permetrà guanyar coneixement, corregir possibles errors, transferir coneixement, justificar els recursos emprats i comprovar el seu èxit o fracàs.
7. **Sostenibilitat.** Una vegada que el projecte hagi estat avaluat, és important procurar que segueixi viu en el temps. És important que de l'avaluació es desprenguin recomanacions, possibles canvis a incorporar, i preveure un adequat seguiment de les aplicacions futures. La difusió dels resultats, ja sigui als co-partícpis o als mitjans, i l'agraïment de la participació a totes les persones involucrades també són factors que afavoreixen la continuïtat dels projectes.

1. Àmbit familiar

2. Àmbit institucional

2.1. Regulació de les àrees recreatives: zona / barri on s'ubiquen els locals

2.2. Regulació de la venda d'alcohol i promocions especials

3. Àmbit comunitari

4. Els joves usuaris de l'oci nocturn

5. La indústria recreativa

5.1. Entrada al local: control d'accés i seguretat

5.2. Dins del local: condicions físiques, disseny i distribució

5.3. Dins del local: ambient social

5.4. Sortida del local: polítiques de dispersió

5.5. Estil de direcció: propietaris i gerents dels locals recreatius

5.6. Formació de personal

a. Personal dispensant begudes

b. Personal de seguretat i control d'accés / Personal "d'entreteniment": DJs i Speakers

6. Els medis de comunicació

1. Àmbit familiar		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Supervisió de les activitats d'oci nocturn dels fills: horaris, amics, diners ...	Control parental Foment de les xarxes socials de les famílies Tallers formatius	Supervisió parental dels fills especialment si aquests són menors. Sessions estructurades tendents a millorar la comunicació, facilitar l'educació en valors i l'establiment de normes i límits.
Educació en normes socials i cíviques	Control parental Foment de l'educació en valors Compromís amb la cura de l'entorn	Major implicació i repercussió legal sobre les famílies sobre el incompliment de normes socials i cíviques. Major implicació en la supervisió de l'entorn.
Promoció d'activitats de lleure saludables des de la família	Participació en activitats d'oci familiars	Promoció de la implicació en l'entorn mitjançant la utilització d'activitats i propostes de participació activa i positiva de l'oci i el temps lliure en família.

2. Àmbit institucional

2.1. Regulació de les àrees recreatives: zona / barri on s'ubica el local

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Minimitzar els problemes a la barriada	Recollir les opinions / necessitats del veïns	Els veïns coneixen de forma directa les problemàtiques (soroll, brutícia, tràfic de drogues ...) i la seva col·laboració és important a l'hora d'afrontar-los
Evitar els comportaments incívics i antisocials	Controlar / Prohibir els botellots Aprovar ordenances Fer el seguiment del compliment de les ordenances Mantenir bona il·luminació al carrer Instal·lar lavabos portàtils	Els botellots faciliten l'accés dels menors a l'alcohol i fomenten el "binge drinking" (consum abusiu en poc temps de gran quantitat d'alcohol). També fomenten comportaments incívics. Les persones es mostren menys propenses a botar-se les normes si saben que se'ls pot veure. Les llums brillants faciliten que els clients siguin menys sorollosos en les sortides. Encara que cars de manteniment, resulten efectius per eliminar el problema de orins al carrer

2.1 (cont)		
Evitar els actes violents i / o delictius	Millorar la coordinació entre policia, serveis de seguretat privada i responsables dels establiments	L'establiment d'una estructura permanent de coordinació permetria establir guies de bones pràctiques per evitar problemes (robatoris, violència, agressions sexuals ...)
	Instal·lació de càmeres de vigilància a les àrees recreatives	S'ha mostrat la seva eficiència com a mesura dissuasòria tant en locals com en àrees recreatives
	Supervisar llocs de menjar a la sortida dels locals	Les aglomeracions en llocs de menjar i parades de transport poden donar lloc a conflictes violents per la competència en el servei
	Supervisar les zones d'aparcament, parades de taxi i autobús	Les zones d'aparcament, si queden allunyades o poc il·luminades, poden ser focus de conflicte (robatoris, violència, tripijoc de drogues ...)
	Instal·lar controls d'alcoholèmia a les zones recreatives	Evitarà que els clients que hagin consumit alcohol utilitzin el cotxe propi

2. Àmbit institucional

2.2. Regulació de la venda d'alcohol i promocions especials

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Control dels preus	No oferir begudes alcohòliques a un preu igual / inferior que les no alcohòliques	Com més baix sigui l'import, més intens resultarà per a alguns clients l'incentiu al consum
Evitar la competència entre locals a través de polítiques de preus		Com més baix sigui el preu de venda, major serà l'incentiu per practicar el "binge drinking" (ingesta abusiva d'alcohol en poc temps)
Control de les promocions especials	Prohibició de la promoció i publicitat de begudes alcohòliques feta a través d'ofertes especials, premis, intercanvis, sorteigs, concursos, etc. Supervisió de l'aplicació de la normativa	Les ofertes que s'anuncien com a "barra lliure", "2x1" i similars haurien d'estar prohibides per llei ja que com més gran sigui el descompte més gran pot ser l'incentiu per beure en alguns clients. També haurien de prohibir les promocions lligades a triomfs esportius, suspesos o males qualificacions escolars, o vinculades a certa imatge sexual que impliqui èxit o valor.

3. Àmbit comunitari		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Minimitzar els problemes a la barriada	Recollir les opinions/necessitats dels veïnats Crear espais de reunió i diàleg Desenvolupament de grups de pressió	Els veïns coneixen de forma directa els problemes (soroll, brutícia, tràfic de drogues ...), i per fer-los front serà necessària la seva col·laboració Els veïns s'han d'organitzar en xarxa amb els altres 'actors' implicats per realitzar activitats de seguiment de les problemàtiques i deixar sentir la seva veu
Evitar els comportaments incívics i antisocials	Crear espais de reunió i diàleg entre famílies Crear espais per fomentar estratègies de caràcter informatiu o de sensibilització	Les famílies han d'establir xarxes de contacte, amb altres famílies i amb institucions i entitats dedicades al treball familiar, que els permetin compartir experiències i els serveixin de suport a la supervisió dels fills
	Tallers de formació de mediadors Fomentar la participació dels agents comunitaris en els comitès organitzatius de les festes populars.	Formació de líders comunitaris/familiars que puguin actuar com a agents preventius comunitaris

4. Els usuaris de l'oci recreatiu nocturn: els joves		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Fomentar la diversitat en les activitats de lleure	Programes de prevenció escolar des de plantejaments universals centrats en el desenvolupament personal i el foment de l'autonomia reflexiva. Programes supra o inter centres tendents a generar possibilitats d'utilització del temps lliure	Participació dels joves en la definició, selecció, creació i utilització positiva del seu temps d'oci
Fomentar la participació en entitats socials	Tallers de formació de mediadors	Participació dels joves en la definició, selecció, creació i utilització positiva de les entitats socials del seu entorn.
Establir models socials preventius	Evitar contextos facilitadors del consum	Les conductes de consum o abús de substàncies requereixen d'un context facilitador constituït per un conjunt de creences i normes compartides.
	Promoure normes socials preventives	Els estudis mostren que certes normes socials o normes informals poden tenir més pes en les conductes de consum que les formals. Per exemple, es pot témer més l'estigma social de ser considerat un drogoaddicte que les lleis i sanció en vigor.
	Educar amb vistes a incrementar l'autoestima dels joves i millorar les seves habilitats comunicatives per fer front a la pressió de l'entorn. Identificar grups de joves disposats a involucrar-se en activitats preventives.	S'ha comprovat la importància del control informal, especialment del cercle d'amics, coneguts i família en la conducta individual. Preparar i proporcionar el suport necessari perquè actuïn preventivament mitjançant accions per minimitzar el consum i els riscos entre els seus iguals.

5. La indústria recreativa

5.1. Entrada al local: Control d'accés i seguretat

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Informar de la política de clients del local	Rètols informant: edat mínima d'accés, política de no venda a persones intoxicades, codis de conducta, regles de bona presència (vestimenta), política de reserva del dret d'admissió ...	Els clients haurien d'estar informats, abans d'arribar a la porta, dels requeriments del local. Això evitarà la frustració que se'ls negui l'accés al local després d'haver estat a la cua.
Prevenir l'admissió de menors	Control de documents d'identitat	Per assegurar que els menors, d'acord amb l'edat establerta, no accedeixin al local
Prevenir l'entrada d'aquells considerats conflictius	Control de persones intoxicades	Les persones intoxicades són més propenses a causar problemes
	Monitorització amb càmeres de seguretat	Incrementen la sensació de seguretat i control
Prevenir l'entrada dels que porten drogues	Control de drogues / Impedir l'entrada a persones sospitoses de poder vendre o sota els efectes de les drogues "Amnesty boxes"	Prevenir el consum o la venda de drogues dins o al voltant del local és una manera de demostrar que l'establiment es preocupa per mantenir uns comportaments adequats. En alguns països s'han instal·lat "caixes d'amnistia" perquè els clients de forma anònima puguin dipositar les substàncies il·legals i evitar escorcolls / controls policials abans d'entrar en un local

5.1. (continua)		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Prevenir l'entrada dels que porten armes	Control d'armes / Evitar l'entrada de persones sospitoses de portar- Arcs per a la detecció de metalls	Una nova normativa instaurada a Portugal obliga a passar per un arc detector abans d'entrar en un club o discoteca
Control de la capacitat màxima del local.	Control del nombre de persones a l'interior del local Establiment d'una quota d'entrada al local	Els espais abarrotats s'associen a comportaments violents Per evitar que els clients "saltin" d'un lloc a un altre
Control de la cua d'accés al local	Informar del temps d'espera Supervisar que no es consumeixi a la cua Evitar passes especials o favoritismes Evitar que la gent es coli a la cua Evitar reunions i /o grups de gent bevent fora del local (obertura i tancament del local)	Mostra al client que ens preocupem pel seu confort i li donem l'oportunitat de triar si quedar-se o anar a un altre lloc Les persones que consumeixen a la cua és més probable que es trobin intoxicades quan accedeixin a l'interior del local. Tractar a certs clients amb favoritisme dona sensació de poca equitat en el tracte, el que comporta que els clients cooperin menys amb el personal del local Quan s'accepta que es colin es dona el missatge que està bé saltar-se les regles Assegurar-se que la gent manté un bon comportament fora del local

5.2. Dins del local: condicions físiques, disseny i distribució

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Dissenyar els locals per minimitzar el risc de desordres, altercats i actes delictius	Evitar obstacles que restringeixin/obstaculitzin la circulació de les persones	Encara que el local estigui per sota de la seva capacitat, poden donar-se problemes d'aglomeració i col·lisions si la majoria de clients es situen en un mateix lloc o circulen en la mateixa direcció. El traçat del local hauria de tenir-ho en compte
	Evitar la formació de cues a la zona del bar	Les llargues cues produeixen frustració i incrementen la congestió. També, faciliten que es puguin produir col·lisions i altres problemes.
	Evitar la formació de cues a la zona dels lavabos	
	Evitar aglomeracions en les portes i passadissos així com al voltant de la pista de ball	Poden donar origen a col·lisions i entorpir la resposta del personal en cas necessari
	Assegurar-se que a la pista de ball no es donen comportaments massa durs / extrems	Que les dones abandonin la pista pot ser un indicador de comportaments agressius que poden desembocar en baralles dins i fora de la pista
	Oferir zones per seure	La gent es mourà menys o es relaxarà més si disposa de llocs per seure / relaxar còmodament.
	Oferir zones "chill out"	Que permetin reposar i relaxar-se

5.2. (continua)

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Dissenyar els locals per minimitzar el risc de desordres, altercats i actes delictius (Cont.)	Evitar zones fosques / fora de control del personal del local Evitar zones amb taules de billar sense supervisió Polítiques "sense vidre"	Els clients es mostren menys propensos a botar-se les normes si saben que se'ls pot veure. La poca il·luminació dificulta que el personal pugui controlar el comportament dels clients Les aglomeracions a les taules poden ocasionar conflictes entre els que juguen i els que miren/passen Alguns estudis mostren que disminueixen les ferides i lesions accidentals així com la gravetat de les mateixes en entorns 100% lliures de vidre. Però altres afirmen que amb l'ús d'envasos de plàstic augmenten la brutícia, els gots vessats i els riscos de rrelliscar.
Mantenir unes condicions físiques del local per minimitzar el risc de desordres, aldarulls i actes delictius	Control de la temperatura Control de la ventilació Control del volum de la música i del soroll	Els renous forts poden resultar dolorosos i la poca qualitat de l'aire (atmosferes carregades de fum) i ambients massa càlids fan que la gent se senti incòmoda i per tant que pugui respondre de forma més agressiva. És millor no tenir la música més alta del que requereix

5.2. (continua)		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Mantenir unes condicions físiques del local per minimitzar el risc de desordres, altercats i actes delictius (Cont.)	Recollida de tassons vessats, ampolles buides i altres elements perillosos	Ampolles buides, tassons romputs i/o vessats poden provocar ferides i lesions accidentals. La seva retirada impedeix que puguin ser utilitzats com a armes
	Mantenir la neteja general del local	Un local brut sembla que justifica els actes de vandalisme per part de la clientela
Establir unes normes d'actuació del personal per minimitzar el risc de desordres, altercats i actes delictius	Establiment d'una bona ràtio cambrer/client	Per evitar la competència deguda a l'accés al servei
	Identificació de clients intoxicats	Oferir aigua de forma gratuïta i /o menjar a aquells clients que ho puguin necessitar. Oferir ajuda de primers auxilis.
	Tenir guies d'actuació clares per saber quan i com s'ha de demanar a un client que abandoni el local	Els clients haurien de saber quin tipus de comportaments els portaran a ser expulsats del local
	Controls aleatoris dels lavabos	Per evitar el consum i/o venda de substàncies

5.3. Dins del local: ambient social

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Establir normes de supervisió general que assegurin una atmosfera segura i afable	Mostrar que el local pot garantir la seguretat dels clients Establir codis de conducta/regles raonables i clares, i a la vista Assegurar la confortabilitat general Condicionar sala de primers auxilis	Tant la direcció com el personal hauran de mostrar que tot està sota control Els clients cooperaran més si són conscients que les regles són per la seva pròpia seguretat Oferir espais per seure i relaxar-se Per atendre a clients intoxicats
Establir codis de conducta	Tenir polítiques de dret d'admissió per a que tothom sàpiga quin és el comportament esperat al local Aplicació de les mateixes regles per a tothom Subministrament de begudes no alcohòliques a un preu inferior que les alcohòliques Promoció de begudes no alcohòliques per "conductors designats"	Les regles de la casa han de deixar clar, tant als clients com al personal, com han d'actuar El favoritisme és una font comú de problemes Aquestes regles són més efectives si els clients habituals donen suport al personal i si són fàcils de posar en pràctica Els clients es mostren més inclinats a evitar la intoxicació si aquestes begudes són barates Mostrar interès per aquests conductors mostra preocupació per la seguretat del client

5.3. (continua)		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Establir codis de conducta (Cont.)	Subministrament de menjar Evitar que DJs i "Speakers" enviïn missatges que incitin a beure i /o a desmadrar-se	La gent no es intoxica tant si consumeix menjar mentre beu La violència es desencadena moltes vegades quan les pallassades arriben massa lluny. Evitar comportaments esvalotadors que puguin anar-se'n de les mans
Establir un nivell de permissivitat adequat	No permetre descontrol o comportaments grollers Evitar salts i topades a la pista de ball Evitar discussions i / o apostes (taules billar, futbol...) Evitar l'activitat sexual ofensiva Evitar mostrar imatges d'esports de contacte (boxa, hoquei, futbol, etc.) A la televisió	Els comportaments agressius a la pista de ball poden ser un desencadenant de conflictes dins i fora de la pista Els locals que de forma oberta permeten comportaments sexuals explícits tendeixen a tenir més problemes d'agressions i violència Aquest tipus d'imatges produeixen que la gent s'exciti i fomenta la competició, les apostes i les discussions. També, mostra imatges d'agressions físiques que els clients poden imitar.

5.3. (continua)

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Establir un nivell de permissivitat adequat (Cont.)	Evitar imatges violentes o amb alt contingut sexual en cartells i elements de decoració Evitar missatges violents / sexuals en la música	Les imatges violentes en cartells decoratius i publicitat tendeixen a augmentar el nombre d'agressions entre els clients
	Evitar els comportaments massa prepotents / intimidadors entre grups d'homes	La competició entre homes (grups de diferent zona geogràfica, seguidors de diferents equips o per l'accés a dones) sovint condueix a altres problemes

5.4. Sortida del local: polítiques de dispersió

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Preparar "l'hora de sortida" del local per minimitzar el risc de desordres i altercats	Informar de l'hora de tancament	Per a que els clients puguin triar el moment de sortida
	Establir un període de "relaxació" amb música més calmada	Per evitar que el moment àlgid d'excitació coincideixi amb l'hora de tancament
	Oferir begudes sense alcohol, aperitius i cafè abans i després del tancament del servei de begudes alcohòliques	Reduint la quantitat de consum d'alcohol al final de la nit estaran menys intoxicats a l'abandonar el local
	Oferir serveis de reserva de taxi per prevenir tant com sigui possible la competència, discussions i baralles al carrer	Especialment per a aquelles persones que abandonen el local soles, especialment si són dones
	Reorganització del personal de bar a sala (recollida de tassons i ampolles, servei de guarda-roba)	Per evitar incidents amb vidres trencats, impedir que es treguin begudes fora i evitar aglomeracions a la sortida
	Reorganització del personal de seguretat i porta a les sortides	Assegurar-se que totes les sortides estan lliures, distribuir als clients i evitar aglomeracions i col·lisions que poden derivar en baralles, instruir els clients perquè siguin considerats i identificar a clients solitaris (especialment dones) per oferir-los taxis "segurs"

5.4. (continua)		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Preparar "l'hora de sortida" del local per minimitzar el risc de desordres i altercats (Cont.)	Minimització del soroll a la sortida Il·luminació exterior intensa	Assegurar-se que la gent manté un bon comportament fora del local Les llums brillants afavoreixen una sortida menys bulliciosa dels clients
Preparar una política de dispersió d'acord amb la policia i altres actors implicats per minimitzar alteracions de l'ordre i altercats a la sortida dels clients	Col·laboració amb la policia Col·laboració amb els organismes encarregats del sistema de transport	Control de parades de taxi i autobús Evitar aglomeracions a les parades organitzant diferents punts de recollida per a diferents línies

5.5. Estil de direcció: propietaris i gerents de locals recreatius

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Aconseguir una gerència/un estil directiu que assegurí la minimització dels riscos del consum d'alcohol i altres drogues	Establiment de codis de pràctiques i altres acords Establiment de regles de la casa i un estil directiu Relació amb "experts" i assessors externs Establiment de contactes en xarxa	Als gerents dels locals els pot resultar costós col·laborar si només depenen dels resultats econòmics, o si es troben sotmesos a una pressió intensa dels clients. Sovint les mesures i els canvis adoptats s'apliquen durant un període curt de temps a causa de la competència amb altres establiments, i als requeriments dels clients Les mesures obligatòries, compartir el projecte amb altres establiments i una pressió social important afavoreixen la implicació
Comprendre que la minimització de riscos depèn de factors com ara la ubicació, el temps i valors oferiments ... I que s'ha de realitzar en col·laboració amb els altres agents i institucions implicades	Col·laboració amb la policia Col·laboració amb els serveis assistencials i hospitalaris Implicació en els programes de formació de personal	Els codis de bones pràctiques han d'incloure protocols que indiquin les actuacions a seguir, en cas de comportaments violents producte tant de la negativa a vendre alcohol com per altres causes. Això inclou des de procediments de dispersió dels implicats, fins al transport de possibles lesionats
Assegurar que el personal treballi de forma coordinada i segons les regles	Monitoritzar el personal per assegurar que no consumeix alcohol (o altres drogues) abans o durant les hores de treball	Com la rotació del personal (tant de servei com de seguretat) sol ser molt alta, caldria desenvolupar programes continuats de formació de personal en els que estiguessin directament involucrats

5.6. Formació de personal

a. Personal dispensant begudes

Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Aconseguir que el personal pugui aplicar mesures com la Dispensació Responsable de Begudes	Formació en la venda d'alcohol	Donada la gran rotació del personal de servei, els cursos de formació haurien de ser obligatoris o hauria d'establir-se un mínim de qualificacions obligatòries
Aconseguir un personal format en la prevenció i gestió de les agressions o altres incidents violents	Formació en la prevenció de venda a menors d'edat (polítiques de "no carnet, no beguda") Polítiques clares de no dispensació a persones intoxicades	La venda o servei de begudes alcohòliques a menors està prohibida. Els cambrers/es haurien de comptar amb protocols on es detallaran els procediments a seguir davant diversos comportaments dels clients com ara: que es pugin a cadires i taules, cridin, ballin de manera agitada, donin empentes, comprin beguda en excés, entrin en competició per una parella sexual, un equip esportiu o una àrea geogràfica, etc. Establir codis de conducta que detallin els procediments a seguir per indicar a un client que ha de deixar de beure i /o abandonar el local sense crear enfrontaments ni problemes

5.6.a. (Cont.)		
Establir uns codis de conducta clars per a que el personal sàpiga com ha de comportar-se i quan i com ha d'actuar davant d'un client	Formació en resolució de conflictes potencials Formació per a un adequat comportament del personal (ni massa amigable ni massa hostil o agressiu)	Els empleats hostils provoquen que els clients responguin agressivament. Els massa amigables resulten poc professionals a l'hora de realitzar el seu treball
Supervisió dels cambrers	Monitoritzar als cambrers per assegurar-se que no consumeixen alcohol i /o drogues abans o durant les hores de treball	Els cambrers sota la influència de l'alcohol (o altres drogues) no podran resoldre de forma efectiva les situacions que sorgeixin

b. Personal de seguretat i control d'accés / Personal "d'entreteniment": DJs i speakers.		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Professionalitzar al personal de seguretat i porta per minimitzar els problemes	Formació en el filtrat i tractament de clients Establiment de polítiques de registre clares	Estudis sobre agressions en bars mostren que són producte de la manca d'habilitat del personal o de coordinació del grup, en molts casos, el propi personal és el que inicia el conflicte o l'agreuja
Establir uns codis de conducta clars per a que el personal sàpiga quan i com ha d'actuar davant d'un client	Formació en el filtrat i tractament de clients Formació en resolució de conflictes	Els empleats necessiten una formació que posi l'èmfasi en el desenvolupament d'habilitats en el maneig de comportaments i en el treball coordinat amb vistes a la resolució de conflictes
Assegurar que el personal prové d'organitzacions íntegres	Establir requisits legals per assegurar que el personal de seguretat està format i prové d'organitzacions fiables	En certs llocs, el crim organitzat busca operar en els locals de la indústria recreativa mitjançant estratègies de "control de la porta" i "control de la pista".
Establir uns codis de conducta clars per a que el personal d'entreteniment pugui intervenir en situacions potencials de conflicte	Formació en el filtrat i tractament de clients Formació en resolució de conflictes	DJs i Speakers han de ser conscients que el seu treball ha d'estar coordinat amb el de la resta del personal i del paper que poden jugar com a "controladors" informals de situacions potencials de conflicte
	Formar al personal "d'entreteniment" perquè comprenguin el paper que juguen com a catalitzadors d'emocions	Diferents estils de música, ritmes i volum juguen papers diferents en la ingesta més ràpida o lenta d'alcohol i es troben associats a l'ús de drogues específiques

6. Els mitjans de comunicació		
Objectius	Procediments / Bones Pràctiques	Descripció
Promoció d'una ètica consensuada sobre el tractament de les notícies relacionades amb el consum de drogues, menors i joves.	Tenir en compte les conseqüències negatives del consum Evitar l'efecte "bumerang" de la creació de personatges/rols massa moralitzadors o dolents Tenir en compte la transversalitat del problema	Els mitjans reflecteixen comportaments estesos però també poden actuar com a factor potenciador o neutralitzador del consum de drogues. Les drogues constitueixen un problema de gran complexitat, per tant els missatges haurien de reflectir en la mesura del possible les múltiples facetes del fenomen (mèdiques, educatives, socials, judicials ...)
Participació activa en campanyes de prevenció	Tenir en compte el patró actual de consum Prendre en consideració el baix nivell del risc que existeix, en general, a la societat actual Tenir en compte que els menors i joves constitueixen el grup més vulnerable de la nostra societat	Els mitjans de comunicació constitueixen elements clau a l'hora de modelar conductes que evitin o incitin el consum d'alcohol i altres drogues.
Obertura d'espais informatius sobre temps lliure	Foment d'activitats d'oci alternatives Divulgació d'activitats de temps lliure Promoció de la cura dels espais públics d'oci	Divulgació i promoció d'activitats lúdiques i de lleure que promocionin hàbits saludables i valors positius com l'ecologia i la cura dels espais públics

7. Reflexions finals

L'oci nocturn com a element de socialització

El temps d'oci és avui el temps i l'espai propi dels joves. En els darrers anys s'han produït canvis importants en la seva significació. Ha deixat de ser només el temps que es dedica a l'evasió o l'esbarjo per convertir-se, de cada vegada més, en el temps i l'espai no regulats, on poden ser ells mateixos al marge de les interferències dels adults. És el lloc i el moment en què poden establir contactes significatius amb els seus iguals, quan efectuen aprenentatges per a les relacions interpersonals, i quan exploren els límits, tant del propi cos com de les normes.

L'oci representa, per tant, una necessitat en el procés de maduració de gran part dels adolescents i joves, i constitueix un temps i un espai essencials en el seu procés de socialització i de desenvolupament de la seva personalitat. Al mateix temps, aquest oci es desenvolupa en uns espais marcats fortament per les dinàmiques de consum, que compten amb el suport d'alguns sectors econòmics.

Alguns possibles problemes són: en primer lloc, si els joves no troben els estímuls necessaris per implicar-se en la vida quotidiana i les seves obligacions, la vida recreativa pot arribar a convertir-se en l'única vida real, l'únic moment en què poden desenvolupar la seva identitat en la relació amb el seu grup d'amics. D'altra banda, donada la necessitat d'explorar límits i d'experimentar per construir la seva pròpia identitat, l'oci en general, i de manera més evident l'oci nocturn, implica alguns riscos que poden arribar a ser importants, entre els que destaquem l'abús d'alcohol i drogues, els accidents, la violència i les conductes sexuals de risc.

Els riscos són, per descomptat, inherents a moltes activitats humanes, i de vegades són inevitables. Però no és menys cert que la nostra societat intenta reduir els riscos al mínim, i més quan es tracta dels nostres adolescents i joves. Per prevenir els riscos cal primer conèixer-los i comprendre'ls, per després poder intervenir adequadament en els contextos on aquests es produeixen. Les intervencions s'haurien de fonamentar en actuacions basades en criteris científics i que, després d'un procés d'experimentació i avaluació, hagin mostrat la seva utilitat per a prevenir o reduir els problemes amb els quals ens enfrontem. També s'haurien de tenir en compte les necessitats i expectatives dels grups d'implicats, fonamentalment les dels joves, les famílies, la indústria i els veïns.

En la nostra societat hi ha a més una gran varietat de professionals especialitzats en diferents aspectes del tema, l'opinió i coneixements dels quals és necessari tenir-los en compte. Entre aquests professionals tenim: els de la indústria recreativa, els especialistes en prevenció, els que treballen en els mitjans de comunicació, els de la publicitat i màrqueting els responsables dels ajuntaments, la policia, els serveis d'urgència i sanitaris, etc. La necessitat d'incloure a tantes persones i institucions suposa, necessàriament, fer un abordatge de caràcter comunitari, que integri les actuacions que es duen a terme des d'una pluralitat d'àmbits i amb objectius complementaris. De fet, les avaluacions efectuades fins al moment indiquen que les actuacions aïllades i puntuals tenen un efecte més aviat escàs.

La informació que integra aquest document ha estat elaborada amb el propòsit de proposar elements per a la reflexió donada la complexitat del tema, establir les bases per obrir un debat social i contribuir a la recerca realista i pràctica de solucions, que permetin reduir els riscos i que puguin ser assumides per tots els col·lectius implicats.

Reflexió sobre la societat actual

La nostra societat ha evolucionat de tal manera que el rendiment, la productivitat i l'eficàcia constitueixen objectius amb un nivell d'exigència cada vegada més gran. La diversió, clàssicament entesa com esbarjo o temps de descans per recuperar energies per al treball, s'ha convertit en una necessitat per poder tolerar la vida quotidiana i, en molts casos, és el moment en què hom es troba lliure de lligams i compromisos, per poder fer el que realment vol. La diversió és, per tant, una necessitat, un valor, fins i tot es pot sentir com un dret, i finalment es converteix també en un bé de consum, sotmès a les lleis de mercat, que genera un important volum de negoci.

Els joves són els que reflecteixen en major mesura en les seves vides aquesta dualitat entre treball i diversió. Durant la setmana poden complir més o menys amb els seus estudis o treball, però un percentatge important viu pendent del que farà el cap de setmana i necessita viure al màxim, allargar al màxim la seva durada, i utilitzar tots els mitjans per intensificar al màxim les sensacions. Aquí és on l'alcohol i les drogues cobren protagonisme. Espanya és un dels països on els joves surten més per a divertir-se, i no és casualitat que també sigui un dels països europeus on més es consumeixen drogues il·legals⁸⁹.

La vida recreativa i l'oci nocturn, per tant, comporten alguns problemes que no es poden obviar. També és cert que hem de pensar en aquests contexts com a llocs on es produeixen gran part de les oportunitats de creixement personal i social; el repte és aconseguir que aquestes oportunitats no es facin malbé per una falta d'atenció als riscos. Aquesta atenció és, per descomptat, competència i responsabilitat de tots, incloent-hi les administracions, els mitjans de comunicació, els empresaris de la indústria de l'oci, les famílies i els joves. Això implica, per exemple, que les famílies i les entitats locals exerceixin les seves competències a l'hora d'educar en la diversió i supervisin la influència dels factors associats a l'espai recreatiu en la formació de valors, emocions i conductes dels menors

Oci nocturn i turisme

Les Illes Balears ocupen històricament un lloc privilegiat en la definició del turisme, començant pels viatgers del romanticisme fins al turisme de masses actual. Un sector del turisme que adquireix cada vegada més importància pel que fa als joves. Molts turistes joves seleccionen les nostres illes per la seva intensa i *glamurosa* vida nocturna. Per això, esdevé imprescindible el foment i cura de la vida recreativa nocturna, per tal d'aconseguir uns estàndards de qualitat que facin atractiu el nostre destí turístic. Aquests estàndards són cada vegada més freqüents i fins i tot obligatoris en algun dels països d'on provenen els joves.

Donem per fet que, durant les vacances la gent tendeix a beure més i a assumir conductes de risc amb menys prevenció que en la seva vida normal. Però una indústria turística de qualitat i responsable ha de cuidar que aquesta tendència no impliqui un augment dels problemes (violència, borratxeres, urgències mèdiques, ...). No actuar convenientment davant de la població juvenil, pot crear una imatge poc atractiva que minvi a mitjà termini l'afluència de turisme de qualitat que les Illes Balears desitja.

Enfocament comunitari

Estam en una societat acostumada a reaccionar només quan els problemes ja ens desborden. Un bon exemple el tenim en el botellot. Les parts implicades només comencen a actuar quan ja és molt tard -amb la qual cosa ja és molt difícil revertir el problema- i hi ha una pressió popular inequívoca. L'esquema és molt clar: tenim una societat civil poc organitzada, que no està acostumada a reflexionar i a actuar davant les seves pròpies necessitats, que delega en les autoritats o en un "altre" genèric la recerca de solucions, però que poques vegades es mobilitza per posar en marxa les solucions o exigir la implicació que correspongui a les institucions. D'altra banda, tot i reconeixent els problemes, als responsables de les institucions els preocupen que les seves actuacions no siguin enteses o acceptades per la població (especialment quan es tracta de posar límits), de manera que de vegades retarden l'adopció de mesures i només intervenen quan estan molt convençuts que la reacció popular serà favorable. És per això que cal implicar a tots els sectors des del primer moment en la recerca i l'aplicació de solucions. És el que anomenem enfocament comunitari.

Les intervencions comunitàries tenen diversos components que s'apliquen simultàniament. No són actuacions puntuals, destinades a respondre a una pressió determinada dels mitjans de comunicació o d'un grup d'afectats. Es tracta d'actuacions amb vocació de permanència, que necessiten del suport polític i del de la societat. Necessàriament han de participar tots els que d'una manera o una altra estan implicats en el problema. Això implica un bon nivell d'organització i que aquesta organització sigui estable.

Els programes comunitaris que funcionen amb èxit són una barreja d'accions informatives, educatives (adreçades als joves, als professionals, ...), col·laboració de la indústria i una major responsabilitat en fer complir la llei i que tots compleixin els acords assolits.

A tots els joves

Els joves també tenen responsabilitat sobre el que fan o deixen de fer. Però la responsabilitat sobre la conducta no és només una responsabilitat individual, ni una responsabilitat que recaigui de manera exclusiva en la persona que actua. Per poder actuar de manera responsable, per poder prendre decisions saludables, s'han de donar en l'entorn les condicions necessàries per facilitar als individus la seva presa de decisions. Per produir els canvis desitjables en l'entorn, un instrument essencial és el normatiu, perquè les bones voluntats generalment no són suficients. A més, cal disposar dels elements que afavoreixin que les normes es compleixin, i que tots els actors actuïn amb responsabilitat. Per posar un exemple evident per a tots, cal que es compleixi la normativa que impedeix als menors accedir a determinats locals.

D'altra banda, els joves han de poder entendre millor la seva situació. La diversió és un valor, però no un valor únic com creuen alguns. Perquè els mateixos joves puguin realitzar la seva pròpia composició de lloc, cal que el discurs dels adults també sigui més crític en aquestes matèries. En les últimes dècades, bona part dels que avui som adults hem viscut de manera possiblement esbiaixada el món de la diversió i de les drogues, a través d'una visió i romàntica de llibertat, diversió, resistència contracultural, etc. Les condicions econòmiques, socials i culturals de fa anys van fer que es visqués com una conquesta personal i social l'accés a la diversió, a la sexualitat, al consum de cànnabis, ... Cal que els joves disposin de les eines i claus per identificar la problemàtica que envolta totes aquestes qüestions. Possiblement es poden trobar en

aquests temes aspectes de recerca i creixement, però també de manipulació i alienació.

El que aquí anomenem 'sortir de marxa', és més que una simple forma de diversió. En la societat de la 'diversió', com s'ha arribat a etiquetar, l'oci nocturn ja no constitueix una mera interrupció de la setmana de treball o estudi, sinó que es converteix en una necessitat creixent i en un ritual cultural. Es produeix d'aquesta manera una transferència de significat simbòlic del món del treball, de la política i de la comunitat al món de l'oci. Resumint: els joves han de reflexionar sobre si l'oci nocturn, tal com es defineix en l'actualitat, és per a ells sobretot un espai d'alliberament i satisfacció, o més aviat el que promou és una forma de transgressió pobre i conformista, que a més pot tenir riscos per a la salut.

Aquest estudi pretén contribuir a la construcció d'una societat que promou valors comuns com són la salut i l'educació. Per això és necessari que joves i adults exercim una visió crítica de la realitat i ens comprometem en el canvi social.

Notes

¹ Ambdós estudis han estat finançats per la Comissió Europea, Programa Daphne de la Direcció General de Llibertat, Justícia y Seguretat. El Projecte 1: Recreational tourism and violence. Evaluació y prevenció de la violència entre els joves en l'àmbit recreatiu nacional i internacional, desenvolupat entre 2007-2008 (nº de projecte JLS/2006/DAP-1/069/Y30-CE-0117583/00-55). Projecte 2: TRAVELS, *Tourism, Recreation and Violence: a European Level Study*, desenvolupat entre 2009-2010 (nº de projecte JLS/2007/DAP-1/135)

² Collin, M. (1997). *Altered State: The Story of Ecstasy Culture y Acid House*. London: Serpent's Tail. Department of Culture, Media y Sport. (DCMS) (2004). *Draft Guidance issued under Section 182 of the Licensing Act 2003. Tabled Before Parliament on 23 March 2004*. London: DCMS. Downloadable from: www.dcms.gov.uk

³ Calafat, A., Fernández, C., Juan, M., Becoña, E. & Gil, E. (2004). *La diversión sin drogas: utopía y realidad*. Palma de Mallorca: IREFREA.

⁴ Fountain, J. & Griffiths, P. (1997). *Inventory, bibliography and synthesis of qualitative research in the European Union (Rep. No. 1)*. London: National Addiction Center.

⁵ Calafat, A., Fernandez, C., Juan, M., Anttila, A., Arias, R., Bellis, M. A. et al. (2003). *Enjoying nightlife in Europe. The role of moderation*. Palma de Mallorca: IREFREA.

⁶ Calafat, A., Fernández, C., Juan, M. & Becoña, E. (2007). Vida recreativa nocturna de los jóvenes españoles como factor de riesgo frente a otros más tradicionales. *Adicciones*, 19 (2) 125-132.

⁷ Calafat, A., Blay, N., Juan, M., Adrover, D., Bellis, M.A., Hughes, K., et al. (2009). Traffic risk behaviours at nightlife: drinking, taking drugs, driving and use of public transport by young people. *Traffic injury prevention*, 10, 162-169.

⁸ Salvador, T. (2006). Redefinir el control de la oferta: políticas de protección y control en prevención del abuso de drogas. En: *Congreso Sociedad familia y Drogas. Libro de ponencias. Mesa Redonda 4: Exigencias Estratégicas I*. (pp 257-270). Madrid: FAD. Recuperado el 10 de enero de 2010 de http://www.fad.es/sala_lectura/Congreso2006_Madrid.pdf

⁹ Bellis, M., Hale, G., Bennett, A., Chaudry, M. & Kilfoyle, M. (2000). Ibiza uncovered: changes in substance use and sexual behavior amongst young people visiting an international night-life resort. *International Journal on Drug Policy*, 11, 235-244.

¹⁰ Calafat, A., Bohrn, K., Juan, M., Kokkevi, A., Maalsté, N., Mendes, F. et al. (1999). *Night life in Europe and recreative drug use*. Palma de Mallorca: IREFREA.

¹¹ Forsyth, A. J. M., Barnard, M. & McKeganey, N. P. (1997). Musical preference as an indicator of adolescent drug use. *Addiction*, 92, 1317-25.

¹² EMCDDA (2006). *Developments in drug use within recreational settings*. Lisbon: EMCDDA.

¹³ Allen, J., Nicholas, S., Salisbury, H. & Wood, M. (2003). Nature of burglary, vehicle and violent crime. In C. Flood-Page and J. Taylor (eds). *Crime in England and Wales 2001/2002: Supplementary Volume*. Home Office Statistical Bulletin 01/03. London: Home Office.

¹⁴ Maguire, M. & Nettleton, H. (2003). *Reducing alcohol-related violence and disorder: an evaluation of the 'TASC' project*. Home Office Research Study 265. London: Home Office.

¹⁵ Briscoe, S. & Donnelly, N. (2001, October). Assaults on Licensed Premises in Inner- Urban Areas. *Alcohol Studies Bulletin 2*. Curtin University of Technology. Western Australia. National Drug Research Institute. Recuperado el 12 de febrero de 2010, de: [http://www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/bocsar/ll_bocsar.nsf/vwFiles/AB02.pdf/\\$file/AB02.pdf#tar get='_blank'](http://www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/bocsar/ll_bocsar.nsf/vwFiles/AB02.pdf/$file/AB02.pdf#tar get='_blank')

¹⁶ Graham, K. & Wells, S. (2001). Aggression among young adults in the social context of the bar. *Addiction Research*, 9, 193-219.

- ¹⁷ Jochelson, R. (1997). *Crime and Place: An analysis of assaults and robberies in inner Sydney*. Sydney: NSW Bureau of Crime Statistics and Research.
- ¹⁸ Hugues, K., Bellis, M., Calafat, A., Juan, M., Schnitzler, S. & Anderson, Z. (2008). Predictors of violence in young tourists: a comparative of British, German and Spanish holidaymakers. *European Journal of Public Health*, 18, 569-74.
- ¹⁹ Bellis, M., Hughes, K., Calafat, A., Juan, M., Ramon, A., Rodriguez, J. A. et al. (2008). Sexual uses of alcohol and drugs and the associated health risks: a cross sectional study of young people in nine European cities. *BMC Public Health*, 8, 155-166.
- ²⁰ Calafat, A., Juan, M., Becoña, E. & Mantecón, A. (2008). Que drogas se prefieren para las relaciones sexuales en contextos recreativos. *Adicciones*, 20, 37-48.
- ²¹ Calafat, A., Blay, N., Juan, M., Adrover, D., Bellis, M. A., Hughes, K. et al. (2009). Traffic risk behaviours at nightlife: drinking, taking drugs, driving and use of public transport by young people. *Traffic injury prevention*, 10, 162-169.
- ²² EMCDDA (2009). *Trends and availability of responses to drug use in recreational settings in Europe*. Recuperado el 13 de marzo de 2010, de http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_78666_EN_
- ²³ Calafat, A., Juan, M. & Duch, M. A. (2009). Preventive interventions in nightlife: a review. *Adicciones*, 21(4), 387-414.
- ²⁴ Juan, M., Calafat, A., Fernández, C. & Becoña, E. (2007). La necesidad de profesionalizar la prevención de los riesgos por consumo de drogas en el ámbito recreativo. *Revista de servicios sociales y política social*, 79, 49-62.
- ²⁵ Rifkin, J. (2000). *The Age of Access: The New Culture of Hypercapitalism*. N. Y.: Penguin Group (USA).
- ²⁶ Graham, K. (2000). Preventive interventions for on-premise drinking: a promising but under researched area of prevention. *Contemporary drug problems*, 27, 593-668.
- ²⁷ Marquet, N. & Torrent, M. (2007). *Consum de tabac, alcohol i altres drogues en l'adolescència. Menorca 1996 – 2006*. Consell Insular de Menorca. Departament de Benestar Social. El estudio completo se puede bajar de la web del Pla d'Addicions i Drogodependències de les Illes Balears (**PADIB**). <http://www.cime.es/novacime/EstudiDrogues.pdf>.
- ²⁸ CEPCA. *Estudio sobre el consumo de drogas en la población escolar de Ibiza y Formentera 2005-2006*. Consell Insular d'Eivissa i Formentera, Departament de Sanitat i Benestar Social. El estudio completo se puede bajar de la web del Pla d'Addicions i Drogodependències de les Illes Balears (**PADIB**). http://infodrogues.caib.es/publicacions/estudio_escolar_2005-06_cas.pdf.
- ²⁹ Bellis, M. A., Hughes, K., Bennett, A. & Thomson, R. (2003). The role of an international nightlife resort in the proliferation of recreational drugs. *Addiction* 98, 1713-21.
- ³⁰ Lee, C. M., Maggs, J. L. & Rankin, L. A. (2006). Spring break trips as a risk factor for heavy alcohol use among first-year college students. *Journal of Studies on Alcohol*, 67, 911-6.
- ³¹ Bellis, M. A., Hughes, K., Dillon, P., Copeland, J. & Gates, P. (2007). Effects of backpacking holidays in Australia on alcohol, tobacco and drug use of UK residents. *BMC Public Health* 7(1).
- ³² Hughes, K., Bellis, M. A. & Chaudry, M. (2004). Elevated substance use in casual labour at international nightlife resorts: a case control study. *International Journal of Drug Policy*, 15, 211-3.
- ³³ Grekin, E. R., Sher, K. J. & Krull, J. L. (2007). College spring break and alcohol use: effects of spring break activity. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 68, 681-8.
- ³⁴ Bellis, M. A. & Hughes, K. (2008). Comprehensive strategies to prevent alcohol-related violence. *IPC Review*, 2, 137-168.
- ³⁵ Mayor of London (2007). *Managing the night time economy: best practice guide*. London: Greater London Authority.

- ³⁶ Dobruszkes, F. (2006). An analysis of European low-cost airlines and their networks. *Journal of Transport Geography*, 14, 249-64.
- ³⁷ National Statistics (2008). Travel trends 2006: data and commentary from the international passenger survey. London: Office for National Statistics, Her Majesty's Stationery Office.
- ³⁸ Ministerio de Industria, Turismo y Comercio (2007). *Balance de turismo en España en 2006*. Madrid: Ministerio de Industria, Turismo y Comercio.
- ³⁹ Hugues, K., Bellis, M. A., Calafat, A., Juan, M., Schnitzler, S. & Anderson, Z (2008). Predictors of violence in young tourists: a comparative of British, German and Spanish holidaymakers. *Eur J Public Health*, 18(6), 569-74.
- ⁴⁰ Bellis, M. A., Hughes, K., Calafat, A., Juan, M. & Schnitzler, S. (2009). Relative contributions of environment and nationality to recreational drug taking behaviour abroad: a natural experiment in the Balearic Islands. *Eur Addict Res.*, 15(2), 78-86.
- ⁴¹ Hughes, K., Bellis, M. A., Whelan, G., Calafat, A., Juan, M. & Blay, N. (2009). Alcohol, drugs, sex and violence: health risks and consequences in young British holidaymakers to the Balearics. *Adicciones*, 21(4), 265-278.
- ⁴² Homel, R., Tomsen, S. & Thommeny, J. (1992). Public drinking and violence: not just an alcohol problem. *Journal of Drug Issues*, 22, 679-97.
- ⁴³ Leonard, K. E., Quigley, B. M. & Collins, R. L. (2003). Drinking, personality and bar environmental characteristics as predictors of involvement in bar room aggression. *Addictive behaviors*, 28, 1681-1700.
- ⁴⁴ Chatterton, P. & Hollands, R. (2006). *Urban nightscapes. Youth cultures, pleasure spaces and corporate power*. Londres: Routledge.
- ⁴⁵ Rozenberg, D. (1990). *Eivissa, una isla para otra vida. Inmigrantes utópicos, turismo y cambio cultural*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- ⁴⁶ Gadeso (2009). Anàlisi de la realitat socioeconòmica de les Illes Balears. *Quaderns Gadeso*, 141.
- ⁴⁷ Revista Consumer (1999, febrero). Discotecas y salas de fiesta: analizados 50 locales. Sobre volumen en la música y falta seguridad. *Revista Consumer Erosky*. Recuperado el 20 de septiembre de 2008 de http://revista.consumer.es/web/es/19990201/actualidad/tema_de_portada/31620.php
- ⁴⁸ Pereiro, C., Bermejo, A. & López de Abajo, B. (2005). Muerte por sobredosis: de la reacción aguda tras el consumo de opiáceos a la muerte asociada al policonsumo. *Adicciones*, 17(2), 151-165.
- ⁴⁹ Plan Nacional sobre Drogas. (2007). *Alcohol. Informes de la Comisión Clínica*. Madrid: Ministerio de Salud y Consumo.
- ⁵⁰ Kodjo, C. M. , Auinger, P. & Ryan, S. A. (2004). Prevalence of, and factors associated with, adolescent physical fighting while under the influence of alcohol or drugs. *J Adolesc Health*, 35 (4), 345.e11-6.
- ⁵¹ Hoaken, P. N. & Stewart, S. H. (2003). Drugs of abuse and the elicitation of human aggressive behavior. *Addict Behav* 28(9), 1533-54.
- ⁵² Pavarin, R. M. (2006). Substance use and related problems: a study on the abuse of recreational and not recreational drugs in Northern Italy. *Ann Ist Super Sanità*, 42 (4), 477-484.
- ⁵³ Plant, M. & Harrison, L. (2003). *Prevention and harm minimization in the UK*. London: Alcohol Concern
- ⁵⁴ Zhu, L., Gorman, D. M., & Horel, S. (2006). Hierarchical Bayesian spatial models for alcohol availability, drug "hot spots" and violent crime. *Int J Health Geogr.*, 7, 5-54.
- ⁵⁵ Plasencia, A. (2002). Lesiones y alcohol: de la evidencia epidemiológica a la acción preventiva. *Adicciones*, 14(1), 279-290.

- ⁵⁶ Wood, D. M., Greene, S. L., Alldus, G., Huggett, D., Nicolaou, M., Chapman, K., et al. (2008). Improvement in the pre-hospital care of recreational drug users through the development of club specific ambulance referral guidelines. *Substance abuse treatment, prevention, and policy*, 3, 14.
- ⁵⁷ Peronaca (2008) emergencias médicas relacionads con el consumo de drogas recreativas en una discoteca de Buenos Aires. Conferencia Clubhealth
- ⁵⁸ WHO. (2005) *Alcohol and Interpersonal Violence. Policy Briefing*. Copenhagen: World Health Organization.
- ⁵⁹ Ghuran, A., Van Der Wieken, L. R. & Nolan, J. (2001). Cardiovascular complications of recreational drugs. *BMJ*, 323, 464-465.
- ⁶⁰ Galicia, M., Nogué, S., Sanjurjo, E. & Miró, O. (2008). Evolución de las consultas urgentes relacionadas con el consumo de cocaína durante el período 2002-2007. *Emergencias*, 20, 385-390.
- ⁶¹ Balcells, M. (2001). Complicaciones orgánicas de la cocaína. *Adicciones*, 13(2), 167-177.
- ⁶² Burillo-Putze, G., Borreguero, J. M., Vallbona, E., De Vera, A. M., Fernández J. F., García, J. A., et al. (2008). Consumo de cocaína y su relación con patología cardíaca y traumática atendida en un servicio de urgencias. *Emergencias*, 20, 380-384.
- ⁶³ Nogué, S., Galicia, M., Amigó, M. & Miró, O. (2007). Brotes epidémicos de sobredosis de éxtasis líquido (GHB). *Emergencias*, 19, 234-237.
- ⁶⁴ Mason, P. E. & Kerns, W. P. (2003). Gamma Hydroxybutyric acid (GHB) intoxication. *Acad. Emerg. Med*, 9(7), 730-739.
- ⁶⁵ Banken, J. A. (2004). Drug abuse trends among youth in the United States. *Ann N Y Acad. Sci*, 1025, 465-471.
- ⁶⁶ Muszlak, M. & Picherot, G. (2006). Emergency room management of acute alcohol intoxication in adolescents. A French multicentre prospective survey. *Alcoolologie et Addictologie*, 28, 4-11.
- ⁶⁷ Bunting, P. J., Fulde, G. W. O. & Foster, S. L. (2007). Comparison of crystalline methamphetamine ("ice") users and other patients with toxicology-related problems presenting to a hospital emergency department, *Med. J. Aust*, 187, 564-566.
- ⁶⁸ Dargan, P. I. & Wood, D. M. (2008). Crítica al artículo de Bunting, P. J., Fulde, G. W. O. & Foster, S. L. (2007). Comparison of crystalline methamphetamine ("ice") users and other patients with toxicology-related problems presenting to a hospital emergency department. *MJA*, 189 (4), 234.
- ⁶⁹ Wood, D. M., Hill, D., Gunasekera, A., Greene, S. L., Jones, A. L. & Dargan, P. I. (2006). Is cocaine use recognized as a risk factor for acute coronary syndrome by doctors in the UK?, *Postgrad Med J*, 83, 325-328.
- ⁷⁰ Cherpitel, C. J. (2008) Trends in Alcohol- and Drug-Related ED and Primary Care Visits: Data from Three U.S. National Surveys (1995-2005). *Am J Drug Alcohol Abuse*, 34(5), 576-583.
- ⁷¹ Cherpitel, C. J. & Rodríguez-Martos, A. (2005). Cribado de problemas de alcohol e intervención breve en los servicios de urgencias: una oportunidad para la prevención. *Adicciones*, 17, 181-192.
- ⁷² Rodríguez, A., Hernán, M., Cabrera, A., Romo, N., García, J. M. & Gutiérrez, J. L. (2006). ¿Tienen adolescentes y jóvenes que consumen drogas no inyectadas mayor probabilidad de transmisión del VIH? *Adicciones*, 18, 61-72.
- ⁷³ Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R. & Walters, E. E. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Archives of General Psychiatry*, 62, 593-602.
- ⁷⁴ Gil Villa, F. (2007) *Juventud a la deriva*. Barcelona: Ariel.

-
- ⁷⁵ Hadfield, P. (2009). *Nightlife and Crime: Social. Order and Governance in International Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- ⁷⁶ Graham, K., Bernard, S., Osgood, D.W. & Wells, S. (2006). Bad nights or bad bars? Multi-level analysis of environmental predictors of aggression in late-night large-capacity bars and clubs. *Addiction*, 101, 1569-1580.
- ⁷⁷ Blay, N. T., Calafat, A., Juan, M., Becoña, E., Mantecón, A., Ros, M. et al. (2010). Violencia en contextos recreativos nocturnos: su relación con el consumo de alcohol y drogas entre jóvenes españoles. *Psicothema* 22(3), 396-402.
- ⁷⁸ Anderson, Z., Hughes, K. & Bellis, M. A. (2007). *Exploration of young people's experience and perceptions of violence in Liverpool's nightlife*. Liverpool: Centre for Public Health, Liverpool John Moores University.
- ⁷⁹ Plant, M. & Plant, M. (2006). *Binge Britain. Alcohol and the National Response*. Oxford: Oxford University Press.
- ⁸⁰ Kershaw, C., Budd, T., Kinshott, G., Mattinson, J., Mayhew, P. & Myhill, A. (2000). *The 2000 British Crime Survey. Home Office Statistical Bulletin 18/00*. London: Home Office.
- ⁸¹ Chipman, M. L., Macdonald, S. & Mann, R. E. (2003). Being "at fault" in traffic crashes: does alcohol, cannabis, cocaine, or polydrug abuse make a difference? *Inj. Prev.*, 9(4), 343-8.
- ⁸² Olivera, C., Planes, M., Conill, M. & Grass, M. E. (2002). Efectos del alcohol y conducción de vehículos: creencias y conductas de los jóvenes. *Rev Esp Drogodep.*, 27(1), 66-80.
- ⁸³ Calafat, A., Adrover, D., Juan, M. & Blay, N. T. (2008). Relación del consumo de alcohol y drogas con la siniestralidad vial de los jóvenes españoles durante la vida recreativa nocturna en tres comunidades autónomas en 2007. *Rev. Esp. Salud Pública*, 82(3), 323-331.
- ⁸⁴ Direcció General de Salut Pública, Conselleria de Salut i Consum, Govern Balear (2009) Sistema Estatal d'Informació Permanent sobre Addicció a Drogues (SEIPAD). Indicador d'urgències hospitalàries en consumidors de substàncies psicoactives. Resultats d'Eivissa de l'any 2008.
- ⁸⁵ Direcció General de Salut Pública, Conselleria de Salut i Consum, Govern Balear (2008). Resultats d'estudi pilot: Urgències relacionades amb el consum de drogues de Mallorca, maig 2008.
- ⁸⁶ Rodríguez-Martos, A., Santamariña, E., Martínez, L., Escayola, M., Martí, J., et al. (2003). Identificación precoz e intervención breve en lesionados de tráfico con presencia de alcohol: primeros resultados. *Adicciones*, 15(3), 191-202.
- ⁸⁷ Calafat, A., Juan, M. & Duch, M. A. (2009). Intervenciones preventivas en contextos recreativos nocturnos: una revisión. *Adicciones*, 21(4), 387-413.
- ⁸⁸ Doherty, S. J. & Roche, A. M. (2003). *Alcohol and Licensed Premises: Best Practice in Policing. A Monograph for Police and Policy Makers*. Payneham: Australasian Centre for Policing Research.
- ⁸⁹ Observatorio Europeo de las Drogas y las Toxicomanías. (2009). *Informe Anual 2009: El problema de la drogodependencia en Europa*. Luxemburgo: Oficina de Publicaciones del a Unión Europea.

ENTITATS COL·LABORADORES

